Беларуская газэта. Заснаваная ў 1906 г. у Вільні. Адноўленая тамсама ў 1991 г. як штомесячнік. З 1 сакавіка 1996 г. выходзіць у Менску штотыднёва

НАША НІВА

№ 23 (61)
2 верасьня 1996 г.
панядзелак

выходзіць у панядзелкі

КУЛЬТУРА, ПАЛІТЫКА
ТЭЛЕПРАГРАМА
БІРЖА ПРАЦЫ

Артыкул №13

АПУБЛІКАВАНЫ ПРАЕКТ НОВАЙ КАНСТЫТУЦЫІ КРАІНЫ

Праект Канстытуцыі, прапанаваны А.Лукашэнкам ды надрукаваны ў мінулую суботу ў газэтах, нагадвае аповеды пра фальклёрных герояў. Прэзыдэнт і Нацыянальны сход з Сэнатам распускае, і выбары ды рэфэрэндумы прызначае, і палову чальцоў Цэнтральнай Выбарчай Камісіі ды Канстытуцыйнага Суда сам абірае, і сьвяты абвяшчае, і...

Дэталізацыя правоў прэзыдэнта дасягнула такога ўзроўню, што ў Канстытуцыю ўключаюцца палажэньні, якія рэгулююцца спэцыяльнымі законамі й ня мусяць быць у Асноўным законе. Затое гэтыя палажэньні адпавядаюць сёньняшнім палітычным інтарэсам рэжыму. Да прыкладу, у адпаведнасьці з пунктам 21 артыкула 84 прэзыдэнт хоча сам, без суда забараняць страйкі. Паводле прапанаванага праекту, прэзыдэнт РБ апынаецца па-за дзяржаваю — іншыя дзяржаўныя органы й інстытуцыі паўплываць на яго практычна ня могуць. Дзяржава, як тэрытарыяльны, сувэрэнны саюз грамадзянаў, утвораны з мэтай абароны іх жыцьця, свабоды й маёмасьці, распадаецца, пакідаючы месца толькі дзяржаўнай уладзе аднога чалавека. Вось чаму ўжо апошні разьдзел прапанаванае Канстытуцыі пад назвай «Заключныя й пераходныя палажэньні» нагадвае хроніку дзяржаўнага перавароту. Там расьпісана з дакладнасьцю да месяца — як, калі, пад якімі лёзунгамі прэзыдэнт зьнішчае найвышэйшую заканадаўчую й прадстаўнічую ўладу Беларусі — сёньняшні Вярхоўны Савет.

Беларусь пазбаўляецца парлямэнту. Паспрабуй Палата прадстаўнікоў вынесьці вотум недаверу ўраду альбо два разы адмовіцца зацьвердзіць Прэм'ер-міністра, — прэзыдэнт зараз жа распусьціць ніжнюю палату Нацыянальнага сходу. Вышэйшую палату — Сэнат — абіраюць мясцовыя Рады дэпутатаў, дзе гаспадарыць прэзыдэнцкая «вэртыкаль». Траціна «сэнатараў» увогуле прызначаецца прэзыдэнтам.

Некаторыя канстытуцыйныя прапановы можна было б расцаніць як прымальныя. Сапраўды варта пашырыць паўнамоцтвы Ўраду. Практыка існаваньня двухпалатных парлямэнтаў, калі вышэйшая палата ўяўляе зь сябе тэрытарыяльнае прадстаўніцтва, у сьвеце звыклая. Вышэйшы саслоўна-прадстаўнічы орган Вялікага Княства Літоўскага таксама быў двухпалатным і складаўся з Рады і Сойму. Але ў сёньняшніх умовах двухпалатнасьць Нацыянальнага сходу — гэта толькі модныя дэкарацыі сцэны трагічнага спэктаклю. Дэкарацыі, якія, апроч іншага, мусяць у сваіх канструкцыях з праслойкамі старой і новай аўтарытарнай Канстытуцыі прыхаваць самы галоўны артыкул №13 — пра ўласнасьць.

Пры ўсёй антырынкавай рыторыцы А.Лукашэнкі рэжым рыхтуецца да аўтарытарнай мадэрнізацыі. Артыкул 13 у прапанаванай вэрсіі выглядае больш рэфармісцкім у параўнаньні зь ягонай рэдакцыяй у беларускай Канстытуцыі, бо тут вельмі выразна акрэсьліваецца існаваньне прыватнай уласнасьці, падтрымка прадпрымальніцтва, намер перавесьці дзяржаўную ўласнасьць у прыватную. Падобна, што спраўджаюцца нашы прагнозы пра падрыхтоўку пад канец году прыватызацыі дзяржаўнае маёмасьці. І самае галоўнае — кола ўладальнікаў ужо вызначана. Гэта й ёсьць адзін з галоўных імпульсаў нападаў на беларускую Канстытуцыю й замену яе сурагатам з кавалкаў ранейшае Канстытуцыі й народных казак.

Але сумневы ў посьпеху новага прадпрыемства не зьнікаюць. Хто рэалізатар рэформаў, хто дарадца? Ведаючы імпульсіўнасьць галоўнага актора, бачачы ўзровень ягонага асяродку, дзе за галоўны палітычны посьпех уважаюцца вульгарныя напады на незалежныя газэты й радыёстанцыі, мы можам канстатаваць: «прыняцьце» гэтае «Канстытуцыі» толькі паглыбіць сыстэмны крызыс. Бо парлямэнцкія працэдуры для таго й вынайдзеныя, каб у дыскусіях выпрацоўваць найбольш прымальныя для большасьці варыянты разьвіцьця грамадзтва, улічваючы пры гэтым інтарэсы меншыняў. Толькі пабудаваныя на такіх прынцыпах рэформы могуць мець посьпех. Эгаістычнае імкненьне ўзбагаціцца толькі самому, не зважаючы на правы іншых людзей, прывядзе гэты рэжым да краху.

Алег Дзярновіч

Сямён Шарэцкі:

Я сеў за адзін стол з БНФ

Напярэдадні 2 верасьня, дня адкрыцьця чарговай сэсіі Вярхоўнага Савету, карэспандэнт «Нашай Нівы» Алег Дашкевіч узяў інтэрвію ў старшыні ВС Сямёна Шарэцкага. Гутарка адбылася якраз пасьля прэс-канфэрэнцыі сьпікера, якую С.Шарэцкі склікаў, каб пракамэнтаваць атрыманы ім «амэрыканскі ліст».

С.Шарэцкі: Безумоўна, гэта правакацыя. Дарэчы, ня першая. Была галяндзкая «утка». Так і цяпер — правакацыя. Супраць мяне.

«НН»: Калі робяцца правакацыі, мусіць, гэта камусьці трэба?

Працяг на старонцы 2.

МІЖНАРОДНЫ КАМЭНТАР

Доўгая сьмерць камунізму

Амаль усе камуністычныя партыі сьвету раскалоліся на дробныя групоўкі. У эпоху кампутараў, Інтэрнэту і AIDS'у сьмешна чуць пра клясавую барацьбу. Тым ня менш, вялікая частка эўрапейскіх інтэлектуалаў працягвае мроіць пра сусьветную рэвалюцыю і бурнымі воплескамі сустрэла зьяўленьне ў Мэксыцы ахінутага таямніцай «камандантэ Маркаса», новага Чэ Гевары. А ў Сэуле тыдзень цягнуліся бойкі студэнтаў з паліцыяй за ўзьяднаньне поўдню і поўначы краіны.

Працяг на старонцы 4

навіны 1-м сказам

навіны 1-м сказам

РАДЫЁ. З 1 верасьня ўлады спынілі вяшчаньне папулярнага менскага радыё 101,2 FM.

ПРАВІЛЫ. 1 верасьня ў Беларусі пачалі дзейнічаць новыя Правілы дарожнага руху; гэта першыя ўласна беларускія правілы, да таго ж набліжаныя да эўрапейскіх стандартаў.

АКЦЫЯ. Сёньня (2 верасьня) ў 17:30 адбудзецца сустрэча дэпутатаў розных фракцыяў ВС з выбаршчыкамі, заплянаванае месца сустрэчы — плошча Незалежнасьці.

ГРЫЎНА. З 2 верасьня на тэрыторыі Ўкраіны ўводзіцца ў абарачэньне новая нацыянальная валюта — грыўна, якая будзе абменьвацца паводле курсу 1 грыўна за 100 тыс. старых карбаванцаў ($1 роўны 1,75 грыўны) і складацца з 100 капеек.

КАТАСТРОФА. У выніку катастрофы расейскага самалёта Ту-154 на нарвэскім востраве Шпіцбэрген загінулі ўсе пасажыры — 141 чалавек.

ПАКАРАНЬНЕ. У Паўднёвай Карэі за ўчыненыя ў часе свайго дыктатарскага кіраваньня злачынствы асуджаныя былыя прэзыдэнты краіны Чон Ду Хван, які прысуджаны да сьмяротнага пакраньня, і Ро Дэ У, які рэшту жыцьця правядзе ў турме; адвакаты афіцыйна абскардзілі прысуды.

КЛІНТАН. У ЗША адбыўся зьезд Дэмакратычнай партыі, які ў другі раз вылучыў цяперашняга прэзыдэнта ЗША Клінтана кандыдатам у прэзыдэнты краіны.

СУПРАЦЬ МАНАРХІІ. Нядаўняе апытаньне грамадзкай думкі ў Вялікабрытаніі паказала, што 52% брытанцаў лічаць, што цяперашняя каралева Элізабэт павінна стацца апошняй брытанскай каралевай.

ЗА ДЗЯЦЕЙ. У Швэцыі пры ўдзеле прадстаўнікоў з 126 краінаў адбыўся першы ў гісторыі сусьветны кангрэс супраць камэрцыйнай сэксуальнай эксплюатацыі дзяцей.

ПАКАРАНЬНЕ ІІ. У амэрыканскім штаце Тэхас упершыню ў гісторыю ЗША быў прыняты закон пра пакараньне хімічнай кастрацыяй гвалтаўнікоў дзяцей, якія зьдзейсьнілі злачынства другі раз.

ЗАПРАШЭНЬНЕ. Парлямэнцкая асамблея Рады Эўропы запрасіла выступіць на сваёй сэсіі Аслана Масхадава ды Аляксандра Лебедзя.

АРАФАТ. У сувязі з рашэньнем ізраільскага ўраду аднавіць буйнамаштабнае будаўніцтва на Заходнім беразе ракі Ярдан і агульнай жорсткай пазыцыяй Ізраілю ў дачыненьнях з палестынцамі, лідар ААП Ясір Арафат прыгразіў аднаўленьнем спыненай ня так даўна агульнапалестынскай антыфады.

НАПРУЖАНАСЬЦЬ. Ірак увёў 40 тыс. сваіх войскаў разам з 3 танкавымі дывізіямі ды цяжкой артылерыяй у населеную курдамі паўднёвую частку краіны, што выклікала прывядзеньне ў павышаную баявую гатоўнасьць разьмешчаных на Блізкім Усходзе войскаў краін NATO.

АПЫТАНЬНЕ. Паводле сацыялягічнага апытаньня, праведзенага Незалежным інстытутам сацыяльна-эканамічных і палітычных дасьледаваньняў, 21,3% беларусаў лічаць сябе беднымі, 39,2% –ніжэй сярэдняга ўзроўню, 36% – на сярэднім, 2,3% – вышэй сярэдняга, 0,3% лічаць сябе багатымі.

НАША НІВА. Наступны нумар «Нашай Нівы» выйдзе ў панядзелак, 16 верасьня.

Віктар Шалкевіч:

Уся сям'я слухала "Вольную Эўропу"...

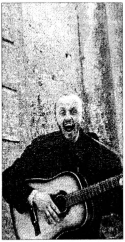

Nicht kapituliren!

Віктар Шалкевіч, які сёньня жыве ў Горадні, вельмі хутка падвысіўся ад шарагова жаўнера Вэрмахту да афіцэра. Ён тлумачыць такую імклівасьць сваёй вайсковай кар'еры колішнім вялікім попытам на немцаў, якія пананаў напярэдадні 40-годзьдзя слаўнай перамогі. Кінарэжысэры стагналі: немцаў, немцаў, чым болей дайце нам фрыцаў... Шалкевіча запрашалі ўзахаты. Так, сьціпла пачаўшы ў 1979-ым у эпізодзе з народным артыстам Віктарам Тарасавым (фільм "Дзень вяртаньня") сваю нямецкую кар'еру, ён апынуўся ў небясьпецы назаўжды застацца немцам. Аднак зь цягам перабудовы попыт зьменшыўся, пачалася дэмілітарызацыя, канвэрсія, Варшаўскі дагавор быў пахаваны, а наш Шалкевіч скінуў абрыдлыя наплечнікі. А неўзабаве зьняўся ў фільме Ігара Воўчака "Мёд асы", які рабіўся ў Горадні. Потым былі "Сьлёзы блуднага сына" Віктара Асьлюка, дзе Шалкевіча —братку беларуса расстрэльваюць па чарзе то маскалі, то ляхі, а потым — наадварот. Лепей бы заставаўся немцам, даў бы ім тады "прыпаліць".

Я глядзеў фільм Асьлюка (два прызы — у Кіеве і Менску) і быў уражаны, наколькі твар Шалкевіча нагадвае Вітаўта зь вядомай грунвальдзкай карціны Яна Матэйкі, на якой у адным месцы засяродзілася кінакамэра. І, мабыць, ня я адзін зьвярнуў на гэта ўвагу. Віктар неўзабаве зьняўся ў ролі Жыгімонта Аўгуста ІІ — караля польскага і вялікага князя літоўскага (фільм Віктара Дашука "Салодкі яд каханьня

Працяг на старонцы 15

Новы стаіцызм

Ігар Бабкоў

Жыцьцё зноў пачало гарчыць, недзе зь вясны, калі безнадзейнасьць дасягнула максымальнага пункту, калі пачаўся рэальны супраціў. «Што рабіць?» — пытаюцца сябры, знаёмыя, прыяцелі. Пытаньне з прысмакам хініну, як быццам падчас усеагульнай ліхаманкі, ад якой мы абавязкова мусім ратавацца. Пытаньне для саміх сябе, амаль што без пытальнага знаку напрыканцы, пытаньне як спускавая кнопка, пасьля якой як у калейдаскопе: дэманстрацыі, змаганьне, амон. Снайпэры, гранатамёты. Героі, здраднікі.

Зрэшты, усе, хто пра гэта пытаюцца, і так нешта робяць. Таленавітыя журналісты, бізнэсмэны, літаратары. Яшчэ ніколі яны так шмат, так эфэктыўна не рабілі. Яшчэ ніколі рэсурсы іхняга таленту не былі такія вялікія, — і такія магчымыя. Адкуль тады пытаньне? Чаму ўсе пытаюцца, што рабіць?

Магчыма, усе нарэшце адчулі, што жывуць у рэальнай краіне. Са сваім лёсам. Лёсам, які закранае нас усіх. Разам. Які творыць з нас калі й ня нацыю, дык хаця б супольнасьць. Што гэта нашыя гады праходзяць у гэтым калектыўным пост-савецкім трызьненьні, якім ёсьць сёньняшняя Беларусь. Гэта нам даводзіцца зноў бачыць прадажныя пысы, ліслівыя вочкі і гебэльсаўскую рыторыку калябарантаў рэжыму. І ўсе раптам зразумелі: пытаньне ня ў тым, што будзе зь імі (лукашэнкамі, электаратамі, трактарамі, рэйтынгамі, сяўбой), а ў тым, што будзе з намі.

Неяк аднолькава, у Менску ці Будапэшце, Варшаве ці Брусэлі, людзі ад улады нас пераконваюць: вы — танюсенькая праслойка эліты, а вось народ — за лукашэнку (варыянты — узьяднаньне з Расеяй, супроць дэмакратаў, супроць рынку й г.д.). Вы — маргіналы, кажуць яны і праходзяць побач, спрабуючы не заўважыць, адсунуць, маргіналізаваць. Напраўдзе, што будзе з намі, «з гэтай танюсенькай праслойкай»?

Мы ня мусім даць падмануць сябе гэтай лёгікай. Гэта лёгіка нігілізму, у самым брутальным сэнсе. Адзін свабодны чалавек важыць на вагах гісторыі больш, чым сотня тысячаў рабоў. Адзін талент важыць на вагах жыцьця невымерна больш, чым сотня тысячаў бяздарнасьцяў.

А што ён можа, ваш вольны чалавек, — адказваюць нам. Хіба ён можа зьмяніць што-колечы ў гэтым трызьненьні, якое само сябе «выбрала»? Ці не прасьцей шчыра прызнаць, што вы памыліліся з народам, з краінай, з часам і прасторай? Ці не прасьцей зьехаць, эміграваць? Ці вы хочаце правесьці лепшыя гады жыцьця сярод савецкага плебсу, дапалага да ўлады?

Я ня ведаю, што адказаць на гэтыя пытаньні. Ці, лепш сказаць, мне нават ня хочацца адказваць. Я адчуваю гэтую лёгіку, гэтыя пытаньні як новую спакусу, — і новую пастку. Я маю патрэбу сфармуляваць (для самога сябе) — для чалавека, які не зьяжджае — новы этас і новую эстэтыку — культурнае апазыцыі й культурнага супраціву.

Назавем гэта новым стаіцызмам.

Рэч у тым, што напрыканцы дваццатага стагодзьдзя абгрунтаваць анталягічна якую-колечы этыку (ня кажучы ўжо пра эстэтыку) немагчыма. Асабліва этыку, якая ўсьведамляе сябе насуперак галоўнай плыні. Як этыка апазыцыі. Можна зрабіць выбар у кірунку ўласнай свабоды, але немагчыма абгрунтаваць свабоду, асабліва для тых, хто ніколі не адчуваў ейнага паху.

Так, этыка апазыцыі — гэта ўласны, экзыстэнцыйны выбар свабоды ў сытуацыі, калі большыня згодная да выбару новага рабства. Гэта выбар бескампраміснага тут-існавананьня, калі большыня пачынае паціху ўсьведамляць вартасьць новых кампрамісаў.

Рэч яшчэ і ў тым, што беларуская культура аніколі не выбірала менавіта свабоду. Выбіралася перш за ўсё Беларусь, а ўжо якая яна — гэта праблема другога гатунку. Будзе Беларусь, а ўсё астатняе прыдасца. Не прыдаецца. У выніку адбылася карозія вартасьцяў. Рэжым Лукашэнкі толькі й мог паўстаць у краіне, у якой адна частка насельніцтва выбірае Беларусь без свабоды, а другая — свабоду безь Беларусі. Рэжым Лукашэнкі — гэта прарыў на паверхню падсьвядомасьці Беларусі, даўгі час рэпрэсаванай, загнанай на ўзровень плебсу, разбэшчанай і небясьпечнай. Яе ўжо немагчыма загнаць назад. Яе ўжо немагчыма пераканаць у вартасьці нейкіх правілаў гульні, у тым, што яна мусіць, альбо ёй выгадна рабіць нешта. Яна адразу адчувае гэта як слабасьць.

Цень немагчыма зьнішчыць аргумэнтамі на карысьць ейнай нявартасьці. Яна зьнікае ў выніку прысутнасьці сьвятла.

А хто вы зрэшты такія, — пытаюцца ЯНЫ, — каб лічыць сябе «сьвятлом»? Ці ня сьмешна ўсё гэта? Ці не завысока вы сябе ставіце?

Мы разумеем, хто мы такія, калі робім свой выбар. Калі мы верым у свой выбар. Магчыма, ад усіх гэтых часоў толькі й застанецца ў памяці цыкль вершаў, турэмны дзёньнік ды недапісаны раман. А зусім ня той, хто «хоча зрабіць сваё трызьненьне сном многіх».

Можна толькі ад-стойваць і выстойваць. Сваё найменьне стоікі атрымалі цалкам выпадкова, ходзячы падчас развагаў між калёнамі. Цалкам выпадкова ў беларускай мове слова стаіцызм вядзе за сабой гэты шэраг: стаяць, выстаяць, адстаяць. Перш за ўсё адстаяць саміх сябе. Свой выбар. Сваю свабоду.

"Наша Ніва" незалежны тыднёвік НАША НІВА
заснаваны ў 1906, адноўлены ў 1991
заснавальнік і выдавец Павал Жук
рэдактар Сяргей Дубавец
адказны сакратар Алег Дзярновіч
мастацкі рэдактар Сяргей Харэўскі
навіны Уладзімер Бараніч
рэдактар дадатку "Інфарматар" Андрэй Лапцёнак
макет Віктар Корзун
дызайн і вёрстка Лявон Раманчык
набор Тацяна Чуйвід
стыль Антон Кузьміч
карэктура Сяргей Сматрычэнка пры ўдзеле Сяргея Шупы
прадстаўнік рэдакцыі ў Гомелі Зьміцер Бартосік (тэл. 56-94-36)
АДРАС ДЛЯ ДОПІСАЎ 220123 Менск, а/с 71
Тэл./факс 239-78-49
E-mail: edit@niva.minsk.by
Падпісны індэкс 63125
Пасьведчаньне аб рэгістрацыі перыядычнага выданьня № 581 ад 4-га ліпеня 1996 г., выдадзенае Дзяржаўным камітэтам друку Рэспублікі Беларусь. Юрыдычны адрас: г. Менск, пр. газэты «Известия», д. 8, кв. 173.

Працяг са старонкі 1.

С.Ш.: Я ня ведаю, каму гэта выгадна, бо ня ведаю, хто гэтую правакацыю зрабіў. Я падаў пісьмовую заяву ў дзяржаўныя органы, каб яны высьветлілі, хто гэта зрабіў і каб прынялі нейкія меры. Якая ж гэта дзяржава, калі чалавека можна абразіць, правакацыі на яго пісаць?! Гэтак сама ўсё пачыналася і калісьці. А дайшло да таго, што толькі ў магілёўскай вобласьці з дваццатага да трыццаць восьмага году было рэпрэсавана дзьвесьце тысяч чалавек. Вось па такіх паперках, па такіх лістах, які я сёньня атрымаў. Я абвінавачваюся ў тым, што нібыта нейкія амэрыканскія кампаніі мяне фінансуюць для таго, каб я праводзіў праз Вярхоўны Савет нейкую падрыўную дзейнасьць у дзяржаве.

«НН»: Ці зьяўленьне такога ліста напярэдадні чарговай сэсіі нейкім чынам паўплывае на ўзаемадачыненьні паміж заканадаўчай і выканаўчай уладамі?

С.Ш.: Думаю, што нашы дэпутаты разумнейшыя, чым гэты правакатар. Я ня думаю, што ў нашай выканаўчай уладзе ёсьць настолькі прымітыўныя людзі, якія б маглі паверыць гэтай «ліпе». Дарэчы, пісалі ліст дзевятнаццатага, адпраўлялі дваццаць трэцяга. Пісалі, я думаю, у Менску, адпраўлялі ў Варшаве. Чакалі чатыры дні, адпраўляць ці не.

«НН»: Пра што, на Вашую думку, сьведчыць ігнараваньне прэзыдэнтам «круглага стала» прадстаўнікоў партый і прафсаюзаў?

С.Ш.: Пра гэта трэба спытаць у прэзыдэнта. Я толькі магу сказаць, што я пайшоў на «круглы стол» і сеў разам з БНФ, таму што бачу, ёсьць большы вораг. З БНФ мы разыходзімся ў нейкіх пытаньнях, і я гэта кажу, я крытыкую іх. І яны са мною ня згодныя. Але справа ў тым, што законы пачалі парушацца кожны дзень. Дарэчы, калі зьявіліся

Сямён Шарэцкі: Я сеў за адзін стол з БНФ

такія правакацыі, як гэтая супраць мяне, то чаго далей чакаць? Канцлягера? Таму ўсіх, хто прыйшоў і сеў за круглы стол, аб'яднаў адно клопат пра будучыню, супраціў прававому «беспределу», які мы бачым сёньня ў краіне.

«НН»: Чаму раней дэпутаты гэтага «беспредела» быццам не заўважалі?

С.Ш.: А што яны павінны былі прыйсьці і адразу браць сякеру? Яны ж спрабавалі наладзіць працу Вярхоўнага Савету, узаемаадносіны з выканаўчай уладай і ўсё рабілі дзеля гэтага. Яны ж самі не парушалі ніякіх законаў. А там, дзе законы парушаліся... На тое ёсьць Канстытуцыйны Суд. І ён адзначыў шаснаццаць парушэньняў Канстытуцыі з боку прэзыдэнта.

«НН»: С.Багданкевіч на «круглым стале» казаў пра тое, што сытуацыя ў краіне блізкая да канфлікту, што, на ягоную думку, вельмі верагодны разгон Вярхоўнага Савету. Як вы лічыце, гэткі варыянт разьвіцьця падзеяў магчымы?

С.Ш.: Я ня ведаю, я ня думаю, што дойдуць да такой ашалеласьці, што будуць разганяць Вярхоўны Савет, які не парушае ніякіх законаў.

«НН»: Спадар Шарэцкі, некаторыя сьцьвярджаюць, што Вы пачуваецеся больш рашучым, вольным у выказваньнях, калі побач няма прэзыдэнта.

С.Ш.: Ну, гэта так хацелася б правакатарам. Я выказваюся вольна і тады, калі ёсьць прэзыдэнт. Сёньня ж ён ёсьць, а мы з вамі гаворым.

«НН»: Як вы лічыце, чаму прэзыдэнт ня хоча прыходзіць на сэсіі ВС?

С.Ш.: Ну, гэта трэба ў яго спытаць. Вось вы як лічыце, чаму?

«НН»: Пэўна, трымаючы пры сабе дзяржаўныя сродкі масавай інфармацыі і фінансуючы сілавыя структуры, ён можа сабе гэта дазволіць.

С.Ш.: Ну, думайце так. Але ж ён абавязаны ісьці ў Вярхоўны Савет, таго патрабуе Канстытуцыя. Ён абавязаны ісьці, таму што толькі Вярхоўны Савет вызначае ўнутраную і зьнешнюю палітыку нашай дзяржавы. Ён павінен ісьці і дакладваць гэтую палітыку.

«НН»: Канстутыцыйны Суд адзначыў шаснаццаць парушэньняў Канстытуцыі ўказамі прэзыдэнта. Гэта сьведчыць пра абсалютную няўвагу зь яго боку да дзяржаўных інстытутаў.

С.Ш.: Ізноў жа, гэта трэба ў яго запытаць, чаму ён так робіць.

«НН»: Спадар Шарэцкі, вы родам зь мястэчка Лаўрышава, вы зямляк слыннага пэрсанажа беларускай гісторыі Вялікага князя Войшалка. Вы зьбіраліся ўшанаваць ягоную памяць на радзіме...

С.Ш.: Першага верасьня помнік Войшалку будзе адкрыты. Ён ужо стаіць. Я буду прысутнічаць на адкрыцьці.

Дзе ляжыць Беларусь?

Дыскусіі вакол прызначэньня новага польскага пасла

Надзвычай доўгую, большую, за год адсутнасьць польскага пасла ў Менску можна ацаніць як прыкмету складаных адносінаў паміж дзьвюма суседнімі дзяржавамі, а таксама як рэакцыю на таксама доўгую адсутнасьць беларускага пасла ў Варшаве пасьля зьняцьця Георгія Таразевіча. Ня так даўна сп. Бурскі заняў месца гаспадара ў рэзыдэнцыі беларускага пасла на вул. Атэнскай, а 27 жніўня гэтага году сэймавая камісія замежных справаў нарэшце абмеркавала кандыдатуру польскага пасла ў Беларусі.

Гэтае абмеркаваньне адбывалася ў досыць камэдыйнай абстаноўцы й нагадвала невялічкую рэпрызу. Усё пачалося якраз тады, калі прадстаўленая міністрам замежных справаў Дарыюшам Расаці кандыдатка на пасаду пасла Эва Спыхальска адчытала з паперы невялічкі рэфэрат на тэму Беларусі. Апроч усяго іншага, спадарыня кандыдатка сьцьвердзіла, што яна едзе «ў краіну, якая ляжыць паміж Бугам і Одраю». Вось пасьля гэткіх словаў дэпутат сэйму ад правай Канфэдэрацыі Незалежнай Польшчы (KPN) заявіў: «Межы шаленства пяройдзены!» Па сьлядах абмеркаваньня Gazeta Wyborcza 28 жніўня надрукавала мапку з красамоўным загалоўкам: «Дзе ляжыць Беларусь».

Адной з найбольш дыскусійных праблемаў на сэймавай камісіі быў фактар беларускае мовы, якой Эва Спыхальска ня ведае. Дэпутатка ад лібэральнай Уніі Свабоды (UW) прызнала, што паслу ў Менску дастаткова ведаць расейскую мову, але падкрэсьліла: «Ветлівым жэстам адносна Беларусі было б накіраваньне пасла, які ведае афіцыйную мову гэтай дзяржавы». Тут ужо дэпутаты ад урадавай партыі Саюзу Дэмакратычнай Лявіцы (SLD) пачалі прыводзіць свае аргумэнты, маўляў, «ня ўсе грамадзяне Беларусі ведаюць беларускую мову», «ніводзін з кіраўнікоў Беларусі ня ведае беларускай мовы». У адказ, як зазначыла Gazeta Wyborcza, дэпутат ад Польскай Народнай Партыі (PSL) – саюзніцы Лявіцы ва ўрадзе – закрычаў: «20 працэнтаў людзей размаўляюць у Беларусі пабеларуску! Трэба ведаць сытуацыю, а не распавядаць казачкі!» «Моўная» дыскусія скончылася абяцаньнем спн. Спыхальскай вывучыць беларускую мову ў Менску.

Далей спрэчкі паміж дэпутатамі ад урадавых партыяў і ад апазыцыі працягнуліся на тэму палітычнай місіі польскага пасла ў Беларусі. Лібэралы з Уніі Свабоды мяркуюць, што ў Менску патрэбны чалавек зь вялікім палітычным і дыпляматычным досьведам, каб умець захоўваць адносіны як з прэзыдэнтам Беларусі, так і зь беларускай апазыцыяй. Дэпутаты Лявіцы сьцьвярджаюць, што новы пасол мае палітычны досьвед.

Эва Спыхальска нарадзілася ў 1949 г. у Варшаве. Адвучыўшыся ў Будаўнічым тэхнікуме, яна распачала сваю кар'еру партыйна-грамадзкага дзеяча ПНР, скончыўшы Аддзяленьне паліталёгіі Акадэміі грамадзкіх навук пры ПАРП. З 1969 г. занялася прафсаюзнай дзейнасьцю. Кароткі пэрыяд брала ўдзел у «Салідарнасьці». З 1991 г. да прызначэньня ў Менск была Старшынёй Агульнапольскіх прафсаюзаў (OPZZ).

Паводле вынікаў галасаваньня ў Камісіі, нягледзячы на тое, што апазыцыя галасавала супраць, спн. Эва Спыхальска была зацьверджана на пасаду пасла. Засталося дачакацца толькі ўказу прэзыдэнта Квасьнеўскага. Вядома, што такі ўказ ён мае намер падпісаць.

Адначасова з паслом у Менск зацьвярджалася кандыдатура пасла ў Маскву. Гэты сюжэт выглядаў абсалютна ідылічным у параўнаньні з дыскусіямі вакол кандыдатуры спн. Эвы Спыхальскай, бо прызначэньне Анджэя Залуцкага было дасягнута ў выніку палітычнага торгу паміж урадавымі партыямі, у выніку якога PSL атрымала пасаду намесьніка міністра замежных справаў.

Дыскусіі у польскім сэйме вакол прызначэньня пасла ў Менск сьведчаць пра важнасьць беларускага напрамку для польскай дыпляматыі й польскіх палітыкаў. Але сёньняшнюю польскую сытуацыю характарызуе таксама тое, што на дыпляматычныя пасады прызначаюць паводле партыйных прыкметаў. Пры зьмене цэнтральнай улады будзе зьменены й пасол.

У Менск едзе пасол, якая мае прагматычны досьвед прафсаюзнага жыцьця, у стане паразумецца зь левымі палітыкамі. Адначасова «жаночая лінія» польскай дыпляматыі будзе працягнута. Але першага польскага пасла Эльжбэту Смулэк мы запомнім як прафэсійную беларусістку.

Алег Дзярновіч

Шэрыя расейскія палкоўнікі ёсьць, а БНА-БНСО няма

Ці таму, што я зь Берасьця, ці таму, што я сам «замінаў руху аўтатранспарту 26 красавіка», для мяне галоўная падзея нашага супольнага жыцьця на мінулым тыдні – суд над сямю ўкраінцамі, ахвярнымі казламі нашае веснавое міні-рэвалюцыі.

Упершыню з украінскімі нацыяналістамі-радыкаламі я сутыкнуўся ў 1993 годзе на сусьветным кангрэсе студэнтаў-украінцаў у Кіеве. Каб правесьці любае ім рашэньне – а іх на зьезьдзе было зусім няшмат – яны, усе дружна, у сваёй чорнай уніформе, станавіліся ў два шэрагі за ўваходам ва «Ўкраінскі дом». Праходзячы між маўклівымі шэрагамі, дэлегаты і госьці атрымлівалі іхнія ўлёткі-праграмы. Рабілася страшнавата.

Пасьля, рыхтуючы дыплёмную працу, я цішком сьмяяўся з палітычнай і эканамічнай праграмы УНА-УНСО, гэткай копіі з праграмаў пабудовы карпаратыўных грамадзтваў і дзяржаўных імпэрыялізмаў дваццатых гадоў.

Але сёньня, калі я бачу фотакарткі сямі змардаваных хлопцаў за кратамі... Я ўсё думаў: як так, што дзясятак камэраў да дробязяў зафіксавалі, як перакульваюцца машыны, а слаўныя органы так і не змаглі ўстанавіць, чые ж рукі пацягнуліся да трох сіратлівых легкавікоў? Ці не таму, што іхнія ж і перакульвалі? Рука руку мые...

29 жніўня ў 8.40 у першай праграме беларускага радыё чую выступленьне сп. Дашкевіча, якога прадставілі начальнікам аддзела Дзяржкамдруку, і гэты супрацоўнік «міністэрства праўды» на прыгожай беларускай мове вяшчае пра міжнародную габрайскую змову, плямы сіянісцкіх колаў, агента Пазьняка. «Невыпадкова, – кажа дзяржаўнае радыё, – на месца Пазьняка прыйшоў Баршчэўскі: справа ў тым, што Баршчэўскі нядрэнна валодае іўрытам». Далей агітатар запэўніў аўдыторыю, што «нас усе палохаюць рускім фашызмам, а хто іх бачыў, рускіх фашыстаў? Няма рускіх фашыстаў». На заканчэньне перадачы, у 8.50, жанчынка сказала: «Я дзякую нашаму госьцю за цікавае выступленьне». Голас яе дрыжэў.

Нядаўняга палкоўніка расейскай ФСК Ерына на пачатку жніўня зрабілі намесьнікам міністра ўнутраных справаў Беларусі і генэралам; нядаўняга палкоўніка расейскай ФСК Юркіна зноў павысілі ў званьні і паставілі намесьнікам старшыні Савету Бясьпекі РБ.

Распальваньне нянавісьці – шлях да перамогі, абраны нашымі шэрымі палкоўнікамі-агітатарамі. На прэзыдэнцкіх выбарах яны распальвалі варожасьць да каталікоў і палякаў, яны распаўсюджвалі чуткі пра Кебіча, які нібыта вывез сям'ю ў Ізраіль, і пра Шушкевіча, які нібыта вывез беларускае золата ў Польшчу. На рэфэрэндуме 1995 году яны распальвалі нянавісьць да інтэлігентаў, што ядуць наша сала і мазюкаюць нікому непатрэбныя незразумелыя карціны, да беларускамоўных, якія ўсе пагалоўна – дзеці паліцаяў. На выбарах у парлямэнт яны распальвалі нянавісьць да «тоўстых банкіраў», багатых, якія ўсе, нібыта, спэкулянты. Цяпер – нянавісьць да Амэрыкі, да габраяў, да хахлоў...

Палкоўнікі Замяталін і Посахаў хочуць прывучыць нас, што маралі, праўды, сумленьня няма. Яны карыстаюцца праверанымі рэцэптамі, якім навучаў палкоўнік Латыпаў у школе КГБ: валі на габраяў, палякаў, амэрыканцаў, інтэлігенцішак...

Няма на іх БНА-БНСО.

Я чалавек апалітычны. Мне пляваць, хто там пры ўладзе, амаль пляваць, што там за эканамічная палітыка робіцца, але я не магу цярпець няпраўды, нянавісьці, прыніжэньня. Мне агідны фашызм, што наплывае і наплывае. Чалавек ніколі, ні ў якіх абставінах не павінен апускацца да шавінізму.

УНА-УНСО да шавінізму апускаецца. Але я цалкам зразумею, калі зьявіцца беларуская самаабарона ад дыктатуры расейскіх палкоўнікаў.

Андрэй Дынько

УНА-УНСО не апускаецца да шавінізму

Ня можа апусьціцца, каб і хацела. Так, ад нацыяналізму да шавінізму і фашызму – адзін крок. Але гэты крок ніколі ня будзе зроблены ні беларускімі, ні ўкраінскімі нацыяналістамі, і вось чаму: у прысутнасьці Расеі, зь яе маніяй «называць усё расейскае славянскім, каб потым мець магчымасьць назваць усё славянскае расейскім», і беларускі, і ўкраінскі, і ў пэўнай ступені польскі нацыяналізм – гэта проста напружаньне ўсіх сілаў, каб ня быць затаптаным шматлікім і моцным расейскім народам; гэта напружаньне ўсіх сілаў дзеля таго, каб гэтая – наша – зямля канчаткова не ператварылася ў сьметнік. Расейскі ж нацыяналізм – гэта фашызм – самаабарона звыш неабходнага. І джын з бутэлькі ўжо выпушчаны...

Што да мэтадаў УНА, якія выклікаюць у цябе такую саркастычную ўсьмешку... Вось ты, разумны і дасьведчаны, сьмяяўся ці плакаў, калі чытаў гэтую новую «канстытуцыю»? Ты ня ведаў, што рабіць. А УНСоўцы – ведаюць. Таму ў іх, ва Ўкраіне – новая Канстытуцыя, а ў нас – сьмех праз сьлёзы. Таму Ўкраіна будзе рабіцца ўсё больш заможнай, а што будзе ў нас?

Дабро павінна быць з кулакамі. Нават не дзеля таго, каб перамагчы зло – каб яго ўраўнаважыць. А пасьля гэтага можна перамагчы і словам.

А то што? Сямён Шарэцкі гаворыць – і як з гуся вада; Станіслаў Багданкевіч даводзіць – і як з качкі бруд; Аляксандар Фядута палымяна піша – і нуль па фазе эфэкту. Зноў жа пра лом згадваюць... А дзе ён, той другі лом?

А хлопцы-ўкраінцы малайцы, як па мне. Фізычная падрыхтоўка на ўзроўні, што й казаць. Трымаюцца так, што заглядзісься – дармо што схуднелыя ды бледныя. Ды твары ў іх прыгожыя – сьветлыя, дай Бог ім здароўя ды добрых жанок.

Так што гартуй мускулы, Андрэю. А жыцьцё нуднае ды бязглуздае, нібы прамова памянёнага табой Замяталіна.

Натальля Бабіна

PROMENADE

Туга па горадзе NN

Я ня ведаю, чаму мяне цягне туды так раптам. Расейскай мовы мне й тут хапае. Ня кажучы пра іхнюю папсу ў нашым эфіры. Не гаворачы пра ўсялякія інтэграцыі з інаўгурацыямі. Але ўтрымаць сябе ўжо не магу. І хай аўто мае тройчы ўкраінскае. Хай дарогі наперадзе сугуба расейскія. Ды на адвечнае расейскае пытаньне: куды ж дакоціцца маё кола, – я ведаю цьвёрды адказ. Да Ніжняга Ноўгараду.

Трохі было падзабытыя расейскія маштабы пачалі нагадваць пра сябе ледзь не па праезьдзе мяжы. Усё радзей трапляліся вескі, ды й тыя выглядалі ня надта жыва. Асабліва вылучаліся дамы барачнага кшталту (гэта ў вёсцы!) дзенідзе на тле «барочных» сядзібаў «новых расейцаў». Усё далей адсоўваўся далягляд, саступаючы законнае месца расейскім прасторам. Усё больш адчувальнаю станавілася туга, незразумелая мне самому.

Да Масквы пад'яжджаў ужо ў цемры. Дакладней, да Масквы заставалася яшчэ кілямэтраў сто. Таму ўласна цемры на шашы не было. А было адчуваньне хуткага набліжэньня да супэрмэгаполісу, што мацнела з праездам яшчэ аднаго міліцэйскага паста, яшчэ аднаго асьветленага скрыжаваньня, яшчэ аднога горада-спадарожніка. І так на працягу цэлай сотні, адлегласьці, што дома здавалася мне даволі значнаю. Зрэшты, чым павінен быць уезд у сталіцу, як не цырымоніяй.

Пад такі дарэчны крык Высоцкага з дынамікаў я ўляцеў (ці ўліп) у бясконцы й шумны паток стоп-агнёў, рэклямных экранаў ды асьветленых вітрынаў. Зь першага свайго скрыжаваньня гэты горад цалкам апраўдваў тыя мілі чаканьня чагосьці незвычайнага. Імкнучыся ехаць як мага павальней, я ўсё адно не пасьпяваў разглядаць мадэрновыя плады знакамітага маскоўскага будаўнічага буму ды адзначаць зьмены ў горадзе, які, як сам лічыў, знаў калісьці ад і да.

Я столькі чуў пра неабходнасьць ці наадварот будаўніцтва Храма Христа Спасителя. А пабачыўшы, нават не згадаў тыя такія доўгія ды аргумэнтаваныя дыскусіі. З-за рога змрочнага «Дома на набережной» выплыў, каб асьляпіць і зьбянтэжыць, агромністы да немагчымага і залаты да вар'яцтва купал. Чатыры гіганцкія краны па баках ня толькі не дадавалі збудаваньню незавершанасьці, а яшчэ больш падкрэсьлівылі ягоныя фантастычныя памеры... Якая гэта радасьць – вырвацца з маскоўскага транспартнага пекла на Ўладзімірскі тракт. Які са сваімі адвечнымі калдобамі ды «пізанскімі» званіцамі адразу падасца раем. А маладая, самай пякучай прыгажосьці цыганка адной усьмешкай ператворыць ЗАЗ у Mercedes. А шыльдачка «До Челябинска» ў руках аўтастопшчыкаў прымусіць рэшту адлегласьці зрабіцца проста сьмешнаю. Я шматкроць уяўляў свой трыюмфальны ўезд у гэты горад на сваім «сымбалі посьпеху». Але што сапраўдным тым сымбалем будзе гэты горад – ніякім чынам ні сьніў, ні бачыў. Шырокая рака сьвежага асфальту зьмяніла ўжо абрыдлую двухрадку. Пераліўшыся ў гарадзкую вуліцу, яна не прыдбала ніводнай яміны. І чаго я зусім ужо не чакаў, вуліца была чыстаю. Нават на тратуарах кудысьці падзелася сьмецьце. Так, горад стаў адкрыты для іншаземцаў. Сталічныя амбіцыі граюць на ўсю моц. Зноў жа – Кірмаш. Але хто ж гэта прыбраў з вуліцаў роднага раёну зь мілагучнаю назваю Канавино стогадовы бруд?.. Пасьля гэтага адкрыцьця чаму яшчэ мне тут зьдзіўляцца?

Навошта я сюды прыехаў? Што так цягнула мяне сюды? Чаго я хацеў тут знайсьці? Насталыгіі?

Я набыў пачак «Беламору» і ўрачыста выйшаў у свой горад у пошуках гэтага салодкага пачуцьця. Я так марыў прысесьці на тым услончыку, дзе не сядзеў дзесяць гадоў і, насьвістваючы нейкую падзабытую візбараўскую песьню, завалачыся папіросным дымам успамінаў. Уявіць, што не было ў мяне дзесяці гадоў. А разам зь імі й Беларусі, і Вільні, і яшчэ шмат чаго не было. Быццам гэта дадало б мне чаго-небудзь эліксырна-прадуктыўнага.

Паблукаўшы паўдня ды выпаліўшы паўпачака, я так нічога цікавага й не адчуў. Хіба толькі лёгкае замутненьне ад расстраляных папіросаў. Заставалася толькі пасумаваць аб дарэмна пакінутай бацькаўшчыне. Ці пайсьці па перайменаваных вуліцах не майго гораду ў пошуках адкрыцьцяў.

Далёка ісьці не давялося. Паўсюль, дзе толькі магчыма затрымацца воку, красаваліся ўдала зробленыя каляровыя фотакраявіды Ніжняга з тэкстамі-лёзунгамі. Надпісы «Это наш с тобою город», «Твой город – твоя жизнь» ці проста унушальным шрыфтам «Нижний Новгород» стварылі гораду своеасаблівы культ і трохі растлумачылі мне паходжаньне ягонай такой нязвыклай чысьціні. (Вось чаго, дарэчы, не хапае чысьціні нашае мовы, дык гэта культу.) Чысьціня была нават вакол будаўнічых пляцовак і рэстаўраваных, зацягнутых нейкаю камуфляжнаю тканінаю фасадаў. Над кожным будынкам, што раней слаба нагадваў царкву, узьдымаліся купалы. Кожнае вольнае раней месца забудоўвалася ці кафэшкаю, ці прыватным палацам. Таксама ўзрадавала невялікая, адносна памераў горада, колькасьць аўтамабіляў. Квасны патрыятызм нарэшце саступіў месца патрыятызму аўтамабільнаму. 5-ці дзьверныя «Нивы» з посьпехам канкуруюць тут са сваімі аналягамі. Чаго ня скажаш пра радыётэхніку. Я не сустрэў ніводнай кватэры, дзе ня быў бы заменены стары «Рекорд» з «Чайкаю» на Sharp з Panasonic'ам, з прычыны таннасьці апошніх. Kodak таксама ўвайшоў амаль у кожны расейскі дом, зрабіўшы расейскае жыцьцё больш маляўнічым. Што прыемна адзначыць яшчэ, дык гэта той факт, што ў разьліках як гатоўкай так і «в уме» расейцы ўжо не карыстаюцца «ўмоўнымі адзінкамі». Толькі рублямі. Хоць з апошнімі справы складаюцца ў кожнага па-рознаму. Што тут кіруе самы малады й дэмакратычны губэрнатар, я чуў. І што Масква тут ніколі не была ўказам, таксама ведаў. Але што да гэтага, ці ад гэтага простаму расейскаму чалавеку? Напрыклад, маім сваякам. Людзям, якія ў разнастайнасьці лёсаў, ўзросту і «сацыяльнай выбаркі» не саступаюць пэрсанажам «Русского проекта».

Братан Вовачка, дабрэйшай душы чалавек, атрымаўшы ў п'яной бойцы траўму галавы, пакінуў службу машыніста й працуе сьлесарам у дэпо. Месяцовага заробку ў мільён яму хапае каб ня быць у крыўдзе на жыцьцё й карміць сям'ю. Сястрычку Машаньку, дзяўчыну са зьнешнасьцю Чырвонага Каптурка, хвалюе раздор з жаніхом. Жаніх цікавы ўжо тым, што, будучы сынам блатнога й багатага папы, абраў завод, як першы доказ сваёй жыцьцяздольнасьці.

Дарэчы, тых блатных ды «новых» настолькі шмат тут разьвялося, што ледзь ня кожны мае ў сваяках, сябрах ці, прынамсі, суседзях па пад'езьдзе свайго бізнэсмэна ці бандыта. Што, зрэшты, і робіць іх героямі шматлікіх анэкдотаў. Безьліч якіх нараспавядаў мой сямнаццацігадовы кузэн Алёша. Паўнаўладны прадстаўнік новага пакаленьня. У параўнаньні зь якім мае, дзесяцігадовай даўніны, сёньня выглядала б племем туземцаў. Складаньне кампутарных праграмаў, беглае чытаньне ангельскіх тэкстаў ды вольнае карыстаньне жывымі пладамі сэксуальнай рэвалюцыі, – справы для іх натуральныя, як само жыцьцё. Якое не пасьпела яшчэ нічым азмрочыцца. Адзінае, што нас лучыць, гэта, на маё зьдзіўленьне, песьні. Старыя турысцкія песьні Візбара й Кукіна, якія яны сьпяваюць у вандроўках за палярнае кола. Пра Чачэнію (а тым больш, пра Беларусь) ім думаць ня хочацца – іх прызыў яшчэ не надышоў. Пра Чачэнію я пачуў толькі ад майго шасьцігадовага пляменьніка Сашы, які праціўнікаў кампутарных гульняў называе чачэнамі. Але ягонага прызыву, дасьць бог, можа й ня будзе ўвогуле...

Шпацыруючы па Большой Покровской у пошуках хоць якой-небудзь прыстойнай друкаванай прадукцыі мясцовай вытворчасьці, я натрапіў на падручнік геаграфіі для старэйшых клясаў. Дзе знайшоў «нашу зялёную рэспубліку» ў разьдзеле «Зарубежная Европа». Які не зьбіраюцца ні адмяняць, ні перапісваць. І куды мяне цягне зноў, як і дзесяць гадоў таму...

Зьміцер Бартосік

Міжнародны камэнтар

Доўгая сьмерць камунізму

Працяг са старонкі 1.

Але, мабыць, адправу гэтых юнакоў у Паўночную Карэю, пасадзі на паёк — жменьку рысу ў дзень — будуць ірвацца назад, як Лі Харлі Освальд зь Менску ў Амэрыку. А пакуль што праліваюць кроў за падманныя ідэалы, за падманную справядлівасьць, ачмураныя летуценнымі інтэлектуаламі, што ставяць дрыготкія паветраныя замкі ідэяў вышэй за жывы досьвед гісторыі. Гэтак Сартр, прыехаўшы ў самы разгар брэжнеўшчыны ў Літву, даказваў гаспадарам, як добра ім жывецца, як ім пашанцавала апынуцца ў складзе савецкай імпэрыі. У саматоеснасьці значнай часткі эўрапейскай прафэсуры Цэнтральная Эўропа і Расея займалі месца зямлі абяцанай аж да канчатковага падзеньня жалезнае заслоны. Тады ўжо стала нельга не заўважаць тых жахаў, якія спарадзіла савецкая сыстэма, і таго ўбоства, да якога яна давяла гаспадарку сваёй і паднявольных краінаў. Але, разьвітаўшыся з ілюзіямі пра Савецкі Саюз, пэўная частка францускай, нямецкай, італьянскай інтэлігенцыі захавала мрою пра магчымасьць пабудовы дзяржавы ўсеагульнага дабрабыту, дзе б усё належала ўсім, дзе б ніхто цяжка не працаваў, дзе жыць было б лёгка і проста, пра шчасьлівы востраў Чунга-Чанга... Што й казаць, няшмат зьмяніліся сьветлыя галовы Эўропы ад часоў наіўнага сьвятога пакутніка Томаса Мора. Прычым на-ранейшаму мяркуецца, што ўсё можа зьмяніць разумны і справядлівы геній-правадыр, што зьявіцца з народнай гушчы. Вось чаму многія з тых, хто абураны несправядлівасьцю сёньняшняга сьвету, з такой надзеяй зьвярнулі свае спадзевы на мэксыканскага філёзафа, што ўзначаліў народны, пераважна індзейскі рух, так званага «камандантэ Маркаса».

Гэты дзіўны чалавек падобны да былых кіраўнікоў народных паўстаньняў у Лацінскай Амэрыцы сваёй харызматычнасьцю, таямнічасьцю і тым, як яму шанцуе. Парыскія і міланскія студэнты носяць саколкі з выявамі камандантэ Маркаса і Чэ Гевары. Але выява — не зусім дакладны выраз. Рэч у тым, што камандантэ Маркас ніколі не здымае з твару чорнае маскі. Дый увогуле ні журналісты, ні мэксыканскія спэцслужбы доўгі час не маглі нават даведацца сапраўднае імя правадыра абяздоленых. Цяпер вядома, што новы Фарабунда Марці скончыў факультэт філязофіі.

Паўстаньне выбухнула нечакана, у навагоднюю ноч 1995 году. Паўстанцы, што ўзялі найменьне «сапатыскага рэвалюцыйнага войска» па прозьвішчы правадыра мэксыканскай рэвалюцыі пачатку стагодзьдзя, раптоўна і ўраз захапілі некалькі гарадоў і мястэчкаў у штаце Чапас, самым глухім рэгіёне краіны. Чаго яны хочуць? Справядлівасьці і лепшага жыцьця. І дай ім Бог зазнаць тое лепшае жыцьцё. Мой знаёмы, студэнт юрыдычнага факультэту ўнівэрсытэту Мэхіка Кастар Альварэс сьцьвярджае: «Камандантэ Маркас не такі як Фідэль Кастра альбо Даніэль Артэга, ён разумее, што рэвалюцыя дае плён толькі тады, калі знайсьці новую, а цяпер можна казаць — ідэальную мадэль эканамічнага ладу; і яму зусім непатрэбная ўлада. Проста ён усьвядоміў, што цярплівай, доўгай мірнай барацьбой ні халеры не даб'есься. Трэба прыціснуць тых, хто мае занадта, а аддае замала. І мы радыя, што вызваленьне сьвету ад напльшу амэрыканскай культуры, коміксавай эстэтыкі і вымярэньня вечных каштоўнасьцяў у даляравым эквіваленце пачнецца з Мэксыкі».

У ліпені мне пашанцавала ўзяць удзел у міжнародным сэмінары праблемаў тэлебачаньня ў Удынэ (Італія). Калі адзін зь італьянскіх прамоўцаў у сваім выступе пра Інтэрнэт, што нібыта нясе разбурэньне чалавечай саматоеснасьці і здольнасьці чалавека да пераўтваральнай дзейнасьці, узгадаў, што камандантэ Маркас адмовіўся запрашаць сусьветную грамадзкасьць на эканамічны форум (які ён склікаў у мэксыканскай сэльве) праз Інтэрнэт, бо сетка — гэта разбуральнік непаўторнасьці чалавека, што яшчэ й прыносіць даход міжнародным манаполіям, заходнеэўрапейская і амэрыканская частка аўдыторыі выбухнула бурнымі воплескамі, цэнтральнаэўрапейская частка сьціпла прамаўчала. Мы маем досыць досьведу, каб насьцярожана ставіцца да любых герояў, любых рэвалюцыяў, любых забурэньняў, якія ня ставяць сабе на мэце аднаўленьне адвечных традыцыяў, адвечных інстытутаў грамадзтва, умацаваньне цэркваў, сям'і, грамады, нацыі; сумнявацца ў тых, хто шануе ўтопіі, да якіх трэба крочыць праз кроў, больш за правы на «простае шчасьце людзкое». Мы маем досьвед маршу да мітычнага стану, калі «сушшацца бітвы, сунімуцца клясы і к мове супольнай прачысьцяць дарогу».

Адмова ад рэклямы таксама можа быць рэклямай. Перамога рэвалюцыі не зьнішчае падзелу на багатых і бедных, толькі багатымі робяцца ня тыя, хто меў сьветлую галаву і працаваў з ночы да ночы, а тыя, хто прыйшоў са зброяй, хто пасьпеў загартаваць жалезныя мускулы. Розьніца паміж дыктатурай працавітай меншасьці і «падаўляючай большасьці» невялічкая: і тая, і другая несправядлівая, толькі большасьць звычайна яшчэ й ня мае рацыі.

А ў сэльву пад ахову нашчадкаў «маісавых людзей» сабралася больш за 3500 розных разумных інтэлігентаў з розных бакоў сьвету, у тым ліку і Даніэль Мітэран, удава Франсуа Мітэрана. Яны спрабавалі знайсьці альтэрнатыву капіталістычнаму ладу гаспадараньня.

Андрэй Дынько

Амэрыка — зблізку

Клетка, якая мае больш правоў, чым чалавек

З богам на чатырох колах здарылася тое, што здараецца з усімі багамі: яны зьяўляюцца на сьвет, каб служыць людзям, ратаваць і хаваць нас ад страху і самоты, а пасьля, у выніку, прымушаюць людзей служыць сабе. Культ аўтамабіля, найсьвяцейшы пасад якога знаходзіцца ў Злучаных Штатах, таксама зрабіў людзей сваімі рабамі.

Уявіце сабе райскую карціну: у кожнага амэрыканца па машыне і па стрэльбе. У Штатах існуюць найвялікшы аўтапарк плянэты і наймацнейшы арсэнал зброі: добра працуюць дзьве асноўныя галіны амэрыканскай народнай гаспадаркі. Кожны шосты, шосты, шосты! Шостую частку выдаткаў амэрыканца складаюць выдаткі на аўтамабіль, кожную шостую гадзіну свайго жыцьця амэрыканец альбо знаходзіцца на колах, альбо працуе, каб мець грошы на машыну; кожнае шостае працоўнае месца наўпрост або ўскосна зьвязанае з аўтамабілем, а другое шостае наўпрост або ўскосна зьвязанае з гвалтам і індустрыяй гвалту.

Чым больш людзей гіне ў аўтамабілях і пад іхнымі коламі, чым больш гаеў гіне ад атрутных выкідаў, тым хутчэй расьце валавы нацыянальны прадукт. Як трапна заўважыў нямецкі дасьледчык Вінфрыд Вольф, нашым часам прадукцыйныя сілы зрабіліся дэструкцыйнымі сіламі.

Машына, хто яна? Талісман ад беспрытульнасьці альбо запрашэньне да злачынства? Існуе прапарцыйная залежнасьць, цеснае перапляценьне паміж продажам аўтамабіляў і продажам зброі: у дарожных здарэньнях штогод гіне і церпіць больш амэрыканцаў, чым загінула ў віетнамскай вайне, а пасьведчаньне кіроўцы — дакумэнт, дастатковы, каб мець магчымасьць купіць аўтаматычную вінтоўку і прадзіравіць адной чаргой усе суседзкія дамы.

Вядома, правы кіроўцы маюць і больш шырокі ўжытак: бязь іх не заплаціш чэкам, ня здымеш грошы з рахунку, не атрымаеш даведкі, не падпішаш кантракту. Правы ў ЗША замяняюць пашпарт. Аўтамабіль робіцца пашпартам чалавека, тоеснасьцю чалавека.

Дзякуючы карумпаваным прэзыдэнтам, шэйхам у цёмных акулярах і апэрэтачным каралям, што за нішто гандлююць нафтай, тыраняць падданых і скупляюць амэрыканскую зброю, ЗША езьдзіць на самым танным бэнзыне ў сьвеце. Саудаўская Арабія, напрыклад, уваходзіць у групу сусьветных лідараў паводле ўзроўні дзіцячай сьмяротнасьці і жорсткасьці катаў. Яна ж зьяўляецца найбуйнейшым кліентам амэрыканскай ваеннай прамысловасьці.

Скажы мне, якую машыну маеш, і я скажу табе, хто ты і чаго ты варты. Цывілізацыя, што гэтак бязьмерна любіць аўтамабілі, панічна баіцца старасьці. Машына — прамень надзеі на вечную маладосьць — другое цела чалавека, якое можна замяніць. Чацьвераколаму сталёваму целу прысьвечаная большая частка тэлевізійнай рэклямы, большая частка размоваў і большая частка прасторы ў гарадах. Машына мае ўсё: тут табе і рэстараны, дзе кормяць бэнзынам і алеем, тут табе і аптэкі з мэдыкамэнтамі, шпіталі, дзе праводзяць тэхагляд і лечаць, спачывальні-гаражы і могілкі-звалкі. Машына — абяцаньне свабоды для чалавека (невыпадкова аўтастрады называюць freeways), але ўрэшце яна аказваецца клеткай, якая заўжды з табой. Працоўны тыдзень калі й скараціўся, дык толькі крыху, а час, патрэбны, каб даехаць на працу і з працы, усё большае і большае, бо даводзіцца ўсё даўжэй сядзець у безнадзейных затонах у гадзіны «пік». Чалавек жыве ў машыне, машына не адпускае яго ні на хвіліну. Існуюць «Drive — by shooting»: не выходзячы з тачкі, на ўсёй хуткасьці, націснуць на спуск і страляць, страляць у каго Бог пашле, як гэта цяпер навамодна ўначы ў Лос-Анджэлесе. «Drive — Thru Teller», «drive — in restaurant», «drive — in movies»: ня злазячы з колаў можна атрымаць грошы ў банку, купіць гамбургер і падсілкавацца, паглядзець фільм. Можна нават пабрацца шлюбам, не выходзячы з машыны: «drive — in marriage». У горадзе Рэна, штат Нэвада, заяжджаеш пад выгбы з плястмасавых кветак, у адно ваконца зазірае пастар зь біблiяй у руцэ, у другое — сьведка дружка, пастар абвяшчае вас мужам і жонкай, а на выезьдзе цётухна, убраная ў крылы і арэол, выдае вам пасьведчаньне аб шлюбе, жартам намякаючы на гасьцінец, «love donation», як той амэрыканец кажа. Аўтамабіль, гэтае цела, якое можна паднавіць, мае больш правоў, чым цялеснае цела, якому наканаваны заняпад.

Апошнімі гадамі Злучаныя Штаты распачалі сьвятую вайну супраць тытуню, сатанінскага зельля. Любую рэкляму цыгарэтаў перакрыжоўвае перасьцярога наконт здароўя: тытунёвы дым утрымлівае чад... Але ніводная рэклама не згадвае, наколькі больш чаду ўтрымліваюць выхлапныя газы аўтатранспарту. Людзям паліць нельга, машынам — можна.

Эдуарда Галеана

Пераклад з іспанскай Андрэя Дынько

Каляндар

Смак незалежнасьці

Ідзеш начной, ледзь асьветленай вуліцай, насустрач — хлопец нясе на руках дзяўчыну. Хочаш іх абмінуць, але хлопец — проста на цябе, падыходзіць і з дабразычлівай усьмешкай просіць: «Сябра, патрымай дзяўчыну». Зьбянтэжана трымаеш, а той тлумачыць: «Я толькі штаны падцягну». Пасьля забірае дзяўчыну, дзякуе, і рушыць далей.

Прыблізна гэтак большасьць беларусаў сутыкнулася ў апошнія гады зь незалежнасьцю. Зьдзівіліся, з прыемнасьцю патрымаліся, але далей рушылі, як звычайна, прывычнай хадой. А калі б хлопец аддаў дзяўчыну і ўцёк, што зь ёй рабіць? Несьці далей? Як доўга? А якая яна? У прыцемках не разабраўся. А раптам нападуць хулiганы, скажуць, каб аддаваў. Ды й што за «птушка» — невядома. Трымацца прыемна, а што далей? Бываем бы зразумела, але хай будзе, як было: дома пад'еў, паспаў, а раніцай на працу, а там пахваліцца незвычайным здарэньнем...

У верасьні мы маем шэраг гістарычных датаў, толькі дзьве зь якіх можна лічыць удалымі ў справе ЗДАБЫЦЬЦЯ незалежнасьці. Гэта — перамога над маскоўцамі пад Воршай у 1514, і перамога над швэдамі пад Белым Каменем у 1604. А яшчэ іншыя падзеі. 8 верасьня 1380 войскі ВКЛ так і не дапамаглі Мамаю на Куліковым полі, затое у той жа дзень крыжакі аблажылі Полацк. У верасьні 1612 войскі ВКЛ безвынікова змагаліся з апалчэньнем князя Пажарскага пад Масквой. У верасьні 1633 войскі ВКЛ удала абкружылі маскоўцаў пад Смаленскам, але горад неўзабаве апынуўся ў складзе суседняй дзяржавы. 21 верасьня 1771 — «разгром войска М.Агінскага акупацыйнымі палкамі А.Суворава пад Сталовічамі», 7 верасьня 1812 — беларусы зьнішчалі беларусаў на Барадзіно. 1 верасьня 1939 на Захадзе беларусы баранілі Польшчу, за гэта праз пару тыдняў беларусы з Усходу саслалі іх бліжэй да Ціхага акіяну, дзе 2 верасьня 1945 распачалася Манчжурская апэрацыя, у якой сярод іншых беларусы праявілі доблесьць і адвагу...

Гэтым верасьнем беларусы мусяць перайсьці ад абароны да наступу. Гэта адбудзецца ня ў прыцемках, ды й дзяўчына, якую прагнуць, ужо вельмі добра вядомая. Яна прыгожая і здаровая, насіць на руках яе цяпер неабавязкова, гэта будзе пасьля, на сьвята. А цяпер ёй проста трэба працягнуць руку. Магчыма, рука будзе зьбітая, але нічога, дзяўчына чакае яе.

Севярын Квятkоўскі

№ 23 / 96
2 — 8 верасня

Інфарматар
НАША НІВА

Новае слова на рынку беларускае прэсы – штотыдзень 8 палосаў патрэбнае інфармацыі

ШТОТЫДНЁВЫ ІНФАРМАЦЫЙНЫ ДАДАТАК ДА ГАЗЭТЫ НАША НІВА

ІНФАРМАЦЫЙНАЕ ЗАБЕСЬПЯЧЭНЬНЕ BELARUSIAN PUBLIC RELATIONS ASSOCIATION

Пералік мытняў,

іх месцазнаходжаньне і колькасьць пунктаў мытнага афармленьня Рэспублікі Беларусі на 1 студзеня 1995 г.

N п/п	Назва	Месца разьмяшчэньня	Колькасьць пунктаў мытнага афармленьня
1	Дзяржаўны мытны камітэт	г. Менск, вул. Камсамольская, 11	234
2	Менская цэнтральная мытня	г. Менск, вул. Славінскага, 12	1
3	Мытня "Заходні Буг"	г. Берасьце, а/с 20	10
4	Пінская мытня	г. Пінск, вул. Чарняхоўскага, 1	8
5	Мытня "Менск-2"	г. Смалявічы, аэрапорт Менск-2	1
6	Менская рэгіянальная мытня	г. Менск, пр. Партызанскі, 83	37
7	Віцебская мытня	г. Віцебск, пр. Маскоўскі, 120	16
8	Браслаўская мытня	г. Браслаў, вул. Ленінская, 86	3
9	Берасьцейская мытня	г. Берасьце, чыг. вакзал	19
10	Верхнядзьвінская мытня	г. Верхнядзьвінск, вул. Савецкая, 197	5
11	Аршанская мытня	г. Ворша, вул. Міру, 11	7
12	Полацкая мытня	г. Наваполацак, вул. Маладзёжная, 7	14
13	Пастаўская мытня	г. Паставы, вул. Набярэжная, 5	8
14	Гомельская мытня	г. Гомля, вул. Савецкая, 126	33
15	Мазырская мытня	г. Мазыр, вул. Ленінская, 64	12
16	Гарадзенская мытня	г. Горадня, чыг. вакзал	26
17	Воранаўская мытня	г.п. Воранава, вул. Канарчыка, 4	5
18	Астравецкая мытня	г.п. Астравец, вул. Ленінская, 79	6
19	Ашмянская мытня	Ашмянскі раён, в. Будзенаўка	3
20	Магілёўская мытня	г. Магілёў, вул. Першамайская, 77	13
21	Крычаўская мытня	г. Крычаў, пр. Камсамольскі, 101	10

ЭЎРЫКА!

альбо якім чынам яшчэ можна змагацца зь бясправьем

У Вас зламаўся тэлевізар, а фірма, абавязаная зрабіць ягоны гарантыйны рамонт, адмаўляецца гэта зрабіць... Вы атруціліся няякаснымі кансэрвамі і хочаце спагнаць з прадаўца панесеныя страты й маральную шкоду... Вы дзеліце атрыманую спадчыну, і паміж Вамі і іншымі спадкаемцамі ўзьнік канфлікт з нагоды грашовай ацэнкі той ці іншае рэчы...

Кожны з Вас можа апынуцца ў падобнай сытуацыі. І для абароны сваіх інтарэсаў чалавеку неабходна будзе як мінімум атрымаць кампэтэнтную і аб'ектыўную ацэнку кошту маёмасьці, а значыць — правесьці незалежнае экспэртнае дасьледаваньне. Ажыцьцяўленьне экспэртызы патрабуе шмат часу і выдаткаў, якія могуць быць вельмі адчувальнымі, таму выкарыстоўваць яе трэба вельмі ўмела і рацыянальна. І перш чым зьвярнуцца ў суд, вырашыце наступнае:

ці можа рэч (ці абставіны, зьвязаныя зь ёю) быць прадметам дасьледаваньня экспэртызы;

якія задачы можа вырашыць экспэртыза;

наколькі вырашальная Ваша праблема;

як трэба паводзіць сябе з маёмасьцю перад адпраўкай на экспэртызу;

якую дадатковую інфармацыю трэба падаць экспэрту.

Таваразнаўчая экспэртыза

Экспэртызу найчасьцей наладжваюць у сувязі з вырашэньнем маёмасных спрэчак. Гэта таваразнаўчая (судова-таваразнаўчая) экспэртыза.

Аб'ектам яе дасьледаваньня можа быць пераважная колькасьць тавараў, зь якімі мы сутыкаемся ў штодзённым жыцьці: практычна ўсе харчовыя тавары, у тым ліку садавіна і гародніна, сьпіртныя напоі і інш., а таксама большасьць нехарчовых тавараў. Есьць тавары, дасьледаваньне якіх звычайна ажыцьцяўляецца ў межах іншых відаў экспэртызы. Так, антыкварыят і творы мастацтва вывучаюцца мастацтвазнаўчай экспэртызай, нерухомасьць (катэджы, лецішчы, гаражы і г. д.) — будаўніча-тэхнічнай ці інжынэрна-будаўнічай экспэртызай.

Экспэртыза зазвычай вырашае наступныя задачы:

вызначэньне кошту тавара;

вызначэньне спосабу ягонага вырабу;

вызначэньне факту вырабу тавара;

адпаведнасьць якасных уласьцівасьцяў тавара мэркавым пазначэньням на тавары ці на цэтліках, цэньніках і г. д.;

адпаведнасьць тавара патрабаваньням стандарту і/ці іншым агульнаабавязковым таварным нормам;

адпаведнасьць умоваў захаваньня і транспартаваньня тавара, ягонае тары патрабаваньням стандарту і/ці іншым агульнаабавязковым патрабаваньням;

вызначэньне колькасьці і якасьці фактычна ўкладзенай у тавар сыравіны і дапаможных матэрыялаў;

вызначэньне факту прыналежнасьці частак і дэталяў да аднаго прадмету (камплекту);

вызначэньне факту зьменаў стану тавара пры пэўных умовах ягонага захаваньня, эксплюатацыі ці транспартаваньня;

вызначэньне роду, віду і якасьці тавара ці ягоных асобных частак;

вызначэньне прычынаў зьмяненьня спажывецкіх уласьцівасьцяў і вонкавага выгляду тавараў, зьяўленьня дэфэктаў.

На экспэртызу заўсёды накіроўваецца сам прадмет, адносна якога яна адбываецца. Але бывае, што гэта немагчыма. Прыкладам, прадукты былі выкінутыя, ці прадмет знаходзіцца ў чалавека, які ўхіляецца ад экспэртызы. У такім разе экспэртыза можа быць ажыцьцёўлена праз фота- ці відэаздымкі. Кваліфікаваны экспэрт нават з дапамогай фотаздымкаў можа вызначыць кошт, назву і іншыя характарыстыкі тавараў.

Але, апроч самога тавара, экспэрту могуць спатрэбіцца дакумэнты, зьвязаныя зь ягонай купляй і далейшай эксплюатацыяй: дамовы, чэкі, гарантыйныя талёны, квітанцыі, інструкцыі эксплюатацыі і г. д. Пажадана, каб Вы захавалі рэклямныя матэрыялы на тавар і маглі іх пры неабходнасьці паказаць. Гэта асабліва важна, калі вырашаецца пытаньне пра адпаведнасьць спажывецкіх якасьцяў купленага Вамі тавара той інфармацыі, якая была даведзеная да Вас прадаўцом і вызначыла Ваш выбар.

Калі вырашаюцца пытаньні, зьвязаныя з высьвятленьнем умоваў транспартаваньня, эксплюатацыі і захаваньня тавара, то экспэрту можа спатрэбіцца пакунак ці тара або іхныя фотаздымкі. Бывае, што патрабуецца інфармацыя пра ўмовы захаваньня Вамі пэўнага тавара. Так, пры вызначэньні псаваньня харчовых тавараў неабходна будзе назваць месца, дзе ён захоўваўся (напрыклад, лядоўня), тэмпэратурны рэжым і тэрмін захоўваньня.

У выпадках, калі тавар быў зроблены з сыравіны ці паўфабрыкатаў, якія Вы падалі прадпрыемству-вытворцу (напрыклад, пашыў вопраткі, выраб абутку і г. д.), могуць спатрэбіцца рэшткі матэрыялаў. Асабліва гэта важна, калі Вы лічыце, што замова выканана зь іншага матэрыялу. Пры пэўных умовах экспэрт можа выкарыстаць і паказаньні сьведкаў. Напрыклад, інфармацыю майстра тэлеатэлье пра тое, што падключэньне тэлевізара і/ці відэамагнітафону было зроблена паводле інструкцыі, ці паказаньні незацікаўленых сьведкаў пра якасьць і спажывецкія ўласьцівасьці спадкаемнай маёмасьці.

Вынік экспэртызы залежыць ня толькі ад паўнаты Вашых матэрыялаў, але і ад тэхнічнай і інфармацыйнай базы, якой валодае экспэрт (напрыклад, каталёгі прадукцыі і г. д.). Значэньне мае таксама кваліфікацыя і досьвед экспэрта.

Акрамя Вашай ацэнкі вынікаў экспэртызы вырашальнае значэньне мае іх ацэнка судом. Для судзьдзяў важным крытэрам ёсьць "саліднасьць" установы ці спэцыяліста, які ажыцьцяўляў экспэртызу. Тут улічваецца ўзровень спэцыялізацыі ўстановы ці экспэрта, ягоны стаж і досьвед у ажыцьцяўленьні экспэртных дасьледаваньняў, наяўнасьць сэртыфікатаў ці іншых дакумэнтаў, выдадзеных адпаведнымі дзяржаўнымі органамі, што пацьвярджаюць прафэсійную дасьведчанасьць экспэрта. Немалое значэньне мае і асабісты досьвед судзьдзі: ці сутыкаўся ён раней з установай ці грамадзянінам, якія ладзілі экспэртызу.

Таму, хаця закон дае нам права прапанаваць суду сваю кандыдатуру экспэрта, усё ж такі давярце прызначэньне экспэрта суду.

Напрыканцы хацелася б нагадаць, што кваліфікаваную дапамогу пры вырашэньні пытаньняў, зьвязаных з экспэртызай, можна атрымаць у грамадзкіх установах спажыўцоў.

Бясплатныя прыватныя абвесткі

КУПОН *Бясплатныя прыватныя абвесткі*

Імя і прозьвішча ____________________

Адрэса, тэлефон ____________________

Тэкст: ____________________

Запоўніце гэты купон і мы надрукуем Вашу абвестку (ня больш за 15 словаў) бясплатна. **НАША НІВА**
220123, Менск, а/с. 71

Міністэрства сувязі і інфарматыкі Рэспублікі Беларусі
АБАНЭМЭНТ на газэту **63125**
НАША НІВА
Колькасьць камплектаў

На 1996 год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

Куды ____________________ (паштовы індэкс) (адрэса)

Каму ____________________ (прозьвішча, ініцыялы)

ДАСТАЎНАЯ КАРТКА на газэту **63125**
НАША НІВА

ПВ | месца | Літэр

Кошт: падпіскі ______ руб.; пераадрас. ______ руб. Колькасьць камплектаў

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

Куды ____________________ (паштовы індэкс) (адрэса)

Каму ____________________ (прозьвішча, ініцыялы)

Гумкі

Гумка – адзін з самых папулярных тавараў. Жуюць яе і дзеці, і дарослыя. Выбар гумкі вызначаецца ня толькі ўласнымі прыхільнасьцямі – не апошнюю ролю адыгрывае рэкляма. Тэставаньне 11-і гатункаў гумкі дапаможа Вам выбраць тую, што будзе Вам даспадобы.

Звычку жаваць смалу з кары мастыкавага дрэва Pistacia lentiscus, што ачышчае зубы і асьвяжае подых, белыя пасяленцы Амэрыкі перанялі ў індзейцаў. Палепшыўшы пах, смак і плястычныя ўласьцівасьці гумкі, амэрыканцы ў 1869 годзе запатэнтавалі і сам прадукт, і мэтад ягонага вырабу. Да канца мінулага стагодзьдзя гумка стала амаль такой самай, якой мы яе ведаем сёньня.

Галоўны кампанэнт, які скарыстоўваецца для вытворчасьці гумкі, – гэта так званая аснова. Дзякуючы ёй гумка доўга жуецца, пры гэтым ейныя ўласьцівасьці не зьмяняюцца; калі гэта шарыкавая гумка – аснова дазваляе выдзьмухваць зь яе шарыкі ці выцягваць тонкія плёнкі. Сьпярша для вытворчасьці асновы скарыстоўвалася толькі натуральная сыравіна – лятэкс смолаў розных трапічных расьлінаў. Разьвіцьцё хіміі дазволіла ўжыць сынтэтычныя рэчывы, і цяпер гумкі робяцца як на натуральнай, так і на сынтэтычнай аснове ці іхных камбінацыях.

Усе рэчывы праходзяць таксыкалягічныя тэсты, што выключае шкодны ўплыў на арганізм чалавека.

Досьледы паказваюць, што жаваньне гумкі карысна як для гігіены рота, гэтак і для паляпшэньня стану дзёснаў. Усё большая колькасьць вытворцаў гумак абвяшчае пра адсутнасьць цукру ў іхнай вытворчасьці і выкарыстаньне карысных замяняльнікаў, такіх як сарбіт. Гэтае рэчыва, як і цукар, шырока распаўсюджаны ў прыродзе вуглевадарод, ягонае ўжываньне ўхвалена стаматолягамі. Сарбіт абараняе зубы: ён спрыяе захаваньню кісьлінна-лужнага балянсу ў роце, не допускаючы зьмяншэньня паказьніка адноснай кісьліннасьці (pH) ніжэй за крытычны ўзровень – лішак кісьліны дзейнічае на зубы разбуральна. Менавіта таму сёньня назіраецца тэндэнцыя выкарыстоўваць гумку ў якасьці абарончага сродку. Ужо абвешчаны патэнты на гумку са сьлігтавальнымі (паліравальнымі) ўласьцівасьцямі, якая зьнішчае зубны камень і замаруджвае разьвіцьцё мікраарганізмаў у поласьці рота. Акрамя таго, у дзяцей жаваньне гумкі ўзмацняе сківіцы, у людзей старэйшага веку паляпшае працу сьлінных залозаў. Гумка асьвяжае ротавую парожніну; яе часта жуюць тыя, хто жадае кінуць паліць.

Добрая гумка павінна быць мяккай, цягкай, яна не ламаецца, не зацьвердзявае, ня тае, не прыліпае да дзёснаў і паднябеньня, доўга захоўвае свой смак.

Пакунак

Ён мае вялікае значэньне для захаваньня якасьці гумкі. Кепска запакаваная гумка можа высахнуць – яна будзе цьвярдзець ці крышыцца альбо, увабраўшы вільгаць з паветра, прыліпне да пакунку.

Добра абараняе гумку алюміневая фальга з парафінаванай паперай; яшчэ лепш, калі гумка мае і другі пакунак, таксама з фальгі. Ён заклейваецца, а часта яшчэ дадаткова пакрываецца і воскам. Менш успрымальныя да ўмоваў навакольнага асяроддзя гумкі ў выглядзе дражэ ў цукровай абалонцы; яны могуць быць загорнутыя ў пакецікі з матэрыялу, які паддаецца тэрмічнай зварцы.

Выпрабаваньні

Тэставаньне гумак ладзіла Польскае таварыства эканомікі хатняй гаспадаркі. Вынікі яго прэзэнтаваныя ў табліцы.

Былі выбраны гумкі, якія карыстаюцца найбольшай папулярнасьцю. Закупкі рабіліся ў звычайных харчовых крамах за звычайныя кошты. Гумкі прадаваліся ў пакеціках па некалькі штук ці запакаваныя кожная паасобку. На многіх пакунках ня быў пазначаны тэрмін захаваньня, а інфармацыя пра складнікі была пададзена толькі на замежнай мове. Зьвесткі пра складнікі вельмі істотныя, бо заўсёды існуе верагоднасьць узьнікненьня алергіі на той ці іншы складнік. Акрамя таго, гумкі з аспартамам і асобнымі іншымі рэчывамі супрацьпаказаныя людзям, якія пакутуюць на некаторыя захворваньні. Вытворцы звычайна даюць інфармацыю пра наяўнасьць супрацьпаказаньняў да ўжываньня на пакунку, аднак не паўтараюць яе на пласьцінцы, якая можа прадавацца асобна.

Арганалептычныя ўласьцівасьці, гэта значыць смак, пах і кансыстэнцыя, а таксама трываласьць смаку, былі ацэнены ў многіх гумак як "вельмі добрыя". Задавальняльную адзнаку атрымала толькі гумка "Clip and Clap", якая праз пэўны час пачынала таяць у роце.

На выпрабаваньні былі запрошаны і дзеці, і дарослыя – усяго 30 сем'яў. Усе атрымалі па чатыры ўзоры пяці відаў гумак – звычайных і надзіманых. Трэба было ацаніць смак, пах, кансыстэнцыю і пакунак асобных узораў, напісаць свае заўвагі і даць канчатковую ацэнку гумак у шкале ад найгоршай да найлепшай. Часта ў адной сям'і ацэнкі адрозьніваліся на два балы.

Вынікі досьледаў сьведчылі пра вельмі добры падыход чытачоў да тэсту, усе іхныя ацэнкі і асобныя заўвагі былі ўлічаны пры складаньні табліцы.

У выніку высьветлілася, што ў катэгорыі шарыкавых гумак на першым месцы апынулася Hubba Bubba. Зь яе, на думку дзяцей, можна рабіць шарыкі самага вялікага памеру; шарыкі сярэдняга памеру атрымліваюцца з гумкі Donald, а найбольшую колькасьць адмоўных ацэнак атрымала гумка "Clip and Clap", якая, на думку дзяцей, ірвецца, хутка губляе пругкасьць, і зь яе цяжка зрабіць шарык.

У катэгорыі звычайных гумак найлепшыя ацэнкі атрымалі Wrigley's Doublemint і Wrigley's Orbit бяз цукру, якія доўга застаюцца пругкімі (да 90 хвілінаў) і валодаюць устойлівым пахам.

Дадатковыя рэчывы, якія выкарыстоўваюцца ў вытворчасьці гумак:

E 320 бутылгідраксіанізол ВНА (антыакісьляльнік)
E 420 сарбіт
E 421 маніт
E 967 ксіліт – рэчыва для салодкасьці
E 951 аспартам
E 422 гліцэрын (рэчыва, якое стабілізуе)
E 464 гідраксіпрапілмэтылцэлюлёза – рэчыва для згушчваньня
E 471 мона- і дыгліцэрыды тлустых кісьлінаў – эмульгатары
E 901 пчаліны воск – рэчыва, якое выкарыстоўваецца для паверхні
E 903 карнаубскі воск
E 171 двуаксід тытану – фарбавальнік, а таксама арганічныя фарбавальнікі і сынтэтычныя фарбавальнікі, ідэнтычныя натуральным, араматычныя рэчывы натуральныя, сынтэтычныя і ідэнтычныя натуральным.

ГУМКІ – АГЛЯД РЫНКАВАЙ ПРАПАНОВЫ (для шарыкавых гумак)

Фірмовая назва	Wrigley's Orbit бяз цукру	Wrigley's Spearmint	Wrigley's Doublemint	ML Peppermint Long Life	Hollywood sugar free Menthol	Stimorol бяз цукру Spearmint	V6 Specjalna guma do żucia	Hubba Bubba Soft Bubble gum	Clip and Clap Bubble gum	Bang Bang Bubble gum	Walt Disney's Donald Bubble gum
Вытворца/ Дыстрыб'ютар	Wrigley's, таварыства з а.а., Нямеччына	Wrigley's, таварыства з а.а., Аўстрыя, Wrigley's, таварыства з а.а., Нямеччына	Wrigley's, таварыства з а.а., Нямеччына	Leaf Poland, Польшча	Kraft General Food, Францыя	Stimorol, Данія, Stimorol, Прушкуў	Ferlin, акц. т-ва, Данія, Stimorol, Прушкуў		акц. т-ва Vejle, Данія	Гішпанія, Барсэлёна	Leaf Poland LTD, Польшча
Від пакунку	Пакет з 5-ці пластынак у алюміневай фальзе					12 дражэ (падушачак) у пакеце ў парафінаванай паперы	20 дражэ (падушачак) у каробцы з кардону	5 кубікаў у парафінаванай паперы, у пакеце з алюміневай фальгі	12 дражэ (падушачак) у лямінованой паперы	5 кубікаў у парафінаванай паперы, у пакеце з алюміневай фальгі	1 кубік у парафінаванай паперы
Маса нета ў пакунку, г	13	13	15	14	12,5	15	17	35	16	20	47
Складнікі ў адпаведнасьці з інфармацыяй на пакунку	Сорбіт E 420, аснова, гліцэрын E 422, сыроп мальтыту E 965, маніт E 421, натуральныя і ідэнтычныя натуральным араматычныя рэчывы, аспартам E 951, эмульгатар E 322, антыакісьляльнік	Цукар, аснова, дэкстроза, крухмальны меляс (патока), натуральныя і ідэнтычныя натуральным араматычныя рэчывы, гліцэрын E 422, аспартам E 951, ацэсульфам-K E 950, антыакісьляльнік E 320	Цукар, аснова, крухмальны меляс (патока), дэкстроза, гліцэрын E 422, натуральныя араматычныя рэчывы, эмульгатар E 322, антыакісьляльнік E 320	Цукар, аснова, крухмальны меляс (патока), араматычныя рэчывы, стабілізатар, гліцэрын, антыакісьляльнік E 320	Сорбіт, аснова, мальтытны меляс (патока), стабілізатар, фарбавальнікі, лецытын, аспартам, антыакісьляльнік BHA (склад на замежнай мове)	Сорбіт, аснова, мальтытны меляс (патока), натуральныя араматычныя рэчывы, фарбавальнік E 171, аспартам, палівальны сродак	Сорбіт, ксіліт, мальтытны меляс (патока), аснова, бікарбанат натру, натуральныя араматычныя рэчывы, палівальны сродак	Цукар, крухмальны меляс (патока), аснова, гліцэрын E 422, цытрынавая кісьліна E 330, эмульгатар E 322, ідэнтычныя натуральным штучныя араматычныя рэчывы, какосавы алей, антыакісьляльнік E 320	Цукар, аснова, дэкстроза, глюкозны меляс (патока), цытрынавая кісьліна, араматычныя рэчывы, стабілізатар E 422, эмульгатар E 322, жэлятына E 903, фарбавальнікі E 160A, E162, палівальны сродак (склад на замежнай мове)	Цукар, кукурузны меляс (патока), аснова, натуральныя араматычныя рэчывы, натуральныя фарбавальнікі, антыакісьляльнік БНГ, E 903 стабілізатар (склад на замежнай мове)	Цукар, аснова, крухмальны меляс (патока), глюкоза, араматычнае рэчыва, ідэнтычнае натуральнаму, гліцэрын E 422, эмульгатар E 471
Інфармацыя, датычная абмежаваньняў ва ўжываньні	Продукт мае фэніляланін і супрацьпаказаны особам, хворым на фэнілкетанурыю		Без абмежаваньняў	Без абмежаваньняў	Продукт мае аспартам, супрацьпаказаны особам, хворым на фэнілкетанурыю	Продукт мае фэніляланін і супрацьпаказаны особам, хворым на фэнілкетанурыю	Без абмежаваньняў	Без абмежаваньняў	Без абмежаваньняў	Без абмежаваньняў	Без абмежаваньняў
Інф-цыя пра тэрмін захаваньня	Адсутнічае	Адсутнічае	Адсутнічае	Дата пастаўлена выразна	Адсутнічае	Дата пастаўлена выразна	Дата пастаўлена выразна	Адсутнічае	Адсутнічае	Адсутнічае	Адсутнічае
Ацэнка:											
смаку і паху	Выдатная	Выдатная	Выдатная	Выдатная	Выдатная	Выдатная	Добрая	Добрая	Задавальняльная	Выдатная	Выдатная
кансыстэнцыі	Выдатная	Выдатная	Выдатная	Выдатная	Добрая	Выдатная	Добрая	Добрая	Задавальняльная	Выдатная	Выдатная
устойлівасьці смаку і паху	Выдатная	Выдатная	Выдатная	Добрая	Добрая	Выдатная	Добрая	Выдатная	Задавальняльная	Добрая	Выдатная
магчымасьці зрабіць шарык	Задавальняльная	Задавальняльная	Задавальняльная	Выдатная	Незадавальняльная	Выдатная	Выдатная	Задавальняльная	Незадавальняльная	Незадавальняльная	Задавальняльная

Ацэнка (шкала ацэнак пяцібальная): Выдатная (для добрай якасьці), Добрая, Задавальняльная, Незадавальняльная, Кепская

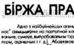

БІРЖА ПРАЦЫ

Адно з найбуйнейшых агенцтваў нерухомасьці "Дзінас" ажыцьцяўляе на пастаяннай конкурснай аснове (тэставаньне, сумоўе, выпрабавальны тэрмін) набор **агентаў** (дылеры, ацэншчыкі і г. д.). Абавязковыя патрабаваньні: хатні тэлефон, узрост – да 50 гадоў, вышэйшая адукацыя. Пажаданыя патрабаваньні: пасьведчаньне прыватнага прадпрымальніка, аўтамабіль. Тэлефон 234-76-47.

Установа запрашае на працу ў аддзел кан'юнктуры рынку УВС **спэцыялістаў зьнешнеэканамічнай дзейнасьці**. Патрабаваньні: досьвед працы паводле спэцыяльнасьці ня меншы за 1 год, вышэйшая адукацыя, веданьне ПЭВМ, замежнае мовы (ангельскай, нямецкай). Даведкі на тэлефонах: 238-76-05, 238-76-90.

Установа запрашае на сталую працу **эканаміста** з досьведам працы ня меншым за 5 год. Тэлефон 239-48-39.

Камэрцыйная фірма запрашае на працу **намесьніка галоўнага бугальтара, хіміка-тэхноляга лякаў і фарбаў** на тканіне. Патрабаваньні: узрост да 45 гадоў, вышэйшая адукацыя, досьвед працы ў вытворчасьці. Тэлефон 269-01-86 з 9.00 да 17.30.

Фармацэўтычнае прадпрыемства запрашае на сталую працу на конкурснай аснове **галоўнага бугальтара** (вышэйшая эканамічная адукацыя, досьвед працы ў камэрцыйнай структуры), **сакратара** (вышэйшая адукацыя, ангельская мова, справаводзтва, машынапіс, ПЭВМ), **кіроўцу** з уласным аўтамабілем. Кантактны тэлефон/факс 237-78-24.

Установа запрашае на працу **валютных дылераў** з досьведам працы. Заробак – ад $ 500.

Запрашаем на працу на конкурснай аснове **мэнэджэра пэрсаналу** (заробак ад $ 300), **сакратара-рэфэрэнта** (заробак ад $ 200, узрост 25-35 гадоў, вышэйшая адукацыя, ангельская мова), **афіцэра запасу** – МУС, КГБ (заробак ад $ 150). Кантактны тэлефон 256-24-39 з 19.00.

Камэрцыйная фірма запрашае на працу **адміністратара крамы**. Тэлефон 263-33-98.

Францускае бюро падарожжаў "Мэрлінтур" абвяшчае набор на конкурснай аснове на пасады **намесьніка дырэктара** (дасканалае веданьне францускае мовы, веданьне ПЭВМ, досьвед працы ў сфэры турызму), **галоўнага бугальтара** (досьвед працы ня меншы за тры гады, вышэйшая эканамічная адукацыя, веданьне замежнае мовы), **агента продажу авіяквіткоў** (добрае валоданьне ангельскай мовай, ПЭВМ). Усе кандыдаты павінны мець да 30 гадоў. Менск-12, бульвар Талбухіна, 6, 4 паверх, тэл./факс (017) 266-83-53.

Белдзяржпатэнт запрашае на працу **спэцыяліста камputарнай вёрсткі** ў сыстэме "Ventura". Зьвяртацца на адрас: г. Менск, пр. Ф.Скарыны, 117. Даведкі на тэлефоне 264-46-20.

Менскі завод "Белпляст" запрашае на працу **аўтаматчыка** на халоднавысадныя аўтаматы. Наш адрас: г. Менск, вул. Кнорына, 50. Тэлефон 265-23-20.

ААТ "Шчотка" запрашае на працу **начальніка цэха, юрыста, майстра, таваразнаўцу збыту, цесьляра, страхара, сьлесара рамонту вэнтыляцыі, спэцыяліста абслугоўваньня тэлефонных сетак і сыгналізацыі, станочніка дрэваапрацоўных станкоў, сьлесара-сантэхніка 5-6 ступені, сьлесара-рамонтніка 5-6 ступені.** Зьвяртацца на адрас: г. Менск, зав. Паўночны, 13 (з 8.00 да 15.00). Тэлефон для даведак 220-34-25.

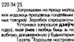

Запрашаем на працу маладых энэргічных **людзей**, якія жадаюць працаваць гандлёвымі агентамі продажу офісных тавараў. Заробак спрацаваны. Тэлефон 33-39-35.

Установа запрашае **дзяўчыну** ва ўзросьце 25-30 гадоў, якая ўмее і любіць быць зь людзьмі, абаяльную і прывабную, дасьведчаную ў будматэрыялах. Тэлефон 268-52-97.

Газэта "Хорошее настроение" запрашае на працу **аўтараў гумарыстычных апавяданьняў, складальнікаў крыжаванак, мастакоў карыкатурыстаў**. 220101, г. Менск, п/с 12.

Запрашаем на працу сумленных **людзей** у якасьці прадаўцоў друкарскіх вырабаў на латкі. Тэлефон 233-93-92.

Аддзел ваенізаванай пажарнае службы Першамайскага раёну г. Менску запрашае на працу **кіроўцаў пажарных аўтамабіляў**. Патрабаваньні: катэгорыя "C", досьвед працы ад 3 гадоў, узрост да 27 гадоў. Тэлефоны: 66-28-49, 66-26-35, 66-27-91.

Установа запрашае на працу **ахоўнікаў са зброяй і ахоўнікаў з сабакамі**. Патрабаваньні: узрост 21-40 гадоў, рост ад 180 см, пажадана валоданьне сілавымі відамі спорту.

Установа запрашае на працу на конкурснай аснове **дзяўчатаў** 18-27 гадоў для дапамогі на гаспадарцы, абслугоўваньня банкетаў і ўрачыстасьцяў. Тэлефон 246-39-11.

Запрашаем на працу **хатняга дыспэтчара** з уласным пэрсанальным кампутарам (ня меншым за 386). Аплата 500-700 тыс. руб. за месяц. Тэлефон 232-43-94.

Менскі завод сродкаў комплекснай аўтаматызацыі запрашае на працу **інжынэра нармаваньня працы, інжынэра-канструктара штампаў, фрэзавальнікаў ваннаў, апэратараў станкоў з ЛПК.** Тэлефон 58-71-23. Наш адрас: г. Менск, вул. Ляшчынскага, 8.

Кавярні "Арыентал" патрабуюцца **кельнеры**. Звоніце з 17.00 да 18.00 на тэлефон 254-63-73.

Фірма запрашае на працу **жанчынаў** ва ўзросьце 30-45 гадоў з досьведам працы на рабочых спэцыяльнасьцях у вытворчасьці. Тэлефон 269-01-86.

Запрашаем дасьведчаных **прадаўцоў** для гандлю сьвежамарожанай рыбай з латка. Абавязкова мець дакумэнты з прыватнага прадпрыемства і санкніжку. Тэлефон 262-33-68.

Прадстаўніцтва вайсковых паведамленьняў на паветраным транспарце РБ запрашае на працу **кіроўцу** на УАЗ. Заробак дамоўны. Наш адрас: г. Менск, вул. Аэрадромная, 4. Тэлефон 222-57-48.

Запрашаем на працу **кіроўцу з грузавым аўтамабілем, маляроў, сталяроў, сантэхнікаў.** Тэлефон 268-52-97.

Запрашаем на працу **мастака-кампутарніка**, які добра валодае графічнымі рэдактарамі. Тэлефоны: 250-43-31, 250-43-89.

Установе патрабуюцца **канструктар-тэхноляг** (жаночая й мужчынская вопратка), **краўцы** (для пашыву пінжакоў), **бугальтар** з досьведам працы ў швачнай вытворчасьці, самастойны ініцыятыўны **чалавек** у аддзел збыту і забесьпячэньня (швачная адукацыя абавязковая). Тэлефон 275-11-40.

Установа запрашае на працу **гальваніка** (мужчыну), **наладніка зварнага абсталяваньня** 3-5 ступені, **кіроўцу** катэгорыяў "BCDE", **кіроўцу аўтамабільнага крана** катэгорыяў "BCE". Тэлефон 245-43-84.

Запрашаем **агентаў** для працы ў сфэры нерухомасьці. Заробак спрацаваны. Тэлефон 232-43-94.

"TIME SHARE": ЯК ПАЗЬБЕГНУЦЬ НЕПРЫЕМНАСЬЦЯЎ

Невядомае да нядаўняга часу слова "Time share" сёньня досыць трывала ўвайшло ў наш лексыкон. Праўда, у розных людзей яно выклікае розныя асацыяцыі. Для адных гэта магчымасьць цудоўнага адпачынку, для другіх – праца, на якой можна добра зарабіць, а для трэціх – чарговыя махляры, якія жадаюць спагнаць грошы з даверлівых грамадзянаў.

На Захадзе "Time share" стаўся цудоўнай знаходкай для многіх. Больш за паўтара мільёна сем'яў, пераважна сярэдняга, паводле заходніх мерак, дастатку, сталі "ўладарамі на час" апартамэнтаў у курортных комплексах, сугаспадарамі шале ў гарах і вілаў ля мора. Людзі атрымалі магчымасьць, аднойчы ўкраўшы грошы, адпачываць штогод і пры гэтым выбіраць курорты ў самых розных куточках сьвету.

Гэтая сыстэма адпачынку цудоўна сябе зарэкамэндавала і, больш за тое, стала сымбалем разумнага і эфэктыўнага ўкладаньня сродкаў.

Але спрыяльнай сытуацыяй пачалі карыстацца махляры і несумленныя фірмы. У выніку, у канцы васьмідзясятых гадоў у ЗША і Заходняй Эўропе выбухнуў цэлы шэраг скандалаў, якія адмоўна паўплывалі на іміджы індустрыі "Time share". Аднак, дзякуючы вялікім намаганьням асацыяцыі спажыўцоў шэрагу краінаў Эўропы, установаў B.B.B. ("Better Business Bureaus") і клюбаў абмену "Time share": RCI, Interval International, а таксама Эўрапейскае Фэдэрацыі "Time share" жыцьцё махляроў моцна ўскладнілася. У пошуках новага рынку яны накіраваліся ў Расею.

На сёньняшні дзень заходняму спажыўцу вядомыя два сноўныя тыпы махлярства:

першы – да продажу прапануюцца апартамэнты ў яшчэ непабудаваных клюбах ціградаецца большая колькасьць апартамэнтаў, чым ёсьць у наяўнасьці;

другі – потым высьвятляецца, што купленыя апартамэнты меншыя ці горшыя за тыя, якія прапаноўваліся паводле кантракту.

Натуральна, нельга ў адным артыкуле прадбачыць усе сытуацыі і папярэдзіць спажыўца пра ўсе магчымыя прыёмы, якія скарыстоўваюць несумленныя кампаніі. Але ўсё ж некалькі практычных парадаў, якія мы падаем ніжэй, Вам могуць спатрэбіцца.

Памятка пакупніку "Time share"

1. "Ня ўмееш – навучым, ня хочаш – прымусім".

Ніколі не падпісвайце контракты, калі прадавец карыстаецца тэхнікай продажу "пад прымусам", прыкметамі якога могуць быць наступныя формулёўкі:

- "трэба сьпяшацца з купляй, бо засталося толькі некалькі вольных тыдняў і праз пару дзён будуць прададзены апошнія";

- "толькі сёньня (у дзень прапановы) дзейнічае скідка 20-30%, ужо заўтра Вам трэба будзе аплочваць поўны кошт кантракту";

- "калі Вы сёньня купіце гэтыя тыдні, то фірма ў якасьці падарунку аплоціць Вашыя авіяквіткі (арганізуе адпачынак на ўік-энд, падбярэ прыгожую нявесту ці падорыць парадыстага шчанюка).

2. Што Вы чакаеце ад адпачынку?

У выпадку, калі Вы не зьбіраецеся абмяжоўваць магчымасьці свайго адпачынку адным аднойчы і назаўсёды выбраным курортам, вельмі важна, каб Ваш клюб уваходзіў у адну зь міжнародных сыстэмаў абмену, напрыклад, RCI ці I.I., інакш Вашыя магчымасьці будуць значна абмежаваныя. Менавіта магчымасьць мяняць месца адпачынку безь лішніх турботаў і ёсьць адным з асноўных плюсаў "Time share".

3. Будзьце прадбачлівыя!

Абавязкова высьветліце памеры наяўных выдаткаў на ўтрыманьне апартамэнтаў на працягу году. Гэтая лічба можа вагацца ад 200 даляраў у Гішпаніі за апартамэнты на двух чалавек да 500 за нумар на чалавека ў Нямеччыне. І яе лепш ведаць да падпісаньня кантракту, а не пасьля.

4. Давярай, але правярай!

Калі Вам прапануюць тыдні ў нейкім зноў створаным клюбе, то даведайцеся сьпярша, ці пабудаваны ён і ці ўключаны ў сыстэму міжнародных сыстэмаў абмену. Праверыць гэта можна, патэлефанаваўшы ў RCI ці I.I. І памятайце, што некалькі тысячаў, змарнаваныя на тэлефонныя размовы, насамрэч дапамогуць Вам зэканоміць грошы й ня трапіць у рукі да махляроў.

Каардынаты RCI ці I.I. RCI France, тэл. 331-49-25-33-33, I.I. (Interval International) Limited (Great Britain), тэл. 441-71-820-15-15, 820-98-98, Interval International France, тэл. 331-64-62-98-42.

5. Кожная рэч каштуе ня болей, чым яно напраўду каштуе.

Арыентуйцеся ў коштах. Вы ведаеце, што пакет малака каштуе каля трох тысячаў рублёў, і наўрад ці нехта зможа Вас упрасіць купіць яго за трыццаць, нават наладзіўшы для гэтага прыём з фэерверкамі ў Ваш гонар. Таму карысна запомніць агульныя кошты, якія дзейнічаюць цяперашнім часам на сусьветных курортах сыстэмы "Time share".

Сярэдні кошт аднаго тыдня на эўрапейскім рынку, нават у такіх папулярных краінах, як Канарскія выспы ці на Маёрцы, складае каля 10-12 тысячаў даляраў ЗША.

Тыднёвы адпачынак на курортах Партугаліі й Грэцыі не перавышае 7-8 тысячаў даляраў.

6. Не сячы з-за пляча!

Ні ў якім разе не падпісвайце кантрактаў на прэзэнтацыях і прыёмах, якія ладзяць фірмы-пасярэднікі. Як паказвае практыка, вельмі часта, толькі вярнуўшыся са "сьвята", наладжанага фірмай, і ўважліва прачытаўшы ўжо падпісаную дамову, чалавек разумее, што падпісаў нявыгаднае для сябе пагадненьне.

7. Адна галава – добра, а дзьве – яшчэ лепш!

Перад падпісаньнем кантракту абавязкова пракансультуйцеся з адвакатам, нават калі Вам здаецца, што "ўсё зразумела". Вядомыя нават выпадкі, калі людзі падпісвалі кантракты, складзеныя на замежнай мове, якой яны не валодаюць.

НОВЫЯ КНІГІ, ДАСЛАНЫЯ Ў РЭДАКЦЫЮ

Штайнэр Юрг. Эўрапейскія дэмакратыі. – Менск: ТАА "Лекцыя" – БФС, 1996. – 352 с. ISBN 985-6105-03-09 ISBN 985-6022-05-3

Лёс аднаго пакаленьня (Успаміны): Кастусь Сідаровіч, Юстын Пракаповіч, Янка Жамойцін, Віктар Ярмалковіч. – Беласток: "Ніва", 1996. – 213 с. ISBN 83-90459-1-8

Мая зямля. Жывапіс беларускіх мастакоў / Альбом. – Менск, 1996. – 160 с.: іл. ISBN 985-6256-02-X

Современная мировая историческая наука: Информационно-аналитический обзор (по материалам XVIII Междунар. конгресса историков и X Междунар. конф. "История и компьютер" – Монреаль, август-сентябрь 1995 г.). – Менск: "ТэтраСыстэм"", 1996. – 196 с. ISBN 985-6317-05-3

Кочетов А.И. Культура педагогического исследования. – 2-е издание, испр. и доп. – Менск: Рэд. час. "Адукацыя і выхаваньне", 1996. – 312 с. 3000 ас. ISBN 985-6029-10-4

Геаграфія бяз мапаў

В.М. Сасноўскі
П.І. Рогач

Камерцыйная геаграфія Рэспублікі Беларусь

Мінск
НКФ "Экаперспектыва"
1996

Рогач П., Сасноўскі В. Камэрцыйная геаграфія Рэспублікі Беларусі. – Менск: НКФ "Экапэрспэктыва", 1996. – 175 ст. 1000 ас. ISBN 985-6102-057

Каротка, на трох дзясятках старонак аўтары пасьпяваюць распавесьці і аб прадмеце камэрцыйнае геаграфіі і пра яго гісторыю, пра эканамічную гісторыю Беларусі (4 з паловаю старонкі) і пра мэтады дасьледаваньня.

Як у гісторыю камэрцыйнай геграфіі не патрапілі працы купца Марка Пола, бацькі практычнай камэрцыйнай геаграфіі, так з гісторыі эканомікі Беларусі выпалі імёны Антонія Тызэнгаўза, заснавальніка нацыянальнай дзяржаўнай камэрцыі ў Беларусі, Зьміцера Прышчэпава, наркама земляробства Беларусі, старшыні сельскагаспадарчай сэкцыі Інбелкульту, тэарэтыка і рэфарматара нацыянальных асаблівасьцяў нашага земляробства і традыцыйнага тавараразвароту ў аграрным сэктары, і нават Аркадзя Смоліча, аўтара першага нацыянальнага падручніка геаграфіі.

Зрэшты, ці ж можна на іх спыняцца ў такім мізэрным фармаце? Вось працы расейскіх географаў і гісторыю камэрцыйнае геаграфіі Расеі аўтары капанулі з XVIII ст. Знайшлося месца для нямецкіх і савецкіх клясыкаў. Зрэшты і гісторыя беларускае камэрцыі абмежавана збольшага савецкім пэрыядам. Праўда, багаты досьвед рынкавай эканомікі? Адсутнічае пэрыяд 1914-18 гадоў – першага досьведу жорстка рэглямэнтаванае эканомікі. Наагул ні слова пра багаты досьвед Заходняе Беларусі, пра польскіх географаў і эканамістаў, якія прысьвяцілі Беларусі не адну тысячу старонак. Па інэрцыі заўважаецца, што Беларусь давала толькі 3% зьнешняга гандлю старое Расеі, але ня згадваецца, што Беларусь займала ў тыя часы 1% тэрыторыі Расеі і 60% яе зямлі было пад лесам.

"... выгаднае геаграфічнае становішча, стабільная палітычная сытуацыя, адносна разьвітая інфраструктура..." – на думку аўтараў, гэта тыя тры кіты, на якіх можа базавацца посьпех камэрцыі ў сучаснай Беларусі. Кніга, выдадзеная ў якасьці падручніка для студэнтаў камэрцыйных факультэтаў, даводзіць гэтую думку, апэруючы лічбамі 1990-94 гадоў. І ўсё тыя ж да сьлёзаў знаёмыя пасажы старых школьных настаўнікаў: "Нават такія краіны... маюць зямлі ўсяго (!) ў 2,5-3 разы больш", "... уплыў прыродных умоваў менш заўважны, чым, напрыклад, у Расеі ці Канадзе (дадамо – у Грэнляндыі)", "... дзе мае месца павышаны працэнт палякаў, ... адметная рыса разьмяшчэньня яўрэяў..." і г. д. З 21 разьдзелу "Камэрцыйнай геаграфіі" ніводзін не прысьвечаны формам і структуры ўласнасьці!

Што да прыроды, то паводле падручніка, дзякуючы спэцыфіцы клімату, розьніца ва ўраджайнасьці паміж Паўночным Усходам і Паўднёвым Захадам складае для бульбы і збожжавых чатыры разы, а для гародніны дзесяць (!) разоў. Славутая бульба, на душу насельніцтва якой прыпадае ў нас больш чым дзе ў сьвеце, мае ў нас ураджайнасьць 118 ц/га, а ў Бэльгіі – 457 ц/га. Некарэктна? Аўтары схільныя ўсё растлумачыць кліматам. Іншы прыклад – Швэцыя, якая на чвэрць за Палярным колам, але мае ўраджайнасьць бульбы ў тры разы большую, а збожжа ў два разы... Прычыну такой розьніцы аўтары не раскрываюць, як і не заўважаюць розьніцы паміж земляробамі, да прыкладу, Століншчыны і Талачыншчыны.

"Зернебабовыя культуры – каштоўная крыніца бялку як для чалавека, так і для жывёлы". Вучыся, камэрсант! І гэтак далей. Вядома, цікава ведаць, што на Гомельшчыне 20% беларускіх грыбоў, але што да камэрцыі, то гэта хутчэй з галіны чорнага гумару... Рыбы з 1990 да 1994 стала ў два разы меней. Аптымістычная тэндэнцыя. Але прычыны аўтары не падкажуць. Згадаемся самі: напрыклад, з 1829-ці ваўкоў у 1985 годзе было забіта 91,3%! Аўтары таксама прапануюць з мэтаю аслабленьня залежнасьці ад зьнешняга рынку сьмялей выкарыстоўваць яшчэ шэрых і зялёных жабаў (!?).

Зрэшты, падручнік, які прасьцей было б назваць даведнікам, можа пазнаёміць і з сэнсацыйнымі зьвесткамі, напрыклад, пра тое, што вясковае насельніцтва Беларусі самае неадукаванае ў СНГ, бо палова нашых вяскоўцаў ня мае нават сярэдняй адукацыі (!), што на 1000 чалавек працаздольнага ўзросту прыпадае больш за 800 непрацаздольных (у Польшчы – 700, у Японіі – 450), пры няўхільным скарачэньні насельніцтва.

Выгаднае геаграфічнае становішча так і не атрымала свайго яснага тлумачэньня. Паводле расейскай палітычнай тэрміналёгіі, у кнізе "далёкім" замежжам названыя тры суседнія зь Беларусяй краіны, у адным шэрагу зь Віетнамам і ЗША, а ў "блізкім" фігуруюць краіны Цэнтральнай Азіі. Ёсьць нават словазлучэньне – "замежныя краіны".

Трубаправоды ідуць праз Беларусь, дзякуючы "... выгаднаму геапалітычнаму становішчу..." А воднымі артэрыямі наша краіна зьвязаная "... амаль з усімі суседзямі". А зь якімі не зьвязаная? Далей: "Беларусь налічвае сетку аэрапортаў, зь якіх пракладзены авіятрасы". Колькі і якіх аэрапортаў мае Беларусь, так і не сказана. На думку аўтараў, разьвітасьць інфраструктуры не патрабуе доказаў. Вось тут і надаецца арытмэтыка з "блізкім" замежжам (Каўказ, Цэнтральная Азія). Паводле шчыльнасьці чыгунак, аўтадарог, тэлефонных абанэнтаў і г. д. Беларусь займае 2-3 месцы ў СНГ. Аднак саступае Польшчы і Балтыі. Калі, да прыкладу, беларуская чыгунка электрыфікаваная на 16%, то ў Польшчы – на 45%. Што да астатняй Эўропы, то параўнаньні ашаламляльныя: у Бэльгіі на душу насельніцтва тэлефонаў больш у тры разы, у Даніі – у чатыры. Далёкае, вельмі далёкае замежжа.

Ня ўпэўнены, што паказьнікі тавараразвароту з замежжам пяці-двухгадовае даўнасьці і іх аналіз спатрэбіцца будучым беларускім камэрсантам заўтра (напрыклад, у Малі ў 1993 г. было нечага пастаўлена на суму 0,001 млн. $), як і сумы беларускіх заробкаў (у рублях) за 1985 год. Ня ўпэўнены я і ў палітычнай стабільнасьці краіны, дзе ёсьць палітычныя вязьні. Але ў тым, што не існуе такой краіны, як "Кай д'Івуар", такога горада, як "Буцінген", і ў тым, што "часы", якія імпартуюцца ў Афрыку, па-беларуску "гадзіньнікі", я пакуль упэўнены. Роўна, як і ў тым, што заўтра спатрэбяцца новыя падручнікі і даведнікі.

P.S. Увага! У бібліяграфічных каталёгах гэты падручнік трэба шукаць паводле аўтарскага паказьніку на літару Р, бо на вокладку вынесена спачатку прозьвішча Сасноўскага, але ў кнізе і анатацыі – Рогача.

Сяргей Харэўскі

Кніга – поштай

На складзе БГФ "Наша Ніва" ёсьць кнігі:

1. **Адам Глёбус. Толькі не гавары маёй маме... Зборнік інтымнае прозы.** – Менск: Сучасная літаратура, 1995. – 310 с. 49.000 БРБ
2. **Адам Глёбус. Скрыжаваньне.** – Менск: БАДППР – "Ковчег", 1993. – 46 с. 7.000 БРБ
3. **Юліяна Вітан-Дубейкаўская. Мае ўспаміны.** – Вільня, 1994. – 192 с. 29.000 БРБ
4. **Баляслаў Лесьмян. Пан Блішчынскі** / Пераклад з польскай. – Вільня-Менск: "Наша Ніва" – "Мастацкая Літаратура", 1994. –93 с. 17.000 БРБ
5. **Вітаўт Кіпель. Беларусы ў ЗША.** – Менск, 1993. – 352 с. 29.000 БРБ
6. **Брэтон Ф., Пру С. Выбух камунікацыі.** – Менск: БФС – "Тэхналёгія", 1995. – 336 с. 24.000 БРБ
7. **Говард Майкл. Сучасная культурная антрапалёгія.** – Менск: БФС – "Тэхналёгія", 1996. – 486 с. 35.000 БРБ
8. **Лоўзі Дж. Гістарычныя ўводзіны ў філязофію навукі.** – Менск: БФС – "Тэхналёгія", 1995. – 328 с. 24.000 БРБ
9. **Энтані Сьміт. Нацыяналізм у дваццатым стагодзьдзі.** – Менск: БФС – "Эўрафорум", 1995. – 272 с. 20.000 БРБ
10. **Джын Эйчысан. Гаваркія істоты: Уводзіны ў псыхалінгвістыку.** – Менск: БФС – "Кліч", 1995. – 312 с. 20.000 БРБ
11. **Браян М. Фэйган. Уводзіны ў археалёгію.** – Менск: БФС, 1996. – 272 с. 24.000 БРБ
12. **Беларускі рок-н-рол: Тэксты ("Бонда", "Крама", "Мроя", "Новае Неба", "Уліс").** – Менск: "Ковчег", 1994. – 64 с. 7.000 БРБ
13. **Беларускі вайсковы строй і зброя XII-XVIII ст.** Камплект каляровых паштовак (12 асобнікаў). – Менск: НВФ "Vaukalaka", 1996. 25.000 БРБ
14. **Беларускі гістарычны агляд.** 1996, т. 3, сшытак 1. 35.000 БРБ
15. **Ш.Дэбаш, Ж.-М.Пант'е. Уводзіны ў палітыку.** – Менск: БФС – "Эўрафорум", 1996. – 624 с. 40 000 БРБ
16. **М.Грыгор'еў. Войска ВКЛ ад Сасаў да Касьцюшкі (1765-1794).** – Менск, 1994. – 168 с., каляровыя іл. 20 000 БРБ
17. **Z.Fedecki. Цёплыя вечары... ды халодныя ранкі, czyli co śpiewano w Feliksowie.** – Warszawa, 1992. – 160 с. 20 000 БРБ

Зьвяртайцеся на адрас: Андрыеўскі Андрэй Паўлавіч, Менск 220094, а/с 89. У Менску да А.Андрыеўскага можна зьвярнуцца праз тэл. 239-78-49.

Кнігі для дзяцей

Выданыні Беларускага Гуманітарнага Адукацыйна-Культурнага Цэнтру

1. **Гарасьё Кірога. Казкі трапічнага лесу.** – Менск, 1993. 20.000 БРБ
2. **Марві Яла. Дзівосная ноч. Казачная аповесьць.** – Менск, 1994. 20.000 БРБ
3. **Шарль Пэро. Чарадзейныя казкі.** – Менск, 1993. 25.000 БРБ
4. **Графіня дэ Сэгюр. Зачараваная хатка. Казкі.** – Менск, 1992. 25.000 БРБ
5. **Лагодны цмок. Ангельскія літаратурныя казкі.** – Менск, 1993. 20.000 БРБ
6. **Мэры Сьцюарт. Людвік і зорны конь: Казачная аповесьць.** – Менск, 1996. 40.000 БРБ

Зьвяртайцеся на адрас:
Андрыеўскі Андрэй Паўлавіч, Менск 220094, а/с 89.
Менчукам зручней зьвярнуцца праз тэл. **239-78-49** (Андрэй).

НАВІНКА!

Штайнэр Юрг. Эўрапейскія дэмакратыі. – Менск: ТАА "Лекцыя" – БФС, 1996. – 352 с. ISBN 985-6105-03-09 ISBN 985-6022-05-3

Юрг Штайнэр – прафэсар паліталёгіі ўнівэрсытэту Паўночнай Караліны ў Чэйпэл Хіл і Бэрнскага ўнівэрсытэту ў Швэйцарыі. Ягоная кніга – дасьледаваньне эўрапейскіх палітычных інстытутаў, аналёгіі паміж становішчам у Эўропе і Амэрыцы. Кніга ўключае разьдзелы нікім яшчэ не дасьледаваных старонак гісторыі Ўсходняй і Цэнтральнай Эўропы пасьля распаду СССР. Набыць кнігу можна ў пунктах Новага Беларускага Кніжнага Праекту (глядзі ніжэй).

НОВЫ БЕЛАРУСКІ КНІЖНЫ ПРАЕКТ

Беларускі Гуманітарны Фонд "Наша Ніва" наладзіў распаўсюджаньне найноўшых беларускіх выданьняў у галіне гуманістыкі, а таксама мастацкае літаратуры. Наша мэта — зрабіць новую беларускую кнігу жывым фактарам сучаснае культуры.

Сыстэма "Новага беларускага кніжнага праекту" дзейнічае ў гарадах:

БЕРАСЬЦЕ

Кнігі Браяна М. Фэйгана "Ўводзіны ў археалёгію", Энтані Сьміта "Нацыяналізм у XX ст.", Ш.Дэбаша й Ж.-М.Пант'е "Ўводзіны ў палітыку" можна набыць у кнігарнях "СЬВІТАНАК" (бульвар Касманаўтаў, 120) і "АСЬВЕТА" (вул. Маскоўская, 57). У "Сьвітанку" таксама прадаецца камплект каляровых паштовак "Беларускі вайсковы строй і зброя XII-XVIII ст."

ГОМЕЛЬ

У памяшканьні Гомельскай абласной унівэрсальнай бібліятэкі (пл. Перамогі, 2) пры Аддзеле інфармацыйных тэхналёгіяў (тэл. 55-71-97) адкрыты кніжны аддзел. Гэта адзіная кропка ў 500-тысячным горадзе, дзе можна набычыць такі асартымэнт сучасных беларускіх кніг — мастацкую літаратуру, дасьледаваньні ў галіне гуманістыкі, найноўшыя пераклады. Апроч кніжак тут таксама можна прыдбаць самыя апошнія запісы беларускае музыкі.

ГОРАДНЯ

Продаж кніжнай прадукцыі адбываецца ў шапіку "ВАСІЛЁК" (насупраць Унівэрсытэту).

МАЛАДЗЕЧНА

Кнігі можна набыць у шапіку ТБМ (на чыгуначным вакзале).Па лавелкі можна зьвяртацца праз тэл. 6-71-70 да Алеся.

МЕНСК

Кніга Браяна М. Фэйгана "Ўводзіны ў археалёгію" прадаецца ў кнігарнях "Сьветач", "Акадэмкніга", "Кнігарня пісьменьніка", "Паліткніга". Кнігі Адама Глёбуса "Толькі не гавары маёй маме... Зборнік інтымнае прозы" й "Дамавікамэрон" прадаюцца ў крамах "Сьветач" і "Кнігарня пісьменьніка", у шапіку ў фае Нацыянальнай бібліятэкі.

СЬВЕТЛАГОРСК

Кнігі можна набыць у філіі БГАКЦ, Зялёная вул., дом 10, паверх 2. Тэл. (8-02342) 2-71-77.

КАСЭТЫ – ПОШТАЙ

На складзе БГФ "Наша Ніва" ёсьць касэты:

1. **НОВАЕ НЕБА.** Сон у трамваі.
2. **НОВАЕ НЕБА.** Go home (1995).
3. **НОВАЕ НЕБА.** Дзеці чорнага гораду (1991).
4. **КРАМА.** Камэндант (1995).
5. **КРАМА.** Хворы на Rock-n-Roll.
6. **КРАМА.** Гэй там налівай! (1994).
7. **N.R.M.** LaLaLaLa (1995).
8. **ULIS.** Life (1996).
9. **УЛІС.** Чужаніца (1991).
10. **УЛІС.** Краіна доўгай белай хмары (1990).
11. **БОНДА.** Найлепшыя песьні.
12. **МЯСЦОВЫ ЧАС.** Наша ўскраіна (1991).
13. **ПАЛАЦ.** Палац (1996).
14. **Песьні беларускіх бардаў** (1992).
15. **РЭНЭСАНС** (беларускі джаз).
16. **БЕЛАРУСКІЯ НАРОДНЫЯ КАЗКІ.**
17. **БЕЛАРУСКАЯ МУЗЫЧНАЯ ЛІТАРАТУРА** (1-3)
18. **БЕЛАРУСКАЯ ГІТАРНАЯ МУЗЫКА.**
19. **ЗАЛАТЫ ФОНД БЕЛАРУСКАГА РОК-Н-РОЛУ** (1-3).

Т.1: Бонда. Уліс. Мроя. Рэй. Мясцовы Час. Блізьняты.
Т.2: Бонда. Уліс. Мроя. Крама. Новае Неба. Мясцовы Час. Тутэйшыя хлопцы.
Т.3: Золотая середина. Отражение. Алексей Шедько & "Доктор Моро". Гранит. Метро. Сузор'е. Зартипо.

20. **Мроя**. Найлепшыя песьні з праграмаў 1987-90 г.

Зьвяртайцеся на адрас: 220094 Менск, а/с 89, Андрыеўскаму Андрэю Паўлавічу.
У Менску да А.Андрыеўскага можна зьвярнуцца праз тэл. 239-78-49.

Рарытэт

Паведамленьне для аматараў «Нашай Нівы»

У рэдакцыі «НН» ёсьць рарытэтныя нумары «Нашай Нівы» з моманту аднаўленьня газэты ў Вільні: *№№ 1-4 за 1991, №№ 5-9 за 1992, №№ 13-18 за 1993, №№ 1-2, 6-9, 12 за 1994, №№ 2 і 7-8 за 1995 г.*

Зьвяртайцеся на адрас:
Андрыеўскі Андрэй Паўлавіч,
Менск 220094, а/с 89.

Паведамленьне для замоўцаў Літоўскае Мэтрыкі.

У Менск завезены восьмы том Мэтрыкі *(да канца месяца плянуецца завезьці 5 і 6 тамы)*. Просьба да тых, хто не пакідаў пры замове нумароў сваіх тэлефонаў, зьвярнуцца да Андрэя Андрыеўскага праз тэлефон **239-78-49**.

Міхась Грыгор'еў. Войска ВКЛ ад Сасаў да Касьцюшкі (1765-1794) / Каляровыя ілюстрацыі А.Прыбылоў. Графічныя ілюстрацыі М.Лазоўскі. – Менск: Выдавец Зьміцер Салошкін, 1994.

Кніга прысьвечана 200-м угодкам паўстаньня Касьцюшкі. Зьмешчаны каляровыя ілюстрацыі абмундзіраваньня войска ВКЛ, графічныя рэканструкцыі зброі. Распачынаецца кніга з грунтоўнага нарысу пра вайсковую гісторыю Вялікага Княства другой паловы XVIII ст.

Кніга рэцэнзавалася ў «Нашай Ніве» (№ 7, 1994).

ПАНЯДЗЕЛАК, 2

БТ
17.05 На добрь лад.
17.20 Студыя "Вакно".
17.40 Мультфільм.
17.50 Музычны антракт.
18.00 Фінансавы час.
18.25 Эканамікст.
18.35 MTV.
18.50 Навіны.
19.05 Крок.
19.40 "Гэтага мы не вывучалі..."
19.55 Беларускі дом.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.45 Спартовы тэлекур'ер.
22.05 Хакей. Алімпійскі кваліфікацыйны турнір. Латвія – Беларусь.
24.00 Навіны.

ОРТ
17.00 Навіны.
17.20 "Новая ахвяра".
18.10 Час пік.
18.35 "Адгадай мелёдыю".
19.00 "Мы".
19.45 Дабранач, дзеці!
20.00 Час.
20.40 "Багз – электронныя жучкі". "Усё пад кантролем".
21.45 "Да і пасьля..."
22.35 Навіны.
22.45 Фільм "Дзеля некалькіх радкоў".

КАНАЛ "РАСЕЯ"
6.00 Ранішні экспрэс.
6.30 "Мак і Матлі".
7.00, 10.00, 16.00, 19.00, 23.00 Весткі.
7.20 Ранішні экспрэс-2.
7.50 Час справавых людзей.
8.00 Астралёгія каханьня.
8.30 "Дарагая рэдакцыя..."
9.00 "Санта-Барбара".
9.50 Тавары – поштай.
16.20 "Хто на што здатны".
16.30 "Чэленджэрс".
17.00 Залежыць ад цябе.
17.20 Экс эль м'юзык.
17.30 L-клюб.
18.15 Момант ісьціны.
19.30 "Санта-Барбара".
20.30 Джэнтэльмэн-шоў.
21.00 Надвор'е на заўтра.
21.05 "На лязе нажа". М/ф.
22.05 Тэлескоп.
22.30 "Сьпярша, мне здавалася..."
23.20 Тэлекрама.
23.30 З хуткасьцю гуку.

САНКТ-ПЕЦЯРБУРГ
11.55, 13.55, 15.55, 18.55, 22.00, 23.25 Інфарм ТБ.
12.10 "Першае каханьне".
13.00 Тэрмін адказу – сёньня.
13.30 Парады садоўнікам.
13.40, 20.40 Тэлеслужба бясьпекі.
14.10 "Рышэльё".
15.05 "Шчасьлівец Шолці".
16.10 Міжнародны агляд.
16.35 "Філязофія паводле Філа".
17.00 Стыль жыцьця.
17.05 "Солці". М/ф. С. 1.
18.40 Вялікі фэстываль.
19.15 Спорт.
19.20 "Першае каханьне".
20.10 "Расейскі Эсхіл Пятра Штайна".
20.55 Спартовы агляд.
21.05 "Рышэльё".
22.15 Гістарычныя дасьледаваньні". У.І.Ленін.
22.55 "Расейскі Эсхіл Пятра Штайна".

IV КАНАЛ, НТВ
6.00 Анонс тыдня.
6.10 Найлепшыя цыркі сьвету. "Плянэта блазнаў".
7.20 "Вялікі чалавек". С. 3.
8.10 М/ф "Шосты палец".
9.45 Д/ф "Узгадаем тыя гады. 1954".
10.30 М/ф "Дзяўчынка і кракадыл".
11.35 М/ф "Знайсьці і абясшкодзіць".
13.00 Сёньня.
13.20 Доктар Кут.
13.25 Вынік.
15.05 "Таямніцы Маскоўскага Крамля". Д/ф. С. 1.
16.00 Музычныя навіны.
16.10 Локсы Фэміды.
16.40 Навіны.
17.00 Тэніс. Адкрыты чэмпіянат ЗША.
18.00, 21.00, 23.00 Сёньня.
18.35 Герой дня.
19.00 М/ф "Каледж Кулі".
21.35 Фэстываль міні-серыялаў. "Каралеўства".
22.30 Часінка.
23.20 Тэніс. Адкрыты чэмпіянат ЗША.

АЎТОРАК, 3

БТ
7.30 Ранішні кактэйль.
7.50 Эканамікст.
8.00 Навіны.
8.15 Аўдыё.
8.45 Мультфільм.
9.00 ТБ – школе.
9.25 "Рудэла". М/ф.
11.25 "Гэтага мы не вывучалі..."
11.40 Тураб'ектыў.
12.00 Творцы.
15.00 Навіны.
15.15 "Флінэр".
15.40 ТБ – школе.
16.10 "Мэшчуны з 2-га В". "Мой сябар Кнопік, які ведае ўсё". М/ф.
16.55 Усё пра ўсё.
17.20 Заняткі Н.Наважылавай.
17.50 Музычны антракт.
18.00 "Адзнасобнік". Д/ф.
18.15 Будзьце здаровым.
18.25 Эканамікст.
18.35 MTV.
18.50 Навіны.
19.05 "Дзяжурная аптэка".
20.10 Канцэртны сэзон.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.55 Хроніка жніва-96.
22.10 М/ф "Я вольны, я нічый".
23.40 Творцы.
0.20 Навіны.

ОРТ
8.00 Навіны.
8.15 "Новая ахвяра".
9.05 "Мы".
9.50 Сьмехапанарама.
10.15 "Панарошку". Мультфільм.
10.30 "Адгадай мелёдыю".
11.00 Навіны.
11.10 "Мы і рынак".
11.50 "Мікалай Грынько. Каб памяталі..."
12.35 "Чатыры танкісты і сабака".
13.30 Каханьне зь першага погляду.
14.00 Навіны.
14.20 "Рыцар Адважнае Сэрца".
14.45 Кварʼета "Вясёлая кампанія".
14.55 Мультыпролія.
15.10 Чароўны сьвет, альбо Сінэма.
15.40 "Элен і хлопцы".
16.05 ...Да шаснаццаці і старэйшым.
16.30 "Вакол сьвету".
17.00 Навіны.
17.20 "Новая ахвяра".
18.10 Час пік.
18.35 "Адгадай мелёдыю".
19.00 Тэма.
19.45 Дабранач, дзеці!
20.00 Час.
20.40 М/ф "Трыццаць тры".
22.10 "Бэзавы туман".
22.55 Навіны.
23.05 Новыя абыякавыя.
23.35 "Белай акацыі гронкі духмяныя..."

КАНАЛ "РАСЕЯ"
6.00 Ранішні экспрэс.
6.30 "Мак і Матлі".
7.00, 10.00, 16.00.19.00, 23.00 Весткі.
7.20 Ранішні экспрэс-2.
7.50 Час справавых людзей.
8.00 Джэнтэльмэн-шоў.
8.30 "Дарагая рэдакцыя..."
9.00 "Санта-Барбара". М/ф.
9.50 Тавары – поштай.
16.40 Там-там навіны.
16.20 Месяцаслоў.
16.30 Залежыць ад цябе.
16.45 Тэлечасопіс "Здароўе".
16.55 Хакей. Кубак сьвету. ЗША – Расея.
19.30 "Санта-Барбара".
20.30 Раз на тыдзень.
20.55 Надвор'е на заўтра.
21.00 Мужчына і жанчына.
21.40 Ціхі дом.
22.30 Начное жыцьцё гарадоў сьвету.
23.20 Тэлекрама.
23.30 Гарачая дзясятка.

САНКТ-ПЕЦЯРБУРГ
11.55, 13.55, 15.55, 18.55, 22.00, 23.05 Інфарм ТБ.
12.10 "Першае каханьне".
13.00 Тэрмін адказу – сёньня.
13.30 Парады садоўнікам.
13.40, 20.40 Тэлеслужба бясьпекі.
14.10 "Рышэльё".
15.05 "З днём нараджэньня, альбо Інкогніта". Т/ф.
16.10 "Тата, мама і я – спартовая сям'я".
16.35 "Філязофія паводле Філа".
17.00 Стыль жыцьця.
17.05 Дзіцячае ТБ.
17.35 Паказвае ЛОТ.
18.40 Вялікі фэстываль.
19.15 Спорт.
19.20 "Першае каханьне".
20.10 "Расейскі фэрмэр".
20.55 Спартовы агляд.
21.05 "Рышэльё".
22.15 Футбол. Чэмпіянат Расеі.

IV КАНАЛ, НТВ
6.00, 13.00 Сёньня.
6.20 М/ф "Цудоўныя гады".
6.45 "Вялікі чалавек". С. 4.
7.40 М/ф "Пах драпежнікаў".
9.10 Д/ф "Узгадаем тыя гады. 1955-1956".
10.40 М/ф "Падарункі сваякі".
12.00 Фэстываль міні-серыялаў. "Каралеўства".
12.50 Доктар Кут.
14.40 "Узрост каханьня. Дзяўчына". Д/ф.
14.50 "Кубанцы".
15.05 "Таямніцы Маскоўскага Крамля". Д/ф.
16.00 Музычныя навіны.
16.10 Цішыня N 9. "Шалёны Фрыц".
16.40 Навіны.
17.00 Тэніс. Адкрыты чэмпіянат ЗША.
18.00, 21.00, 23.00 Сёньня.
18.35 Герой дня.
19.00 Фільм "Далёка ад дому".
21.35 Фэстываль міні-серыялаў. "Каралеўства".
22.30 Часінка.
23.20 Тэніс. Адкрыты чэмпіянат ЗША.

СЕРАДА, 4

БТ
7.30 Ранішні кактэйль.
7.50 Эканамікст.
8.00 Навіны.
8.15 Шанц.
8.45 Мультфільм.
9.00 ТБ – школе.
9.30 "Дзяжурная аптэка".
10.30 Відзьма – нявідзьма.
15.00 Навіны.
15.15 "Флінэр".
15.40 Мультфільм.
16.10 "Уніз па Волзе-рацэ". Ф/к.
16.40 Творцы.
17.15 Госьці ў дом.
17.50 Музычны антракт.
18.00 "Плянэта не толькі людзей". Д/ф.
18.25 Эканамікст.
18.35 MTV.
18.50 Навіны.
19.00 "Дзяжурная аптэка".
20.00 "Хто гэта?".
20.05 Супэргол.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.55 Аўта-парк.
22.10 М/ф "Чырвонае і чорнае". С. 1.
23.30 Каралеўскае паляваньне.
0.10 Навіны.

ОРТ
8.00 Навіны.
8.15 "Новая ахвяра".
9.05 Тэма.
9.50 "У сьвеце жывёлаў".
10.30 "Адгадай мелёдыю".
11.00 Навіны.
11.10 "Кантакт".
11.50 Уладзімір Івацоў. Каб памяталі..."
12.35 "Чатыры танкісты і сабака".
13.30 Каханьне зь першага погляду.
14.00 Навіны.
14.20 "Рыцар Адважнае Сэрца".
14.45 Кактус і К°.
14.55 До-мі-соль.
15.10 Покліч джунгляў.
15.40 "Элен і хлопцы".
16.05 Тэт-а-тэт.
16.30 "Вакол сьвету".
17.00 Навіны.
17.20 "Новая ахвяра".
18.10 Час пік.
18.35 "Адгадай мелёдыю".
19.00 "Каб памяталі..."
19.45 Дабранач, дзеці!
20.00 Час.
20.40 Фільм "Анна Карэніна".
23.15 Навіны.
23.25 "З рэпэртуару Аляксандра Вярцінскага".

КАНАЛ "РАСЕЯ"
6.00 Ранішні экспрэс.
6.30 "Мак і Матлі".
7.00, 10.00, 16.00, 19.00, 23.00 Весткі.
7.20 Ранішні экспрэс-2.
7.50 Час справавых людзей.
8.00 Раз на тыдзень.
8.30 "Дарагая рэдакцыя..."
9.00 "Санта-Барбара".
9.50 Тавары – поштай.
10.20 "Новыя прыгоды няўлоўных". М/ф.
16.20 "Хто на што здатны".
16.35 "Чэленджэрс".
17.00 Залежыць ад цябе.
17.15 Тэлечасопіс "Здароўе".
17.25 "Даміно" Міхаіла Баярскага.
17.55 Сузіральнікі.
18.25 Ваша права.
19.30 "Санта-Барбара". М/ф.
20.25 "Бочка мёду".
20.55 Надвор'е на заўтра.
21.00 "Мышэрскія". М/ф.
22.30 "Сем лістоў зь Ніжняга".
22.45 Музыка ўсіх пакаленьняў.
23.20 Тэлекрама.
23.30 Адам і Ева.
0.15 "Не прасьпі і глядзі".

САНКТ-ПЕЦЯРБУРГ
11.55, 13.55, 15.55, 18.55, 22.10, 24.00 Інфарм ТБ.
12.10 "Першае каханьне".
13.10 Тэрмін адказу – сёньня.
13.30 Парады садоўнікам.
13.40, 20.40 Тэлеслужба бясьпекі.
14.10 "Жыцьцё Кліма Самгіна". М/ф. С. 1.
15.15 Фарух Рузіматаў: "Жыву, пакуль лятаю".
16.05 "Падарожжа па Японіі". Т/ф.
16.35 "Філязофія паводле Філа".
17.00 Стыль жыцьця.
17.05 "Солці". С. 2.
17.35 Паказвае ЛОТ.
18.40 Вялікі фэстываль.
19.15 Спорт.
19.20 "Першае каханьне".
20.10 "Экалёгія Пецярбургу сёньня".
20.55 Спартовы агляд.
21.05 "Жыцьцё Кліма Самгіна". М/ф. С. 1.
22.25 "Салодкая жанчына". М/ф.

IV КАНАЛ, НТВ
6.00, 13.00 Сёньня.
6.20 М/ф "Цудоўныя гады".
6.45 "Вялікі чалавек". С. 5.
7.35 М/ф "Сьведка".
9.05 Д/ф "Узгадаем тыя гады. 1957".
9.50 Мультфільм "Формула-1".
10.00 М/ф "Далёка ад дому".
11.45 Фэстываль міні-серыялаў. "Каралеўства".
12.35 Доктар Кут.
14.40 "Узрост каханьня. Юнак". Д/ф.
14.50 "Люблю вас. Каханьне Зыкіна".
15.05 "Таямніцы Маскоўскага Крамля". Д/ф.
16.00 Музычныя навіны.
16.10 Цішыня N 9. "Мэтраполіс".
16.40 Навіны.
17.00 Тэніс. Адкрыты чэмпіянат ЗША.
18.00, 21.00, 23.00 Сёньня.
18.35 Герой дня.
19.00 Фільм "Посьпех як найлепшая помста".
20.40 Доктар Кут.
21.35 Фэстываль міні-серыялаў. "Каралеўства".
22.30 Часінка.
23.20 Тэніс. Адкрыты чэмпіянат ЗША.

ЧАЦЬВЕР, 5

БТ
7.30 Ранішні кактэйль.
7.50 Эканамікст.
8.00 Навіны.
8.15 Аўтапарк.
8.30 "Магутны Божа". Д/ф.
9.00 Госьці ў дом.
9.30 Студыя "Тэлебом".
9.55 "Фантастычная гісторыя". М/ф.
11.00 Каралеўскае паляваньне.
11.40 "Дзяжурная аптэка".
15.00 Навіны.
15.15 "Флінэр".
15.40 Мультфільм.
16.00 ТВ – школе.
16.20 Кантрасты.
16.50 Творцы.
17.20 Заняткі Н.Наважылавай.
17.50 Музычны антракт.
18.00 "Што здарылася ў заапарку". М/ф.
18.25 Эканамікст.
18.35 MTV.
18.50 Навіны.
19.05 "Дзяжурная аптэка".
20.05 Крок.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.55 Хроніка жніва-96.
22.10 "Чырвонае і чорнае". С. 2.
23.40 Крок.
0.10 Навіны.

ОРТ
8.00 Навіны.
8.15 "Новая ахвяра".
9.05 "Срэбны шар".
9.45 "Клюб падарожнікаў".
10.30 "Старая цацка". Мультфільм.
10.40 Смак.
11.00 Навіны.
11.10 "Пад дахам сьвету".
11.50 "Іван Мікалайчук. Каб памяталі..."
12.30 "Чатыры танкісты і сабака".
13.20 "Прыгоды маленькіх сяброў". Мультфільмы.
14.00 Навіны.
14.20 "Рыцар Адважнае Сэрца".
14.45 Лега-го!
15.10 Тын-тонік.
15.40 "Элен і хлопцы".
16.05 Рок-занятак.
16.30 "Вакол сьвету".
17.00 Навіны.
17.20 "Новая ахвяра".
18.05 Футбол. Чэмпіянат Расеі.
20.00 Час.
20.40 Фільм "Бітва тытанаў".
22.50 Навіны.
23.00 "Абоз".
23.50 "Уначы за вакном..."

КАНАЛ "РАСЕЯ"
6.00 Ранішні экспрэс.
6.35 "Мак і Матлі".
7.00, 10.00, 16.00, 19.00, 23.00 Весткі.
7.20 Ранішні экспрэс-2.
7.50 Час справавых людзей.
8.00 Прасьцей за простае.
8.30 "Дарагая рэдакцыя..."
9.00 "Санта-Барбара". М/ф.
9.50 Тавары – поштай.
10.20 "Карона Расейскай імпэрыі, альбо Зноў няўлоўныя". М/ф. С. 1.
16.20 Месяцаслоў.
16.30 "Чэленджэрс".
17.00 Залежыць ад цябе.
17.15 Экспа-веснік.
17.25 Рэтра-шлягер.
17.50 Мультфільм.
18.00 Новае пятае кола.
18.40 "Цёмная" для Э.Лімонава.
19.30 "Санта-Барбара". М/ф.
20.25 "Гарадок".
21.00 Надвор'е на заўтра.
21.05 "Чарнакніжнік-II". М/ф.
22.50 "Нараджэньне Эрота". Мультфільм для дарослых.
23.20 Тэлекрама.
23.30 Рэк-тайм.
23.45 Пецярбурскія сэзоны.

САНКТ-ПЕЦЯРБУРГ
14.55 "Першае каханьне".
15.40 Парады садоўнікам.
15.55, 18.55, 22.15, 0.05 Інфарм ТБ.
16.10, 20.40 Тэлеслужба бясьпекі.
16.25 Мультфільм.
16.35 "Філязофія паводле Філа".
17.00 Стыль жыцьця.
17.05 Дзецям пра зьвяроў.
17.35 Паказвае ЛОТ.
18.40 Вялікі фэстываль.
19.15 Спорт.
19.20 "Першае каханьне".
20.10 "Асабістая справа".
20.55 Спартовы агляд.
21.05 "Жыцьцё Кліма Самгіна". С. 2.
22.30 Расейскі фэрмэр.
22.45 Дом кіно.
23.25 Тэлекантакт.

IV КАНАЛ, НТВ
6.00, 13.00 Сёньня.
6.20 М/ф "Цудоўныя гады".
6.45 "Вялікі чалавек".
7.40 "Сэрца навылёт". М/ф.
9.05 Д/ф "Узгадаем тыя гады. 1958 – 1959".
10.35 М/ф "Посьпех як найлепшая помста".
12.05 "Каралеўства".
14.35 Срэбнае стагодзьдзе.
15.05 "Таямніцы Маскоўскага Крамля". Д/ф.
16.00 Музычныя навіны.
16.10 Цішыня N 9. "Аквафонія".
16.40 Навіны.
17.00 Тэніс. Адкрыты чэмпіянат ЗША.
18.00, 21.00, 23.00 Сёньня.
18.35 Герой дня.
19.00 "Сьвяты Джэк". М/ф.
21.35 "Каралеўства".
22.30 Часінка.
23.20 Кіно не для ўсіх. "Чырвоная пустэльня".
1.15 Тэніс. Адкрыты чэмпіянат ЗША.

ПЯТНІЦА, 6

БТ
7.30 Ранішні кактэйль.
7.50 Эканамікст.
8.00 Навіны.
8.15 "Спатканьне з вальсам". Ф/к.
9.00 ТБ – школе.
9.20 "Талісман". М/ф.
10.20 Мультфільм.
10.30 "Дзяжурная аптэка".
15.00 Навіны.
15.15 "Флінэр".
15.40 Мультфільмы.
16.05 Як нараджаецца музыка.
17.05 Шанц.
17.35 Крок.
17.50 Музычны антракт.
18.00 "Чакай белых лебедзяў". Д/ф.
18.25 Эканамікст.
18.35 MTV.
18.50 Навіны.
19.05 "Дзяжурная аптэка".
20.05 Міжнародны кур'ер.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.55 Музычны антракт.
22.10 "Чырвонае і чорнае". С. 3.
23.30 "12, альбо На ноч гледзячы".
23.50 Мультфільм для дарослых.
24.00 Навіны.
0.15 Акалада.

ОРТ
8.00 Навіны.
8.15 "Новая ахвяра".
9.10 Футбол. Чэмпіянат Расеі.
10.00 "Вайшуб". Мультфільм.
10.25 "Пакуль усе дома".
11.00 Навіны.
11.10 "Ад пятніцы да пятніцы".
11.50 "Леанід Быкаў. Каб памяталі..."
12.30 "Чатыры танкісты і сабака".
13.30 "Страла адлятае ў казку". Мультфільм.
14.00 Навіны.
14.20 "Рыцар Адважнае Сэрца".
14.45 "Сьвет Тэрлсьхоры".
15.00 Зорны час.
15.40 "Элен і хлопцы".
16.05 Джэм.
16.30 "Вакол сьвету".
17.00 Навіны.
17.20 "Новая ахвяра".
18.15 Чалавек і закон.
18.45 "Поле цудаў".
19.45 Дабранач, дзеці!
20.00 Час.
20.40 Фільм "Сьмерць на Ніле". С. 1.
22.00 Погляд.
22.45 "Сьмерць на Ніле". С. 2.
23.55 Навіны.
0.05 "Стынг у Маскве".

КАНАЛ "РАСЕЯ"
6.00 Ранішні экспрэс.
6.35 "Мак і Матлі".
7.00, 10.00, 16.00, 19.00, 23.00 Весткі.
7.20 Ранішні экспрэс-2.
7.50 Час справавых людзей.
8.00 Прасьцей за простае.
8.30 "Дарагая рэдакцыя..."
9.00 "Санта-Барбара". М/ф.
9.50 Тавары – поштай.
10.20 Гандлёвы дом. "Ле Монці".
10.35 "Карона Расейскай імпэрыі, альбо Зноў няўлоўныя". С. 2.
16.20 "Хто на што здатны".
16.35 "Чэленджэрс".
17.00 Імпэрыя гульняў.
17.45 Тэледром імя І.Кудзіна.
17.55 Вэртыкаль.
18.25 Бясконцае падарожжа.
19.30 "Санта-Барбара". М/ф.
20.25 Сам сабе рэжысэр.
21.00 Надвор'е на заўтра.
21.05 Хакей. Кубак сьвету. Паўфінал.
23.20 Тэлекрама.
23.30 Начное рандэву. "Дып Пэрпл".

САНКТ-ПЕЦЯРБУРГ
11.55, 13.55, 15.55, 18.55, 22.20, 0.30 Інфарм ТБ.
12.10 "Першае каханьне".
13.00 Тэрмін адказу – сёньня.
13.30 Парады садоўнікам.
13.40, 20.40 Тэлеслужба бясьпекі.
14.10 "Жыцьцё Кліма Самгіна". С. 3.
15.25 Парадоксы гісторыі.
16.10 Ток-шоў "Наўзгад".
16.35 "Філязофія паводле Філа".
17.00 Стыль жыцьця.
17.05 "Солці". С. 3.
17.35 Паказвае ЛОТ.
18.40 Вялікі фэстываль.
19.15 Спорт.
19.20 "Першае каханьне".
20.10 Толькі без панікі.
20.55 Спартовы агляд.
21.05 "Жыцьцё Кліма Самгіна". С. 3.
22.35 Як быць каханым.
23.05 "Падвойны паварот ключа". М/ф.

IV КАНАЛ, НТВ
6.00, 13.00 Сёньня.
6.20 М/ф "Цудоўныя гады".
6.45 "Вялікі чалавек".
7.35 М/ф "Чужой крывёй".
9.10 Д/ф "Узгадаем тыя гады. 1960".
9.55 М/ф "Сьвяты Джэк".
11.45 "Каралеўства".
12.35 Расейскі альбом. Гурт "Чайф".
14.40 Маскоўскі пэнталь.
15.05 "Таямніцы Маскоўскага Крамля". Д/ф.
16.00 Музычныя навіны.
16.10 Цішыня N 9. Дэманстрацыя "Астра".
16.40 Навіны.
17.00 Тэніс. Адкрыты чэмпіянат ЗША.
18.00, 21.00, 23.00 Сёньня.
18.35 Герой дня.
19.00 "Джэнтэльмэны ўдачы". М/ф.
20.30 Расейскі альбом. Гурт "Чайф".
21.35 "Каралеўства".
22.30 Часінка.
23.20 М/ф "О. Серафіма".
0.50 Тэніс. Адкрыты чэмпіянат ЗША.

СУБОТА, 7

БТ
8.00 Навіны.
8.15 "Сугучча".
8.35 Сутнасьць.
9.05 Здароўе.
9.45 Заняткі Н.Наважылавай.
10.15 Усё пра ўсё.
10.40 "Ералаш".
11.00 Мультфільмы.
11.30 Шматгалосьсе.
11.55 Сьвет прыроды і захапленьняў.
12.45 "Экранейская дваццатка MTV".
13.30 "Тэлевізійны Дом кіно".
14.15 Каляж.
14.45 А.Дудараў. "Купала". Спэктакаль.
16.35 "Вяртаньне ў жніво".
17.20 Запрашаем на вячоркі.
18.00 Галерэя.
18.30 "Пырскі шампанскага". М/ф.
20.05 Слоік коміксаў.
20.40 Калыханка.
21.00 Навіны.
21.45 "Дажынкі".
23.15 "Чырвонае і чорнае". С. 4.
0.35 Безьліч.

ОРТ
7.00 У сьвеце жывёлаў.
7.35 "Уся справа ў капелюшы". Мультфільм.
7.50 Фільм "Пакроўская брама". С. 1.
9.00 Навіны.
9.10 Слова пастыра.
9.30 "Не пазяхай!"
10.00 Ранішняя пошта.
10.35 Смак.
10.55 "Дзіўны град Маскоў".
11.25 Тэатар + TV.
12.10 М/ф "Чыстыя Пруды".
13.30 Пад знакам "Пі".
14.00 Навіны.
14.20 "Вяртаньне на востраў скарбаў". С. 1.
15.15 Бамонд.
15.35 "Вакно ў Эўропу".
16.05 "Кола гісторыі".
17.00 Навіны.
17.20 У сьвеце жывёлаў.
17.55 "Ералаш".
18.15 "Залатая сэрыя". "Я крочу па Маскве".
19.45 Дабранач, дзеці!
20.00 Час.
20.40 В'етнам. Да запатрабаваньня".
21.40 Брэйн рынг.
22.25 М/ф "Вяроўка".
23.50 "Стынг у Крамлі".

КАНАЛ "РАСЕЯ"
7.00 Мультфільм.
8.10 "Мак і Матлі".
8.30 Паводле вашых лістоў.
9.00 Тэлекрама.
9.15 "Брадзяга" нашага юнацтва". Д/ф.
9.45 Музыка ўсіх пакаленьняў.
10.00 Весткі аб адзінаццатай.
10.15 Ваш партнэр.
10.30 Добрае раніцы.
11.00 Лекара выклікалі?
11.30 Ананімныя суразмоўцы.
12.00 "Паэт у Расеі – больш, чым паэт".
12.25 Прасьцей за простае.
13.00, 19.00, 23.40 Весткі.
13.20 "Грахі".
14.05 Да факта.
14.30 Нічога, апрача...
14.45 Свая гульня.
15.15 Крамлёўскія нянькі.
16.00 Хакей. Кубак сьвету. Паўфінал.
18.00 М/ф "Каралева Марго". С. 1.
19.35 Суботні вечар з РТР.
21.00 Надвор'е на заўтра.
21.05 Зусім сакрэтна.
22.00 "А як жа Боб?" М/ф.
23.50 Праграма "А".

САНКТ-ПЕЦЯРБУРГ
9.10 Стыль жыцьця.
9.25 Па рацэ пільве сякера.
9.55, 11.55, 13.55, 15.55, 18.55 Інфарм ТБ.
10.10 "Гонар маю".
10.40 Незвычайнае.
11.10 Ток-шоў "Наўзгад".
11.40 Страсьці-мардасьці.
12.10 "Імпэратарская эскізы". М/ф.
13.25 Расейскі фэрмэр.
14.10 Па ўсёй Расеі.
14.25 Тэатральная правінцыя?
14.50 "Вяртаньне Санкт-Пецярбургу". Т/ф.
15.00 Мультфільм.
15.10 Спартовы агляд.
15.25 Парадоксы гісторыі.
16.10 Уік-энд з дэтэктывам.
16.35 Дзіцячае ТБ.
17.00 Рок-фэстываль "Іржавыя праваднікі".
17.35 Паказвае ЛОТ.
18.40 Вялікі фэстываль.
19.25 "Піраты XX стагодзьдзя". М/ф.
20.40 Кругазварот.
20.55 Сьвецкая хроніка.
21.10 Блеф-клюб.
21.50 Уік-энд з дэтэктывам.
22.05 Футбол. Чэмпіянат Расеі.
22.55 "Парад парадаў".

IV КАНАЛ, НТВ
6.00 Сёньня.
6.20 М/ф "Цудоўныя гады".
6.45 "Вялікі чалавек".
7.35 М/ф "Маліна".
9.35 Д/ф "Узгадаем тыя гады. 1961".
10.20 М/ф "Джэнтэльмэны ўдачы".
11.45 "Каралеўства".
12.35 М/ф "Адзін і без зброі".
15.05 Д/ф.
15.15 Па старонках "Шарман-шоў".
15.45 Крок з кола.
15.05 Навіны кіно.
16.25 Вольга Кучкіна. Час "Ч".
17.00 "Гарац".
17.30 Дог-шоў.
18.00, 21.00 Сёньня.
18.30 "Нелегал у Дамаску". Д/ф.
19.00 Тэніс. Адкрыты чэмпіянат ЗША. Фінал. Жанчыны.
20.00 Надоечы.
20.45 Лялькі.
21.35 М/ф "Флетч".
23.20 Трацяе вока.
0.05 Тэніс. Адкрыты чэмпіянат ЗША.

НЯДЗЕЛЯ, 8

БТ
8.00 "Спорт, каханьне і фантазія".
8.40 Конны спорт. Кубак "Вольва".
9.15 "Конан".
9.40 Найлепшыя хіты MTV.
10.10 "Усё нармальна, мама!"
10.40 Тураб'ектыў.
11.00 Арсэнал.
11.30 Вяршыня сьвету.
11.50 "Цырк сьвету".
13.10 Студыя "Вакно".
13.25 "Усе мы родам зь дзяцінства".
14.20 Сяляне.
14.55 Асілак.
15.50 Атлянта-96. Пасьляслоўе да Алімпіяды.
16.20 "Вайна ў паветры". С. 3.
16.50 Вяршыня сьвету.
17.10 Залатыя ключы.
17.40 Аўдыё.
18.10 "Дажынкі".
19.40 Калыханка.
20.00 Рэзананс.
20.50 Спартовы тэлекур'ер.
20.55 Навіны-ТВ.
21.10 "Дажынкі".

ОРТ
7.00 Тыраж "Спартлято".
7.10 "Лета ў Мумі-Доле", "У Мумі-Дол прыходзіць восень". Мультфільмы.
7.45 "Пакроўская брама". С. 2.
9.00 Навіны.
9.15 "Недарожныя нататкі".
9.30 Пакуль усе дома.
10.15 Ранішняя зорка.
11.00 "Служу Расеі!".
11.30 "Грай, гармонік любы!".
12.00 "У вусьці".
12.35 Сэрыял "Падводная адысэя каманды Кусто".
13.25 Сьмехапанарама.
14.00 Навіны.
14.20 Вялікі тэатар.
15.05 Клюб падарожнікаў.
15.50 Неяк раз.
16.05 Мультфеерверк.
16.50 Ералаш.
17.15 Шчасьлівы выпадак.
18.05 Фэстываль у Монтэ-Карла.
19.00 Час.
19.40 М/ф "Чалавек біжыць".
21.35 Кубак сьвету "Майстар-ралі-96".
21.50 Футбольны агляд.
22.20 Навіны.
22.30 Фільм "Проста Хінкок".

КАНАЛ "РАСЕЯ"
6.00 Хакей. Кубак сьвету. Паўфінал.
8.00 Пілігрым.
8.30 "Мак і Матлі".
8.50 Мультфільм.
9.05 Вуснамі дзяцей.
9.30 Прысяга.
10.00 Весткі аб адзінаццатай.
10.15 Расейскае лета.
10.55 Вас запрашае фірма "Слава".
11.00 Чалавек на Зямлі.
11.25 Мультфільм.
11.35 Кнігарня.
12.00 Тэатар маёй памяці.
12.25 Прасьцей за простае.
13.00, 23.10 Весткі.
13.20 "Грахі".
14.15 Нічога, апрача...
14.30 Футбол бязь межаў.
15.00 Расейскае караоке.
15.30 М/ф "Мужчына і жанчына".
16.10 Рапартэр.
16.25 У сьвеце жывёлаў.
17.00 Чароўны сьвет Дыснэя.
18.00 "Каралева Марго". С. 2.
19.00 Люстра.
19.55 Надвор'е на заўтра.
20.00 "Самая чароўная і прывабная". М/ф.
21.30 "Сем лістоў зь Ніжняга".
21.45 "Пэрпэндыкулярнае кіно".
22.40 У Кожных.
23.20 Цырымонія адкрыцьця фэстывалю "Кінашок-96".

САНКТ-ПЕЦЯРБУРГ
9.10 Тата, мама і я – спартовая сям'я.
9.40 Стыль жыцьця.
9.55, 11.55, 13.55, 15.55, 18.55, 20.55 Інфарм ТБ.
10.10 "Аўэртайм". Хакейная праграма.
10.35 "Час не выбіраюць". Т/ф.
11.10 Старое танга.
11.30 Мультфільм.
11.40 Увесь гэты цырк.
12.10 "Аўтсайдэр". М/ф.
13.25 Мультфільм.
13.35 Вакол тэатру.
14.10 Яшчэ адна Расея.
15.10 "Масьянкі" ў Японіі.
16.10 Спартовая праграма.
16.35 Дзіцячае ТБ.
16.50 Фэстываль "Горад музыкі".
17.35 Паказвае ЛОТ.
18.40 Скарбы Пецярбургу.
19.25 Захоўваю і памятаю.
19.45 "Агледжаны ў капелюшы". М/ф.
21.10 Ноў смокінг.
21.55 Міжнародны агляд.
22.25 "Амэрыканскі цырк". М/ф.

IV КАНАЛ, НТВ
6.00 М/ф "Цудоўныя гады".
6.25 "Вялікі чалавек".
7.15 "Вабяны вялікасьці". М/ф.
8.40 Д/ф "Узгадаем тыя гады. 1962".
9.25 М/ф "У цішыні, што страшней".
10.50 М/ф "Флетч".
12.25 Надоечы.
13.00 Лялькі.
14.25 Уздым перавароту.
14.55 Аўтагонкі ў класе "Формула-1". Чэмпіянат сьвету. Гран-пры Італіі.
17.00 Тэніс. Адкрыты чэмпіянат ЗША. Фінал. Мужчыны.
17.30 "Сто да аднаго".
18.00 Сёньня.
18.30 "Чалавек у масцы".
19.10 "Зьніклыя цывілізацыі". Фільм 1-ы "Мая".
20.00 Вынікі.
21.10 "Флетч жывы". М/ф.
22.55 Выбары-96.
23.45 Тэніс. Адкрыты чэмпіянат ЗША.

2.09 – 8.09

КІНО. МЕНСК

АЎРОРА *(Прытыцкага, 23, тэл. 533-360, 533-361)* – Гудзонскі ястраб 2-8 – 16.30; Малышкаратэ 2-8 – 18.30, 20.30; Для дзяцей: Ералаш (зборнік кіначасопісаў) 2-4 – 14.30; Лідар 5-8 – 14.30.

ВІЛЬНЯ *(Каліноўскага, 55, тэл. 655-262)* – Паварот лёсу 2-7 – 15.00, 21.00; 8 – 15.00 (ільготны); Сьвята каханьня 2-8 – 16.50, 19.50; Зьліцьцё двух месяцаў 2 – 18.10; Інфармацыйна-забаўляльная праграма "Ўсьмешка" 3, 7-8 – 21.00; Танцавальны вечар "Для тых, каму за 30" 6 – 20.30; Альтэрнатыўная дыскатэка 5 – 21.00; Кіна-дыска-шоў для падлеткаў 8 – 15.00.

ДРУЖБА *(Ташкенцкая, 9, тэл. 409-013, 408-254)* – Дух помсты 2-3, 7-8 – 17.00; Плен жарсьці 2-3, 7-8 – 18.40, 20.30; Інфармацыйна-забаўляльная праграма 4-5, 8 – з 20.30 да 23.30; Начная інфармацыйна-забаўляльная праграма 6-7 – з 22.00 да 5.00; Працуюць бар, більярд, гульнявыя апараты, абмен відэакасэтаў.

ЗЬМЕНА *(Даўгабродзкая, 4, тэл. 353-903)* – Да Дня беларускай пісьменнасьці і друку: Я, Францыск Скарына (фільм зьняты на кінастудыі "Беларусьфільм", рэжысэр Б.Сьцяпанаў, аўтар сцэнару М.Садковіч, у галоўных ролях: Алег і Расьціслаў Янкоўскія, Мікалай Грыцэнка) 2 – 9.00, 11.30, 14.00; 3 – 12.30, 14.00, 16.00; Вяртаньне ваўчыцы 3 – 20.00; 2, 4-8 – 16.00, 20.00; І спаны бываюць няверныя 2, 4 – 18.00; 3, 5-8 – 14.00, 18.00; Для дзяцей: Сяброў знойдзеш заўсёды (мульт.) 4, 6 – 10.00; 7-8 – 12.00.

КАМСАМОЛЕЦ *(Жылуновіча, 39, тэл. 454-194)* – Блакітны гром 2-8 – 12.00, 15.00, 19.00; Памерці за... 2-8 – 16.20, 20.30; Быць каханай 2-8 – 17.00, 20.40; Заля індыйскага фільму: Доўгае расстаньне (2 сэрыі) 2-8 – 14.00, 18.00; Для дзяцей: Грамадзяне Сусьвету 2-4 – 10.30; Цікавае лета (мульт.), 5-8 – 11.00.

КАСТРЫЧНІК *(пр. Ф.Скарыны, 73, тэл. 329-325, 329-429)* – Ваўчыная кроў 2-8 – 14.00, 17.20, 21.00; Эйс Вэнтура 2-8 – 15.30, 19.00; Макс-шоў (тэл. 232-00-38) 2-8 – 22.00.

КІЕЎ *(бульвар Шаўчэнкі, тэл. 373-270)* – Няма куды болей бегчы 3-6, 8 – 15.00; 7 – 15.00 (ільготны); Спакуса 3-8 – 17.00, 18.30, 20.00; Відэапаказ 2-8 – 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00; Для дзяцей: Чабурашка ідзе ў школу (мульт.), 3 – 13.30; Вораг мой 8 – 13.30.

МАСКВА *(пр. Машэрава, 13, тэл. 231-448, 231-533)* – Патруль часу 2-7 – 17.20, 19.10; 8 – 14.30 (ільготны), 17.20, 19.10; Смажаныя зялёныя памідоры 2-8 – 21.00; Для дзяцей: Дыскатэка "Лімпапо" 8 – 12.00.

МІР *(Казлова, 4а, тэл. 333-771)* – На залатым ганку сядзелі... (стэрэа) 2-8 – 12.00; Сэнсацыя 2-8 – 13.00, 17.00, 21.00; Тупы й яшчэ тупейшы 8 – 16.00, 18.00, 20.00; Шукай, дзе горача 2-8 – 15.00, 19.00.

ПАРТЫЗАН *(Талбухіна, 18, тэл. 663-526)* – Крэўныя повязі 2-4, 6-8 – 16.20, 19.30; 5 – 16.20 (ільготны), 19.30; Спакушэньне 2-8 – 18.00, 21.10.

ПЕРАМОГА *(Інтэрнацыянальная, 20, тэл. 237-245)* – Цыганскія вочы 2-8 – 15.00, 17.00, 19.00; Інфармацыйна-забаўляльная праграма 4-8 – 21.00; Дэнс-шоў 6-7 – з 24.00 да 6.00.

ПІЯНЭР *(Энгельса, 20, тэл. 278-945)* – Адзін дома 2-5 – 13.30, 17.10; 6-8 – 13.50, 19.20; Для дзяцей: Калёшы шчасьця 2-3 – 10.30; Белае сонца пустэльні 2-3 – 12.00; Фантазэры 4-5 – 10.30; Піраты XX стагодзьдзя 4-5 – 12.00; Калі верыць у казку (мульт.), 6-8 – 10.30; Сакрэтны ўказ імпэратара 6-8 – 12.00.

РАДЗІМА *(Лізы Чайкінай, 16, тэл. 426-779)* – Ваўчыца 2 – .15.00 (ільготны), 18.40; 4-8 – 15.00, 18.40; Жандар і жандармэткі 2, 4-8 – 17.00, 20.20; Музычна-забаўляльная відэапраграма 4-5 – з 18.00 да 22.00; Музычна-забаўляльная праграма 6-8 – з 19.00 да 24.00; Відэазаля: Маці, я жывы (для дзяцей) 4-8 – 16.00; Удар маланкі 4-8 – 18.00; Дэман-2 4-8 – 18.00; У кінатэатры працуе відэабар; Для дзяцей: Ну, пачакай! (N 1-7) 4 – 10.30; 7-8 – 13.30.

САЛЮТ *(пр. Ракасоўскага, 150а, тэл. 474-167)* – Непераможная нага 2-8 – 16.00; Шукаецца герой 2-8 – 17.40, 19.30, 21.20; Начны танцавальны рух 6-7 – з 21.00 да 6.00.

СУЧАСЬНІК *(Харкаўская, 70а, тэл. 515-563)* – Наглядчык жарсьці 2-3, 5, 8 – 16.30, 18.00, 19.30, 21.00; 4, 6-7 – 16.30, 18.00; Інфармацыйна-забаўляльная праграма "Аранжык" 4, 6-7 – з 20.00 да 23.00. Для дзяцей: Як бавяць вакацыі Лёлек і Болек 7 – 14.30; Страшыдла з вакна гарышча 8 – 14.30.

УДАРНІК *(Жукоўскага, 156, тэл. 259-630)* – Вар'яцтва 2-8 – 15.30; Паліцыянт і дзяўчына 2-8 – 17.10; Адзін момант 2-8 – 18.50; Для дзяцей: Школьны падарунак 4 – 14.00; Пунсовая кветачка (мульт.) 7-8 – 14.00.

СЬЦЯГ *(Вялікаморская, 3, тэл. 211-009)* – Зрэдку яны вяртаюцца 2-3, 6 – 16.20; 7-8 – 12.20, 16.20; Найлепшыя ў Нью-Ёрку 2-3, 6-8 – 18.00; Зона сьмерці 2-3, 6 – 19.30; 7-8 – 14.00, 19.30; Для дзяцей: Белыя ваўкі 7 – 10.40; Чынгачгук – Вялікі Зьмей 8 – 10.50.

ЭЛЕКТРОН *(Казінца, 117, тэл. 789-563)* – Уварваньне ў таямніцу 2-8 – 14.10, 19.20; Дзікае каханьне 2-8 – 15.50, 21.00; Гарачыя галовы-1 2-8 – 12.40, 17.50; Для дзяцей: Іван Царэвіч і Шэры воўк (мульт.) 7-8 – 11.30.

ВІДЭАСАЛЁН: Шаша.
Рэж. Мэт'ю Брайт, у ролях – Кіфэр Сазэрленд, Рыз Ўітэрпун, Брук Шылдс. Трылер. ЗША. Для дарослых.
Ванэса – цяжкі і тым самым часам няшчасны падлетак: маці – прастытутка і наркаманка, айчым – наркаман і вырадак. Пасьля чарговага арышту бацькоў яна ўцякае з хаты і спрабуе дабрацца да сваёй бабулі ў Лёс-Анджэлес. Нейкі псыхіятар Боб Вулвэртан прапануе падкінуць Ванэсу да Заходняга ўзьбярэжжа. Тымчасам на шашы пільнуе сваіх ахвяраў маньяк і забойца дзяўчынак. Ванэса становіцца мішэньню, і яе чакае сьмяротная небясьпека... 2-8 – 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00. Кошт квітка – 2000 рублёў.

Адрозныя рысы тэхнікі фірмы SONY.

Апошнім часам крамы поўняцца электроннай тэхнікай замежных фірмаў, прычым на дзьве трэціны гэта апаратура фірмы SONY.

Покупнікі набываюць яе, зусім нават не задумваючыся, хто і дзе, уласна кажучы, яе зрабіў. Галоўны паказьнік – назва, вядомая на ўвесь сьвет. Менавіта гэты факт выклікае сур'ёзныя клопаты.

Асноўная праблема ў тым, што "чаўнакі", а таксама шматлікія фірмы, спрабуючы зарабіць як мага болей і як мага хутчэй, наладзілі бесьперапынныя пастаўкі апаратуры фірмы SONY зь Сінгапуру й Дубая, якая каштуе там значна меней.

Аднак не ўлічваецца той факт, што тэхніка, зробленая адмыслова для гэтых рэгіёнаў, сьвядома робіцца вытворцам таньнейшай за кошт адсутнасьці ў гэтых краінах строгіх патрабаваньняў да сэртыфікацыі і таму зусім не падыходзіць для нас з-за неадпаведнасьці эўрапейскім стандартам і патрабаваньням бясьпекі.

Адрозьненьні апаратуры для краінаў СНД

Як адрозьніць апаратуру, прызначаную для краінаў СНД, ад той, якая прывозіцца "чаўнакамі"? Па-першае, да тавараў, адмыслова прывезеных у СНД і краіны ўсходне-эўрапейскага рэгіёну, абавязкова прыкладаецца інструкцыя на расейскай мове, сэртыфікат бясьпекі і гарантыйны талён тэрмінам на 1 год. Гарантыйны талён для Блізкага Ўсходу ў Беларусі несапраўдны. Па-другое, у назьве мадэлі, прызначанай для нашага спажыўца, стаяць літары:

– аўдыётэхніка: EE, SU;

– відэамагнітафоны, відэаплэеры: EE (напрыклад, відэамагнітафон SLV-486EE, відэаплэер SLV-P31EE);

– тэлевізары: K, MK (напрыклад, тэлевізар KV-M1400K).

Прадстаўнікі фірмы SONY вельмі раяць не набываць тэлевізары, назва якіх заканчваецца на абрэвіятуры MT (напрыклад, KV-1485MT), і відэамагнітафоны ці відэаплэеры, у марцы якіх ёсьць літара X (напрыклад, SLV-X55, SLV-XR9). Аўдыётэхніку, якая мае ў назьве літары EE, адрозьнівае наяўнасьць сыстэмы аўтаматычнага выбару напружаньня сілкаваньня (65-84 МГц і 87.5-108 МГц), добры гук, прыём двух УКХ-дыяпазонаў (айчыннага і эўрапейскага). Акрамя таго, варта зьвярнуць увагу на сыстэмы сямейства Стэрэа Плюс, якія дазваляюць прымаць у стэрэа-рэжыме як верхні, гэтак і ніжні дыяпазоны УКХ (FM). Унікальнасьць сыстэмы ў тым, што яна была адмыслова распрацавана для краінаў СНД і ня мае сусьветных аналягаў.

Навушнікі для плэераў

Ні ў якім разе не купляйце ў камэрцыйных кіёсках навушнікі для плэераў Fontopia: яны ня маюць нічога агульнага з сапраўднымі навушнікамі SONY Fontopia – гонарам фірмы.

Навушнікі Fontopia вельмі дарагія, бо гэта найвышэйшая кляса з шырокім дыяпазонам узнаўленьня пры такім маленькім памеры. Пры іхнай вытворчасьці выкарыстоўваюцца спэцыяльныя матэрыялы: мэмбрана з сапфіравым напыленьнем, магнэсы з рэдказямельнымі мэталамі, пазалочаныя кантакты і г. д. Усё гэта дае высокую якасьць гуку, і, вядома ж, падробкі проста ня йдуць ні ў якае параўнаньне. Кошт сапраўдных навушнікаў SONY Fontopia ад 50 да 300 даляраў ЗША.

Гарантыйнае абслугоўваньне

Мы раім купляць прадукцыю SONY толькі ў афіцыйных дылераў і ў спэцыялізаваных крамах. Тады Вы будзеце застрахаваныя ад падробак. Толькі афіцыйныя дылеры даюць гарантыю на прададзены тавар, апошнія каталёгі прадукцыі фірмы. Кошт гарантыйнага абслугоўваньня ўваходзіць у кошт пакупкі. Усе афіцыйныя дылеры SONY маюць сэртыфікаты дылераў, якія звычайна вывешваюцца на бачным месцы ў гандлёвых залях крамаў.

Цяпер у СНД існуе 15 сэрвіс-цэнтраў, якія ажыцьцяўляюць гарантыйны й постгарантыйны рамонт апаратуры фірмы SONY. Іхныя адрэсы пададзены на гарантыйных талёнах. Усе сэрвісныя цэнтры забясьпечваюцца запаснымі часткамі з Заходняй Эўропы і дэталямі, іхны пэрсанал прайшоў навучаньне ў эўрапейскіх сэрвісных цэнтрах.

Найменш і найбольш надзейная тэхніка

Брытанская асацыяцыя спажыўцоў правяла цікавае дасьледаваньне: як часта псуюцца розныя бытавыя прыборы.

На аснове апытаньня чытачоў часопіса "Wchich?" быў складзены вось такі графік, на якім паказана працэнтная колькасьць машынаў кожнага тыпу, якія псуюцца ў першыя 12 месяцаў пасьля пачатку эксплюатацыі.

З графіка добра відаць, што верагоднасьць паломкі ў некаторых відаў тэхнікі значна вышэйшая, чым у іншых.

Так, напрыклад, пральныя машыны належаць да найбольш ненадзейных. 24 працэнты пральных машынаў патрабавалі рамонту ўжо ў першы год, што значыць у шэсьць разоў большую верагоднасьць іхнага псаваньня, чым, напрыклад, у мікрахвалевых печаў.

Працэнт сапсаваных прыстасаваньняў

Пральныя машыны з сушылкай	30
Пральныя машыны	24
Пасудамыйныя машыны	15
Відэамагнітофоны	11
Факсымільныя апараты	10
Каляровыя тэлевізары	8
Барабанныя сушылкі	8
Камкордэры	7
Пыласмокі	7
Аўтаадказьнікі	5
Лядоўні маразільні	5
Мікрахвалевыя печы	4

Анкета

Беларуская Асацыяцыя Public Relations праводзіла міні–дасьледаваньне сярод спажыўцоў Менску. Выбарка 550 чал. Паводле вынікаў анкетаваньня самыя актуальныя:

прадукты харчаваньня	173 галасы	**дзіцячае харчаваньне**	6
зь іх **мясныя**	16	**аўдыё–, відэатэхніка**	88
малочныя	15	**электрабытавая тэхніка**	83
лікёра–гарэлкавыя	14	**парфумэрыя і касмэтыка**	33
безалькагольныя напоі	4	**мэдычныя прэпараты і лекі**	31
садавіна і гародніна	12	**абутак мужчынскі і жаночы**	22
кандытарскія вырабы	12	**прадметы асабістай гігіены**	21
		тавары для дзяцей	14

Вы хочаце набыць якасны тэлевізар

Каб пазьбегнуць непрыемнасьцяў, купляйце складаную бытавую тэхніку ў буйных крамах. Не саромцеся адняць шмат часу ў супрацоўнікаў крамы і, калі Вам трэба пераканацца ў добрай працы тэлевізара, на доўгі час пакіньце яго ўключоным.

Выбіраючы марку тэлевізара, зьвярніце ўвагу на тое, каб завод-вытворца тэлевізара знаходзіўся на тэрыторыі Вашай краіны, бо могуць узьнікнуць праблемы з гарантыйным рамонтам ці з настройкай тэлевізара.

Зьвярніце ўвагу ў пашпарце на гарантыйны тэрмін. Калі ён не пазначаны, то лепш набыць іншую марку тэлевізара, вытворца якой гарантуе якасную працу. Калі ў пашпарце няма адрэсаў гарантыйных майстэрняў, спытайце ў прадаўца адрэсу майстэрні ў Вашым горадзе.

Штомп АТК у пашпарце павінен быць выразным. Дата вырабу ставіцца звычайна не атрамантам, а пячаткай.

Установа-прадавец павінна паставіць свой штомп ці пячатку ў пашпарт, а таксама пазначыць дату продажу. З гэтага моманту пачынае налічвацца гарантыйны тэрмін.

Калі на штампе не пададзена юрыдычная адрэса прадаўца, абавязкова папрасіце яе пазначыць. Гэта Вам спатрэбіцца, калі тэлевізар будзе кепска працаваць і ўзьнікне неабходнасьць яго замены.

Таварны чэк на ўсякую пакупку Вам абавязаны выдаць у адпаведнасьці з Законам "Аб абароне правоў спажыўцоў". Таму абавязкова папрасіце выпісаць чэк. Не хвалюйцеся, калі Вам адмовяць, бо, калі ў пашпарт на выраб занесены зьвесткі, пра якія было сказана вышэй, Вы можаце лічыць дамову куплі-продажу сапраўднай.

ВІДЭА 19 – 25 жніўня 1996 г.

ХІТ-ПАРАДЫ СЬВЕТУ:

а) Кіно: ЗША-Канада (лідары ўік-энду 9-11 жніўня 1996 г.).

1. Джэк.................... $11,3 млн.
2. Час забіваць............ $10,9 млн.
3. Уцёкі з Лёс-Анджэлесу.... $9,3 млн.
4. Дзень Незалежнасьці...... $8,0 млн.
5. Матыльда................ $5,0 млн.
6. Фэномэн................. $4,0 млн.
7. Ланцуговая рэакцыя....... $3,3 млн.
8. Адвага пад агнём......... $3,3 млн.
9. Крануты прафэсар......... $3,0 млн.
10. Завадатар.............. $2,9 млн.

б) Кіно: ЗША-Канада (Самыя касавыя фільмы 1996 году, што здолелі сабраць больш за $ 100 млн.).

1. Дзень Незалежнасьці.... $241,8 млн. (за 4 тыдні пракату!)
2. Сьмерч.................. $231,9 млн. (12)
3. Цацачная гісторыя...... $191,5 млн. (36)
4. Невыканальная місія.... $174,6 млн. (10)
5. Скала................... $126,5 млн. (8)
6. Птушыная клетка......... $123,5 млн. (19)*

* – (канчатковы вынік, пракат скончаны).

7. Крануты прафэсар....... $109,9 млн. (5)
8. Эйс Вэнтура-2.......... $108,3 млн. (22)*
9. Залатое вока........... $105,9 млн. (26)*
10. Джуманджы............. $100,1 млн. (20)*

в) Міжнародны кінапракат (на пачатку жніўня лідары ў):

Аўстраліі:
1. Сьмерч
2. Невыканальная місія
3. Бліжка да сэрца

Англіі:
1. Невыканальная місія
2. Лічачы цягнікі, што мінаюць
3. Скала

Нямеччыны:
1. Werner – Das Muss Kesseln
2. Скала
3. Echte Kerle

Гішпаніі:
1. Невыканальная місія
2. У пошуках прыгодаў
3. Дракула: мёртвы і задаволены

Бразыліі:
1. Сьмерч
2. Гарбун з Нотр-Даму
3. Невыканальная місія

Швэцыі:
1. Паляўнічыя
2. Скала
3. Кабэльшчык

Францыі:
1. Le Huitieme Jour
2. Лічачы цягнікі, што мінаюць
3. Прысяжная

Японіі:
1. Невыканальная місія
2. Сьмерч
3. Двубой

г) Самыя папулярныя фільмы відэапракату ў Менску (15 – 21 жніўня 1996 г.):

1. Дзень Незалежнасьці (баявік + камэдыя)
2. Сьпіна да сьпіны (баявік + камэдыя)
3. Выкуп (трылер)
4. Надта хуткі і малады (баявік)
5. Скала (баявік)
6. Прафэсія: высьцільшчык (баявік)
7. Кабэльшчык (камэдыя)
8. Выйсьце ў чырвонае (трылер)
9. Каўказскі палоньнік (драма)
10. Вядзьмарства (жахі)

НОВЫЯ ФІЛЬМЫ:

"КАСТАЛОМ"

1996, 95 хв., ++1/2, Sticks and Stones; узр. абм.: ад 16 гадоў. Рэж. Ніл Толкін, у р. Джастын Ісфілі, Гэры Б'юзі, Крысьці Эльлі.

Драма. Фільм зьняты найперш для падлеткаў, а таксама для іх бацькоў. Тры сябры сутыкаюцца ўпершыню ў жыцьці з куламі і павінны зрабіць выбар: жыць увесь час у страху альбо кінуць выклік.

"ЛЯСНЫ ВАЯР"

1995, 98 хв., +++, узр. абм.: ад 13 гадоў. У гал. р. Чак Норыс.

Прыгодніцкі баявік. Галоўны герой фільму мядзьведзь-пярэваротань не дае нічыць кепскім людзям прыроду.

"ШАША"

1996, 101 хв., +1/2, Freeway, узр. абм.: ад 18 гадоў (!). Рэж. Мэт'ю Брайт, у р. Кіфэр Сазэрлэнд, Рыўз Ўітэрспун, Брук Шылдс.

Натуральная "чарнуха" ў непасрэдным і пераносным сэнсе. Сюжэт стужкі трымаецца на ненармаванай лексыцы і псыхічна неўраўнаважаных паводзінах галоўнай гераіні, якая ўвесь час трапляе ў непрыемныя, жудасныя і проста крымінальныя сытуацыі. Фільм мае вельмі цьвёрдае абмежаваньне паводле ўзросту, што зрабіла ягоны кінапракат практычна немагчымым.

"НАРМАЛЬНАЕ ЖЫЦЬЦЁ"

1996, 98 хв., ++1/2, Normal life; узр. абм.: ад 16 гадоў. Рэж. Джон МакНотан, у р. Люк Пэры, Эшлі Джадд.

Трылер + драма. Сюжэт фільму заснаваны на рэальных падзеях. Паліцэйскі становіцца... рабаўніком, каб задаволіць сваю каханую.

* Інфармацыя Аналітычнай службы сеткі "Відэа +" і Агенцтва Кінавідэазабаваў "Мошная Кава"

Падрыхтаваў **Мікалай Кавалеўскі**

Без дыеты не абысьціся

Функцыянальная ежа, нутрыцэўтыкі, харчовыя ці дыетычныя дамешкі – у розных краінах гэтыя сродкі называюць па-рознаму. У нас часьцей ужываюць тэрмін "біялягічна актыўныя дамешкі да ежы". Яны ўяўляюць сабой канцэнтрат натуральных ці атрыманых хімічным шляхам рэчываў, які ўжываецца разам зь ежай, замест ежы ці ўводзіцца ў склад прадуктаў з мэтай узбагачэньня рацыёну. Мы пагаворым толькі пра тыя, якія дапамагаюць пахудзець.

За мяжой яны вельмі папулярныя і вольна прадаюцца ў крамах і аптэках, але ж мэханізм іхнага распаўсюджаньня стыхійны і няўстойлівы. Мы бачым, што і ў нас у Беларусі гэтым займаюцца часта выпадковыя людзі.

Фактычна, біялягічна актыўныя дамешкі нельга аднесьці ні да мэдыцыны, ні да харчовай прамысловасьці. Адсюль, верагодна, і кепская дасьведчанасьць людзей пра іхнае выкарыстаньне. Дамешкі па-рознаму ўплываюць на арганізм. Існуе тры тыпы дамешак рознай накіраванасьці.

Спэцыялізаваныя нізкакалярыйныя прадукты з канцэнтратамі біялягічна актыўных рэчываў, спальвальнікі тлушчу – біялягічна актыўныя дамешкі ліпатропнага дзеяньня і дамешкі анарэктычнага дзеяньня.

Так што выбар у ахвочых пахудзець ёсьць. Але сьпярша варта параіцца зь лекарам.

Да прадуктаў першага тыпу – нізкакалярыйных, з канцэнтратамі натуральных рэчываў належаць "Biorapid" і "Liftitensil". Гэта дамешкі італьянскае фірмы Sant'Angelica, ейны фірмовы знак – жаночая постаць у палёце. Фірма дала на выпрабаваньні чатыры прадукты: "Biorapid" вадкі, "Biorapid" парашок, печыва "Biorapid" і "Liftitensil".

У дамешку "Biorapid" у мікрадозах ёсьць канцэнтраты гароднінавых і садавінавых сокаў, экстракты морскіх водарасьцяў, асобных траваў, кукурузны алей і аскарбінавая кісьліна. У печыве "Biorapid" акрамя таго ёсьць рыс, аўсяныя шматкі – дадатковыя крыніцы харчовых валокнаў. "Liftitensil" адрозьніваецца ад гэтых біялягічна актыўных дамешак і ўваходзіць у групу бялковых прадуктаў, прычым пераважае там бялок каляген.

Пацыентам аднае брытанскае клінікі прызначаліся тры разгрузныя дні на тыдзень, на працягу якіх яны мусілі ўжываць толькі прызначаны ім дамешак. Аднак ня ўсе вытрымалі такія галодныя дні – за суткі зь "Biorapid" набіралася толькі 60-70 кКал. Тады лекары зрабілі такім чынам: два прыёмы ежы замянілі на "Biorapid", а ў абед давалі варанае нятлустае мяса ці рыбу з гароднінавым гарнірам, што складала на дзень 500-700 кКал. Такі спосаб, дарэчы, прапануецца і ў анатацыі.

Выпрабаваньне доўжылася тры тыдні. Былі арганізаваныя дзьве групы: досьведная і група параўнаньня. У абедзьвюх групах былі пацыенты прыблізна аднаго ўзросту, з адной паталёгіяй, мелі аднолькавую дыету. Толькі адным у курс лекаваньня ўключалі дамешкі, а другім – не. Такім чынам клініка можа атрымаць максымальна слушныя вынікі эфэктыўнасьці выпрабавальных сродкаў.

За тры тыдні тыя, хто не атрымліваў "Biorapid" і тыя, хто сумяшчаў яго прыём з абедам у разгрузныя дні не нашмат адрозьніваліся ў вазе: першыя страцілі ў сярэднім 4,5 кг, а другія – 5,7 кг. У тых жа, хто ў дзень разгрузкі прымаў толькі "Biorapid", страты вагі склалі ад 8 да 17 кг. Тыя, хто прымаў "Liftitensil", страцілі ў сярэднім 5,4 кг.

Прааналізаваўшы антрапамэтрычныя паказьнікі пацыентаў, што прымалі "Biorapid" і асабліва "Liftitensil", які, як кажа рэкляма, спрыяе зьнікненьню падвойных падбародзьдзяў, тлушчавых адкладаў на целе, руках і нагах, назіральнікі не заўважылі, каб эфэкт быў большы ад звычайнага.

Дасьледаваліся адмыслоўцамі й арганалептычныя ўласьцівасьці дамешак. "Biorapid"-печыва пацыенты елі з задавальненьнем. Яно смачнае і за кошт вялікай колькасьці харчовых валокнаў дае адчуваньне сытасьці. Вадкі "Biorapid" і "Biorapid"-парашок многіх не задавальнялі з гледзішча смакавых якасьцяў.

Была адзначана і розная адчувальнасьць да гэтых дамешак. У некаторых пацыентаў узьнікала пачуцьцё дыскамфорту ў вобласьці страўніка. У пацыентаў, якія прымалі "Liftitensil", непрыемных адчуваньняў не адзначана.

"Спальвальнікі" тлушчаў – самая рэклямаваная на цяперашні момант сэрыя дамешак. Вытворца іх – Спартовыя Лябараторыі ЗША (USA Spotrs Labs). На выпрабаваньне брытанскай клініцы былі пададзены "Fat Burner" з элькарнітынам, "Fat Burner" з брамэляйнам і камбінаваны "Gutting Edge". Рэкляма й прадстаўнікі пераконваюць, што гэтыя дамешкі нішчаць тлушч, дый сама іхная назва – спальвальнікі – крыху страшыць. Насамрэч нічога кепскага ў "спальвальніках" тлушчу няма. Кампанэнты іхныя накіраваны на падтрыманьне абменных працэсаў. "Fat Burner" з элькарнітынам і брамэляйнам падобныя паводле складу. Элькарнітын – амінакісьліна ліпатропнага дзеяньня (яна ўзьдзейнічае непасрэдна на працэс мабілізацыі тлушчу). Брамэляйн – выцяжка з ананаса, якая ўяўляе сабой комплекс фэрмэнтаў. "Gutten Edge" адрозьніваецца тым, што ў яго ўключаны комплекс траваў найперш бруляпрэчнага дзеяньня (плады ядлоўца, талакнянкі й г. д.).

Страты вагі ў пацыентаў пасьля курсу лекаваньня розныя – ад 3 да 10 кг на "Fat Burner" і ад 2,8 да 14 кг на "Gutting Edge". Адрозьненьні гэтыя, верагодна, былі зьвязаныя з рознай ступеньню фізычнай актыўнасьці. Дарэчы, у парадах вытворцы пададзены чатыры ўмовы, якія неабходна выконваць пры ўжываньні гэтых дамешак: не пераядаць, не галадаць, не ўжываць сьпіртнога, павялічыць фізычныя нагрузкі.

У выніку аналізу было заўважана добрае ўзьдзеяньне гэтых дамешак на арганізм: у прыватнасьці, яны зьніжаюць колькасьць халестэрыну ў крыві.

Дамешкі трэцяе групы "Negry Line", "Negry Life", "Negry Form" маюць анарэктычнае дзеяньне. Вырабляе іх француская фірма Actidiet.

У якасьці асноўных актыўных складнікаў гэтых дамешак выкарыстоўваюцца клубні расьліны канжака й гуаравы каўчук. Поліцукрыны, якія ўваходзяць у склад канжака, у водным асяродзьдзі паглынаюць аб'ём вады, які перавышае ягоны ўласны ў 100-135 разоў. Трапіўшы ў страўнік, канжак купуюе пачуцьцё голаду, эфэкт набраканьня дае адчуваньне сытасьці.

У пацыентаў, якія ўжывалі прэпарат, – а яны прымалі па дзьве капсулы на дзень за 30-40 хвілінаў да ежы і абавязкова запівалі шклянкай вады – эфэкт падаўленьня пачуцьця голаду быў заўважаны ў 75 % выпадкаў.

Параўнальны аналіз вагі ў кантрольнай групе і ў тых, хто атрымлівае дамешкі, паказаў, што вынікі былі лепшыя ў апошніх. Адчуваньне псыхалягічнай утульнасьці, адсутнасьць голаду прыводзіць да таго, што хворыя з большай строгасьцю прытрымліваюцца дыеты.

Праграма збалянсаванага вузнага (клеткавага) харчаваньня **Гербалайф** накіравана перадусім на аздараўленьне ўсяго арганізму як цэлага праз забесьпячэньне на ўзроўні кожнае вузы: 1) глыбокай ачысткі ад шлякаў, таксынаў, назапашаных за жыцьцё; 2) абмежаваньне засваеньня шкодных рэчываў, якія ўвесь час трапляюць у нас з харчам; 3) павышэньне ўстойлівасьці да ўзьдзеяньня адмоўных чыньнікаў асяродзьдзя; 4) паўнавартаснае харчаваньне – забесьпячэньне ўсім жыцьцёва неабходным для правільнай дзейнасьці, чаго звычайна нестае з прычыны няправільнага і незбалянсаванага харчаваньня, – і нічога лішняга, непатрэбнага. Функцыі ачышчэньня і бар'еру ў праграмах Гербалайф выконвае мноства таблетаваных комплексаў зь зёлак пераважна з экалягічна чыстага высакагор'я Тыбэту, а атрыманьне кожнай вузай усяго, што ёй трэба, забясьпечвае так званы "кактэйль" – бялкова-вітамінна-мінэральны комплекс для прыгатаваньня напояў розных смакаў, які распрацаваны паводле тэхналёгіяў зь лябараторыяў НАСА для амэрыканскіх астранаўтаў. Калі ж кожная вуза нашага арганізму вымытая, абароненая і накормленая – нармалізуецца абмен рэчываў, умацняецца імунная сыстэма і ўвесь арганізм як цэлае пачынае вырашаць мноства сваіх праблемаў са здароўем, у тым ліку і зь лішняй ці недастатковай вагой. Да таго ж істотна зьмяншаецца калярыйнасьць рацыёну за кошт замены часткі звычайнай ежы нізкакалярыйным кактэйлем, якасьць харчаваньня пры гэтым нават паляпшаецца (так адна порцыя кактэйлю – 25 г – задавальняе дзённую патрэбу ў шэрагу вітамінаў і амінакісьлінаў), і адначасова паскараецца перапрацоўка тлушчаў на энэргію і ваду. У выніку чалавек тройчы на дзень п'е "фасолінкі" зёлак, адзін ці два разы п'е вельмі смачны кактэйль, адпаведна два ці адзін раз есьць звычайную ежу, выпівае 2,5–3 літры вадкасьці, не адчувае голаду, бадзёра сябе адчувае – і камфортна худзее ад 5 да 15 кілаграмаў за месяц. Дасягнуты ўзровень вагі пры разумных далейшых паводзінах нават без праграмы рэабілітацыі часта трымаецца доўгі тэрмін.

Усе вышэйназваныя дамешкі, уяўляючы сабой экстракты расьлінаў, мэтанакіравана ўплываюць на розныя бакі жыцьцядзейнасьці арганізму. Таму падбіраць камплект трэба індывідуальна.

Небясьпечныя лекі

Лінкаміцын (агульнапрынятая назва – **лінкацын**)

Банглядэш: Паводле ўмоваў кантролю над лекавымі сродкамі, лінкаміцын унесены ў сьпіс лекаў абмежаванага выкарыстаньня, яго дазволена вырабляць у абмежаваных колькасьцях у адпаведнасьці з парадамі дактароў-спэцыялістаў і ўжываць толькі па абмежаваных паказьніках. Паводле некаторых зьвестак, лінкаміцын выклікае псэўдамэмбранозны каліт.

Грэцыя: Пасьля зьяўленьня публікацыяў пра выпадкі псэўдамэмбранознага каліту, выкліканага антыбіётыкамі кліндаміцынам і лінкаміцынам, паказаньні да ўжываньня гэтых лекаў абмяжоўваюцца хваробамі, пры якіх іншыя антыбіётыкі неэфэктыўныя.

Камэнтар Сусьветнай Арганізацыі Аховы Здароўя (СААЗ):

Паведамлялася, што ў некаторых выпадках ужываньне антбіётыкаў шырокага спэктру дзеяньня – кліндаміцыну і лінкаміцыну – выклікала псэўдамэмбранозны каліт, які разьвіваецца у выніку вельмі інтэнсыўнага росту ўстойлівых формаў Clostridium difficile. Гэтыя два лекавыя сродкі застаюцца шырока даступнымі, але іх ужываньне звычайна абмяжоўваецца цяжкімі хваробамі, якія маюць пагрозу для жыцьця.

Фуразалідон

Японія: Выключаны зь ліку ўсіх прэпаратаў, якія паступаюць у продаж, у сувязі з тым, што быў выцесьнены больш бясьпечнымі і тэрапэўтычна эфэктыўнейшымі прэпаратамі (з 1977 г.).

Філіпіны: Зацьверджаны толькі для абмежаванага выкарыстаньня. Выпрабаваньні на жывёлах паказалі, што гэты лекавы сродак валодае канцэрагенным патэнцыялам. На цэтліках усіх прадуктаў павінна быць надрукаваная перасьцярога (з 1980 г.).

Італія: На цэтліках надрукавана наступная перасьцярога: "Грунтуючыся на звестках выпрабаваньняў прэпарату на жывёлах, фірма раіць толькі кароткатэрміновыя курсы лекаваньня пад назіраньнем доктара" (з 1982 г.).

Камэнтар Сусьветнай Арганізацыі Аховы Здароўя. Ацэнкі суадносінаў ступені бясьпекі і спрыяльнага ўзьдзеяньня фуразалідона – вытворнага нітрафурана – неаднолькавыя. Тым ня менш, гэтыя прэпараты застаюцца шырока даступнымі ў шматлікіх краінах, дзе іх ужываюць для лекаваньня дыярэі і энтэрытаў, што ўзбуджаюцца бактэрыямі і найпрасцейшымі.

Надрукаваныя матэрыялы прэзентаваны ААН і зьмешчаны ў Зборным сьпісе тавараў, ужываньне і/ці продаж якіх забаронены ці абмежаваны.

Перш чым купіць цацку, панюхайце!

Цяжка зразумець, чаго дамагаецца вытворца, тыражуючы гэтых прывабных пупсаў – парадаваць дзяцей ці крыху іх патруціць? Бо нават пасьля непрацяглае гульні зь імі ў Вашага дзіцяці пачнецца кашаль, з вачэй паліюцца сьлёзы і яно будзе вельмі ўзбуджана.

А віною ўсяму фармальдэгід, воцатны і кратонавы альдэгіды – шкодныя для здароўя рэчывы, што выклікаюць раздражненьне сьлізьніцы вачэй і верхніх дыхальных шляхоў, узбуджаюць нэрвовую сыстэму. Яны былі ў вялікай колькасьці знойдзены ў гэтых цацках пры лябараторных дасьледаваньнях. Дадамо, што гэтыя цацкі, выраблены ў Кітаі, у менскія крамы трапілі праз Польшчу.

А яркія, вясёлыя надзіманыя зьвераняты, таксама, дарэчы, кітайскай вытворчасьці, як высьветлілася, яшчэ шкаднейшыя за папярэднія. Зьмесьціва сьвінцу і хрому перавышала ПДК (памежна дапушчальную канцэнтрацыю) утрая! Гэтыя рэчывы ня проста шкодныя для здароўя – яны згубна ўплываюць на генафонд чалавека.

Дык што ж рабіць бацькам, калі яны жадаюць купіць дзіцяці новую цацку? Найперш цацку трэба панюхаць. І калі яна мае моцны пах, які выклікае непрыемнае адчуваньне, – купляць такую цацку ня варта. Акрамя таго, перад купляй трэба папрасіць у прадаўца ці адміністратара крамы сэртыфікат бясьпекі. Бо дзіцячыя цацкі ўваходзяць у сьпіс тавараў, якія абавязкова мусяць праходзіць экспэртызу на бясьпеку!

Інвэстыцыйныя фонды: некалькі парадаў дробнаму ўкладальніку

Сёньня на Беларусі існуюць 2 тыпы ўстановаў, што зьбіраюць ваўчары ў абмен на свае акцыі.

Па-першае, гэта так званыя "спэцыялізаваныя інвэстыцыйныя фонды прыватызацыі, што акумулююць прыватызацыйныя чэкі грамадзянаў" – іх звычайна й называюць "чэкавыя фонды".

Па-другое, існуюць розныя ўстановы, якія таксама займаюцца зборам чэкаў у грамадзянаў, але ня ёсьць спэцыялізаванымі.

Заканадаўства

Усе чэкавыя фонды зарэгістраваныя ў адпаведнасьці са спэцыяльным заканадаўствам аб прыватызацыі, якое досыць жорстка рэглямэнтуе іхную дзейнасьць, і працуюць зь дзяржаўнай ліцэнзіяй. Нягледзячы на тое, што яны працуюць ва ўмовах фіскальных законаў і прэсінгу выканаўчай улады, на жаль, некаторыя зь іх таксама парушаюць заканадаўства пры сваёй дзейнасьці.

Варта памятаць, што фонд-парушальнік можа быць у кожны момант пазбаўлены ліцэнзіі і тым самым спыніць сваё існаваньне. (Прыклады ў Беларусі ўжо існуюць).

Калі чэкавыя фонды Вам недаспадобы

Магчымасьці выкарыстаньня чэкаў "Маёмасьць" неспэцыялізаванымі ўстановамі вельмі разнастайныя. Пры гэтым такія ўстановы не рэглямэнтуюцца і не кантралююцца, як гэта робіцца адносна спэцыялізаваных фондаў), у прыватнасьці, не праходзяць ліцэнзаваньне. Укладаньні чэкаў у іх болей рызыкоўныя, чым у спэцыялізаваныя чэкавыя фонды. Але й даходнасьць можа быць большай.

Некалькі парадаў тым, хто вырашыў скарыстацца паслугамі неспэцыялізаваных установаў:

– папрасіце паказаць вам Статут і іншыя ўстаўныя дакумэнты. Уважліва вывучыце свае правы і абавязкі ўстановы перад вамі, удакладніце сумнеўныя пытаньні. Адмова паказаць Вам гэтыя дакумэнты і патлумачыць сумнеўныя моманты – недвухсэнсоўны сыгнал, што лепей укласьці чэкі ў іншае месца.

– уважліва прачытайце паперы, якія Вам трэба падпісаць. Ці адпавядае іх зьмест таму, што Вам абяцаюць на словах? Калі знойдзеце разыходжаньні – патрабуйце тлумачэньня. Калі сустракаеце непаразуменьне – сыходзьце.

– высьветліце, як зьбіраецца ўстанова выкарыстоўваць чэкі, за кошт чаго плаціць дывідэнды. Зусім ня трэба супрацоўнічаць з установай, якая абвяшчае схемы сваёй дзейнасьці камэрцыйнай таямніцаю.

Ня трэба шкадаваць, што ў выніку выкананьня гэтых парадаў не атрымаецца ўкласьці чэкі ва ўстановы, чые паслугі ці акцыі карыстаюцца ажыятажным попытам. Людзям уласьціва памыляцца.

Як выбіраць

Спэцыялізаваныя чэкавыя фонды маюць права ажыцьцяўляць толькі адзін від інвэстыцыяў – набываць каштоўныя паперы. Таму абяцаньні ўкласьці чэкі ў зямлю, нерухомасьць ці нафтавыя вышкі (якія не прыватызуюцца) ня трэба прымаць літаральна.

Пры выбары фонду трэба кіравацца не ягонай назвай і мастацкасьцю вакананьня рэклямы, а ацэнкамі дзейнасьці фонду, якія даюць незалежныя экспэрты.

Што глядзець у Статуце

Калі Вы прыйшлі ў фонд, перш чым укладаць чэк, папрасіце паказаць Вам Статут фонду, праспэкт эмісіі і спытайце, дзе надрукавана фінансавая справаздача пра дзейнасьць фонду (папрасіце паказаць газэту ці часопіс). Гэтыя паперы павінны быць у кожным абменным фондзе й пазнаёміцца зь імі можа кожны ахвочы.

Трэба праверыць наяўнасьць у Статуце й праспэкце эмісіі наступных пунктаў:

– Вашага права ўдзельнічаць у сходах акцыянэраў асабіста ці праз прадстаўніка, выключнай кампэтэнцыі агульнага сходу акцыянэраў уносіць зьмены й дадаткі ў Статут фонду, зацьвярджаць парадак разьліку дывідэндаў і прымаць рашэньне пра ліквідацыю фонду;

– Вашага права прадаваць акцыі фонду трэцім асобам;

– Вашага права атрымліваць дывідэнды пры ўмове прыбытковай дзейнасьці фонду не радзей за адзін раз на год;

– Вашага права штоквартальна атрымліваць інфармацыю пра дзейнасьць фонду і абавязкі фонду штоквартальна друкаваць у сродках масавай інфармацыі прадугледжаную заканадаўствам справаздачнасьць.

Важнасьць справаздачнасьці

Катэгарычна ня раім укладаць ваўчары ў фонды, якія не публікуюць сваіх справаздачаў ці друкуюць іх ня цалкам. Закрытасьць інфармацыі, апроч недаступнасьці яе для незалежнай экспэртызы і парушэньня закону, можа значыць, што фонду ёсьць што хаваць.

Што пытаць

У кожным абменным пункце прыстойнага фонду павінен быць кансультант, які адкажа на ўсе цікавыя для Вас пытаньні. Варта спытаць пра наступнае:

1. Зь якіх крыніцаў фонд кампэнсуе свае выдаткі (на арэнду, аплату пэрсаналу, рэкляму і г. д.)? Кепска, калі шляхам продажу часткі сабраных чэкаў, і зусім падазрона, калі Вам адкажуць, што фонд ужо мае прыбытак ад каштоўных папераў, у якія былі ўкладзеныя сабраныя ваўчары.

2. Калі Вы ўкладаеце ваўчары ў фонд, які ўжо пачаў выплочваць акцыянэрам дывідэнды, то абавязкова спытайце – за кошт чаго робяцца гэтыя выплаты. Магчыма, што крыніца вам не падыдзе.

Што неадназначна

Склад заснавальнікаў – адна з найбольш сутнасных характарыстык фонду. Але сам сабой ён ня кажа ні "за", ні "супраць". Калі фонд спадабаўся Вам менавіта складам заснавальнікаў, то абавязкова праверце адпаведнасьць рэклямнай інфармацыі Статуту й праспэкту эмісіі – былі выпадкі, што інфармацыя не супадала.

У адрозьненьне ад выпадку ўкладаньня ваўчараў у неспэцыялізаваныя ўстановы, Вам ня трэба асабліва хвалявацца з нагоды выдаванага дакумэнту. Гэта можа быць пасьведчаньне, сэртыфікат, акцыя ці што іншае. Адзінае, на што трэба зьвярнуць увагу, – у дакумэнце не павінна быць аніякіх запісаў пра Вашу адмову ад нейкіх правоў (на дывідэнд, голас, удзел у сходзе акцыянэраў і г. д.). Акрамя таго, калі Вам на словах былі абяцаныя нейкія дадатковыя паслугі (кватэра, лятарэя, паездка за мяжу і г. д.), то гэта абавязкова павінна быць запісана ў атрыманым Вамі дакумэнце.

На што не зьвяртаць увагі

Бясьпека Вашых унёскаў і даходнасьць фонду зусім не залежаць ад: месца разьмяшчэньня офісу й абменных пунктаў фонду, памеру эмісіі, намінальнага кошту і колькасьці акцыяў, што выдаюцца на адзін чэк, назвы дэпазытара фонду.

Што не рабіць

Некаторыя фонды, перш чым выдаць Вам акцыю, патрабуюць падпісаць дакумэнт, адпаведна зь якім Вы перадаеце свой голас на сходзе акцыянэраў Радзе дырэктараў фонду. У выніку гэтых дзеяньняў Рада дырэктараў фонду становіцца зусім бескантрольнай, што не абяцае Вам нічога добрага. Мы катэгарычна ня раім укладаць чэкі ў такія фонды, калі ў гэтым дакумэнце не сказана пра Вашае права ў кожны момант абвясьціць яго нядзейсным.

Дык што ж рабіць

У Беларусі на цяперашні час зарэгістравана некалькі чэкавых фондаў. Малаверагодна, што ўсе яны выжывуць. Але гэта не азначае, што да ўкладаньня чэкаў у фонд трэба ставіцца як да сродка пазбаўленьня ад жахлівага пытаньня: што рабіць з ваўчарам. Такое стаўленьне – на карысьць толькі махлярам.

Чэкавыя фонды будуць існаваць ня год, ня два і нават ня 10. Іхныя акцыі атрымаюць у спадчыну Вашыя дзеці і ўнукі. Дык пастаўцеся сур'ёзна да магчымасьці выбраць. Толькі гэта можа гарантаваць слушнасьць выбару.

Вы сабраліся ў адпачынак

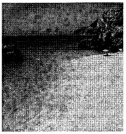

Кожны з нас марыць добра адпачыць. Нехта едзе з намётамі на прыроду, нехта адпачывае на лецішчы. Нашы парады – для тых, хто любіць вандраваць і карыстаецца паслугамі турыстычнага бюро.

Уважліва азнаёмцеся з буклетамі й фотаздымкамі мясцовасьці, куды думаеце ехаць, атрымайце ў турбюро як мага больш поўную інфармацыю, каб пераканацца, што менавіта ў гэтых мясьцінах Вы хацелі б адпачываць.

Калі Вы едзеце зь дзецьмі, пракансультуйцеся зь лекарам, ці падыходзяць кліматычныя ўмовы для Вашых дзяцей.

Перш чым набыць вандроўнае накіраваньне, даведайцеся поўную назву і юрыдычны адрас турыстычнае ўстановы.

Калі зьвестак, што напісаныя ў накіраваньні, Вам недастаткова, не саромцеся ўдакладніць тое ці іншае пытаньне. Лепш, калі Вам прапануюць прачытаць і падпісаць пісьмовую дамову аб турыстычным абслугоўваньні ў гатэлі, санаторы і г. д. Бо, набыўшы накіраваньне без дамовы, Вы рызыкуеце моцна расчаравацца ў прыкрасах мясцовасьці, куды паедзеце адпачываць, у клясе абяцанага гатэлю, у якасьці абслугоўваньня й харчаваньня. Апроч таго, не падпісаўшы дамовы, Вы ня зможаце падаць турыстычнай фірме прэтэнзіі з нагоды якасьці турыстычных паслугаў, бо гэтыя ўмовы звычайна ў накіраваньні не абумоўліваюцца.

Маючы на руках дамову, Вы будзеце перакананы, што Вас не падмануць і выканаюць усё, што абяцаюць, а пры невыкананьні ўмоваў дамовы кампэнсуюць Вашыя пакуты.

У дамове павінны быць пазначаны наступныя зьвесткі:

– дата падпісаньня дамовы;

– усе рэквізыты турыстычнага бюро;

– тэрмін, на які Вы едзеце;

– від транспарту да месца адпачынку й назад;

– кляса гатэлю ці санатора, ягоная назва, разьмяшчэньне;

– у якіх нумарах разьмяшчаюцца турысты;

– паслугі, якія ўваходзяць у кошт накіраваньня (харчаваньне, саўна, экскурсіі і г. д.);

– кошт адпачынку;

– адказнасьць бюро за няякаснае абслугоўваньне (магчыма і ў грашовай форме, а таксама ў замене аднаго абавязку іншым, напрыклад, бясплатны выезд у іншае месца).

Калі Вам у турыстычным бюро не прапанавалі падпісаць дамову, то можаце напісаць яе самі ў двух асобніках і прапанаваць падпісаць дырэктару фірмы.

Пацьверджаньнем падпісаньня дамовы можа быць накіраваньне разам з квітанцыяй аб аплаце. Калі Вы едзеце за мяжу, то на кожны від паслугаў Вам абавязаны выдаць асобныя квітанцыі (за афармленьне замежнага пашпарту, пражываньне ў гатэлі, квіткі й г. д.). Калі за паслугі Вы заплацілі валюту, то гэта абавязкова павінна быць адлюстравана ў квітанцыі.

Калі раптам турыстычная фірма ня спраўдзіць Вашых чаканьняў, то ў першы ж дзень адпачынку Вы можаце скасаваць дамову, вярнуцца і патрабаваць вяртаньня кошту накіраваньня і аплаты маральнае шкоды. Калі Вы застанецеся адпачываць, то па прыезьдзе маеце права патрабаваць кампэнсаваць Вам розьніцу за пражываньне ня ў той клясе гатэлю ці за кепскае харчаваньне, калі было абяцана добрае і г. д.

Найхутчэй Вашы патрабаваньні супрацоўнікі турбюро ня выканаюць. Тады зьвяртайцеся ў суд і, акрамя матэрыяльнае кампэнсацыі, патрабуйце спагнаньня маральнае шкоды – Вам жа сапсавалі адпачынак!

Пыркі шампанскага

Вядома, шампанскае павінна быць толькі францускім! — так, верагодна, думаюць многія, і таму францускае шампанскае "Yves Roche" ідзе вельмі добра. Але, як ні горка, давядзецца расчараваць такіх зацятых прыхільнікаў "сапраўднага" шампанскага. На жаль, набываюць яны ня толькі не францускае, але й не шампанскае, і нават не віно, а ўсяго толькі "штучны алькагольны шыпучы напой", зроблены ў Нямеччыне. Хаця дзеля справядлівасьці трэба сказаць, што смак у гэтага напою вельмі прыемны.

Вось да якіх высноваў прыйшлі спэцыялісты, якія рабілі ягоную экспэртызу:

"Прадукт уяўляе сабою водную рашчыну зь вялікай колькасьцю цытрынавай кісьліны, араматызатара, сьпірту, напой узбагачаны вуглекісьлінай. Вінаградныя вінаматэрыялы, якія выкарыстоўваюцца для вырабу шампанскага і пеністых вінаў, арганалептычна не выяўлены. Гэты прадукт ня можа быць аднесены да тыпу шампанскага віна".

А ведаеце, на што "купляюць" даверлівых грамадзянаў вытворцы гэтага напою? Схема простая й разьлічаная на нашыя з Вамі ўмоўныя рэфлексы.

Па-першае, вонкавы выгляд бутэлькі: у шэрагу іншых шампанскіх вінаў гэта выглядае як шампанскае — такая самая бутэлька, уласьцівы шампанскім вінам корак, такая самая фальга, вельмі падобны цэтлік.

Па-другое, замежны цэтлік: мы непапраўныя прыхільнікі ўсяго замежнага.

Па-трэцяе, гучная назва: "Yves Rocher" — знакамітая фірма, якая мае высокі рэйтынг у нашай сьвядомасьці. Праўда, вырабляе яна

касмэтыку, і ейная назва на бутэльцы ўзноўлена з памылкай, але хто зьвяртае ўвагу на такія дробязі?

І па-чацьвертае, шампанскае выдаецца за францускае, гэта значыць самае што ні ёсьць "роднае": і на цэтліку і на штрыхавым кодзе пазначана Францыя (нумар 34).

Гэта тыя пасткі, на якія трапляемся мы, пакупнікі. Але ёсьць пасткі, якія вытворцы "Yves Roche" расставілі для прадаўцоў. Гэта, у прыватнасьці, сэртыфікат, выдадзены Таварыствам сэртыфікацыі ў Эўропе DIN GOST TUV Berlin-Brandenburg, які прыкладаецца да партыяў "Yves Roche" і ў якім значыцца "віно пеністае".

Тут трэба зрабіць заўвагу. Тое, што мы з Вамі прызвычаіліся называць "Шампанскім", насамрэч называецца пеністым віном. Шампанскім па справядлівасьці можа называцца толькі пеністае віно, выробленае ў францускай правінцыі Шампань. Але тэхналёгія вырабу шампанскіх і пеністых вінаў практычна не адрозьніваецца. Таму прадаўцы, якія старанна выводзяць на цэньніках кожнага пеністага віна "Шампанскае", ня вельмі грашаць супраць праўды.

Вырабляюць "Yves Roche" на нямецкім заводзе першаснага вінаробства ў Трыры, вытворца — фірма "Санкт Леанард Вайнкелерай ГмбХ і Ко". І хаця Германскаму таварыству барацьбы зь нядобрасумленнай канкурэнцыяй даўно вядома, што сапраўды знаходзіцца ў прыгожых бутэльках, і спэцыялізаваная нямецкая прэса не аднойчы прайшлася на гэтую тэму, нямецкія ўлады прыйшлі да высновы, што штучнае шампанскае цалкам мае права на існаваньне й вытворчасьць яго спыняць ня трэба. Іншая рэч, што афармленьне бутэлек, якое ўводзіць у зман пакупнікоў, трэба зьмяніць — такое рашэньне суда, які адбыўся ў Нямеччыне. Сваім рашэньнем Найвышэйшы адміністра-

тыўны суд зямлі Райнлянд-Пфальц таксама забараніў выпуск алькагольных напояў "Yves Roche" у рэалізацыю ў краіны былога ўсходняга блёку, дзе і збываецца гэты напой.

А вось што датычыцца назвы "Yves Roche", то ейнае зьяўленьне на бутэльках пакрыта цемрай. Кіраўнікі францускіх лябараторыяў расьліннай біялёгіі "Yves Rocher", што вырабляюць і прадаюць касмэтычную вытворчасьць, афіцыйна

заявілі, што іхная фірма нічога агульнага з "Шампанскім" ня мае.

На гэтым здымку пададзеныя напоі, якія, паводле заключэньня экспэртаў Саюзу германскіх вінаробаў, таксама ня ёсьць шампанскімі вінамі.

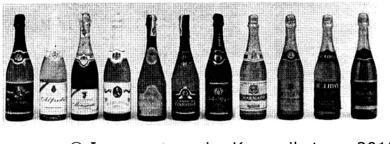

Ці ведаеце Вы псыхалёгію мужчыны й жанчыны?

Калі Вы згодныя з прыведзенымі меркаваньнямі, то пастаўце знак "+", калі нязгодныя – знак "-".

1. Жанчына горшы кіраўнік за мужчыну.
2. Мужчына менш, чым жанчына, схільны да захворваньня на бранхіт.
3. Жанчына болей, чым мужчына, імкнецца разнастаіць жыцьцё.
4. Мозаг мужчыны аб'ёмам і вагой большы за мозаг жанчыны.
5. Жанчыны больш схільныя прымаць усё на сябе.
6. У мужчынаў значна лягчэй, чым у жанчынаў, пахіснуць упэўненасьць у сабе.
7. Мужчына надае забабонам значна менш увагі, чым жанчына.
8. У жанчынаў часьцей бывае язва страўніка.
9. Мужчына сваім справам надае большую грамадзкую значнасьць, чым жанчына.
10. Мужчыны значна больш непасрэдныя й шчырыя, чым жанчыны.
11. Мужчынам для ўнутранага спакою болей, чым жанчынам, трэба стоахаваньне (жыцьця, маёмасьці).
12. Мужчынаў лягчэй загіпнатызаваць, чым жанчынаў.
13. Паводле статыстыкі, жанчыны часьцей, чым мужчыны, ідуць на самагубства.
14. Сярод мужчынаў менее заікаў, чым сярод жанчынаў.
15. Сярод геніяў болей мужчынаў, чым жанчынаў.
16. Мужчыны ў цэлым сьпяць лепш, чым жанчыны.
17. Мужчыны інакш успрымаюць гумар, чым жанчыны.
18. Мужчына значна горш за жанчыну пераносіць боль.
19. Мужчыны радзей за жанчынаў сьвядома ўступаюць у вострыя канфлікты са сваімі сваякамі й блізкімі.
20. У вострых сытуацыях, што патрабуюць хуткай рэакцыі, мужчыны рэагуюць хутчэй, чым жанчыны.
21. Мужчынам цяжэй, чым жанчынам, трымацца дыеты.
22. Мужчыны больш эгаістычныя за жанчынаў.
23. Мужчыны дамагаюцца большых жыцьцёвых посьпехаў у параўнаньні з жанчынамі.
24. Мужчыны больш за ўсё любяць у жанчыне натуральнасьць.
25. Калготкі больш "жаночыя", чым панчохі.
26. Мужчынам болей падабаюцца хударлявыя, чым поўныя.
27. У жаночым сылюэце мужчыны найперш зьвяртаюць увагу на верхнюю частку фігуры.
28. Мужчыны больш за жанчынаў схільныя да нявернасьці.
29. Для мужчынаў уласьцівы пачуцьцёвасьць і эмацыйнасьць, для жанчынаў – халоднасьць і грунтоўнасьць.
30. Жанчынам уласьціва інтуіцыя, мужчынам – рацыянальнасьць і аналітычны розум.
31. Мужчыны больш імпульсіўныя, неабачлівыя й легкаверныя, жанчыны – стрыманыя й абачлівыя.
32. Мужчыны часьцей праяўляюць уменьне ўваходзіць у сутнасьць справы, жанчыны – больш павярхоўныя.
33. Жанчыны – рашучыя, мужчыны часьцей выказваюць асьцярожнасьць.
34. Для жанчынаў характэрна зьменлівасьць, для мужчынаў – настойлівасьць.
35. Мужчыны больш самаўпэўненыя, чым жанчыны.
36. У жанчынаў актыўнасьць перавагае над пасіўнасьцю, а ў мужчынаў – наадварот.
37. Мужчыны часьцей выяўляюць эгаізм, любоў да камфорту, жанчыны – самастойнасьць, гатовасьць да ахвяраваньня сабою.
38. Жанчыны больш велікадушныя, мужчынам уласьціва зайздрасьць.
39. Мужчыны часьцей выяўляюць цікавасьць, жанчыны – абыякавасьць.
40. Жанчыны больш прывязаныя да дому, мужчыны больш захопленыя справамі, працай, стварэньнем шырокага кола грамадзкіх сувязяў.

За кожны адказ, які супадае з "ключом", пастаўце сабе адзін бал.

Ключ: 1. Так. 2. Не. 3. Не. 4. Так. 5. Так. 6. Так. 7. Не. 8. Не. 9. Так. 10. Так. 11. Не. 12. Не. 13. Не. 14. Не. 15. Так. 16. Так. 17. Так. 18. Не. 19. Так. 20. Так. 21. Не. 22. Так. 23. Так. 24. Так. 25. Не. 26. Не. 27. Так. 28. Так. 29. Не. 30. Так. 31. Не. 32. Так. 33. Не. 34. Так. 35. Так. 36. Не. 37. Так. 38. Не. 39. Не. 40. Так.

Падсумуйце балы.

Да 12 балаў. Для Вас мужчына й жанчына – таямніца, вывучайце слушныя адказы.

12-20 балаў. Нешта пра мужчынаў і жанчынаў Вы ведаеце, але яшчэ ня ўсё. Паспрабуйце вывучаць іх больш рэалістычна (і на працы, і дома, і ў эмацыйным жыцьці).

21-32 балы. Знаёмая сытуацыя! Яшчэ крыху, і Вы будзеце чытаць у іхнай душы, як у разгорнутай кнізе.

33-40 балаў. Вы – знаўца ў жаночых і мужчынскіх пытаньнях! Ацэньваеце мужчынаў і жанчынаў беспамылкова. Такое разуменьне мужчынскай і жаночай псыхалёгіі прыносіць шчасьце ў сямейным жыцьці.

У ПАПЯРЭДНІХ НУМАРАХ (№1 – 20):

Кошты на менскіх рынках: Камароўка (ІНФ. №1, 7, 10, 21); Рэчавы рынак "Дынама" (ІНФ. №2, 8); Аўтарынак (ІНФ. №3, 12); Кошты на кампакт-дыскі (ІНФ. №4); Кошты на кватэры ў Менску. Кошты на офісы (ІНФ. №5, 17); Кошты на будаўнічыя матэрыялы (ІНФ. №6); Кошты на кампутары. Менск (ІНФ. №9); Кошты на філязофска-гуманітарную літаратуру (ІНФ. №18).

Транспарт: Расклад руху пасажырскіх цягнікоў ад станцыі Менск-Пасажырскі (ІНФ. №1,15); Расклад руху прыгарадных цягнікоў ад станцыі Менск-Пасажырскі (ІНФ. №2, 12); Расклад руху аўтобусаў ад а/с Менск-Цэнтральны і Менск-Усходні (ІНФ. №3, 16, 17); Расклад рэйсаў пасажырскіх самалётаў і ўсё пра аўтазапраўныя станцыі (ІНФ. №5).

Адукацыя: Замежнае навучаньне ў 1996 годзе (ІНФ. №1); Платнае навучаньне ў Менску. Камэрцыйныя ВНУ (ІНФ. №2); Дзяржаўныя ВНУ. Платнае навучаньне (ІНФ. №3-4); ВНУ. Акадэміі (ІНФ. №8-10).

Біржа працы: Аналіз стану рынку працы паводле зьвестак Менскага гарадзкога цэнтру занятасьці насельніцтва (ІНФ. №1- 9); Новыя вакансіі й працоўныя месцы па Беларусі (ІНФ. №1-21).

Адпачынак: Вучымся гуляць у прэфэранс (ІНФ. № 1-15); Вучымся гуляць у більярд (ІНФ. № 16-22); Тэсты, шахматныя і інтэлектуальныя задачы (ІНФ. №1- 22).

Спажывец: Тэлефонныя коды гарадоў Беларусі, краінаў блізкага і далёкага замежжа (ІНФ. №2); Твае правы, пасажыр (ІНФ. №2); Як купляць і прадаваць кватэру. Што азначае спэцыяльнае маркаваньне (ІНФ. №3); Месяцовы пасяўны каляндар (ІНФ. №4); Як вызначыць якасьць мясных і рыбных прадуктаў (ІНФ. №5); Пра новыя даляры. Праўда пра цыгарэты. Штрыхавы код — як яго расшыфраваць (ІНФ. №6); Як выбіраць абутак (ІНФ. №7); Міжнародная сыстэма гатэляў (ІНФ. №10); Каб вырасла рэпа вялікая...(ІНФ. №11); Як набыць аўтамабіль у Нямеччыне (ІНФ. №18 Заканчэньне); Вучымся эканомна кіраваць аўтамабілем (ІНФ. № 12, 15, 17); Зрабі сам (ІНФ. № 16); Соньнік (ІНФ. № 15, 17, 18 Заканчэньне); Спажывецкі тэст — прасы (ІНФ. № 20); Спажывецкі тэст — тэлевізары (ІНФ. № 21); Кошты на аўто ў Польшчы (ІНФ. № 21, 22);

Інструктар: Друкарня ў кожнай кватэры; За родную школу; Зьбіраемся ў падарожжа (ІНФ. № 19).

Здароўе: Перш чым зьвяртацца да лекара. Як кінуць паліць (ІНФ. №4); Прыродныя атруты (ІНФ. №10); Атлетычныя клюбы, шэйпінг, аэробіка, тэнісныя корты (ІНФ. №18), Комплексная ацэнка забруджаньня асяродзьдзя Менску і вобласьці (ІНФ. № 19); Тэст: асьпірын (ІНФ. № 22); Небясьпечныя лекі (ІНФ. № 22); Пра шкоду пасіўнага паленьня (ІНФ. № 22).

Гаспадарка: Газ у нашым доме. Як чытаць цэтлікі на вопратцы. (ІНФ. №5); ЖЭС. Рамонт жытла. Пункты прыёму замоваў на будаўніча-рамонтныя працы (ІНФ. №6); Як мыць і чысьціць посуд. Калі заліло кватэру... (ІНФ. №8); Як пабудаваць садовы домік. Дом і дзялянка (ІНФ. №9).

Грамафон: Старонка вершаванага радка (ІНФ. №6, 8, 11, 17, 19, 20).

Харчаваньне: Якую гарбату мы п'ем. Пра часнык (ІНФ. №7); Бары, рэстарацыі, кавярні Менску (ІНФ. №15).

Спорт: Вынікі спаборніцтваў і інш. (ІНФ. №7, 9, 19).

Бібліятэка: Новыя паступленьні ў кнігарні. Рэцэнзіі (ІНФ. №9, 10, 11, 15, 16, 18-22).

За мяжою: Хто такія ньюёрцы; Ліставаньне з навучальнымі ўстановамі ЗША (ІНФ. №17).

Беларусь і сьвет. Індзейцы у Беларусі (ІНФ. № 21).

Адвакат: Ахова правоў чалавека. Міжнародная Амністыя (ІНФ. №17).

ЧЫТАЙЦЕ Ў НАСТУПНЫХ НУМАРАХ:

Рынак: Новыя кошты на розныя тавары.

Адукацыя: Адукацыя ў ЗША (працяг).

Грамафон: Новыя вершы нашых чытачоў.

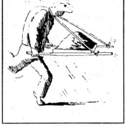

БІЛЬЯРД

ЗАНЯТАК 7
(Працяг. Пачатак у N 16)

Калі неабходна выканаць празьмерную "рэзку" ў лузу з правага ад гульца борта, то ў біток б'юць крутым правым "эфэ". Вынік удару аналягічны папярэдняму.

Удары ў бартавыя шары. Лічыцца, што бартавыя шары, якія стаяць устыч да борта, на строгім більярдзе з правільнымі лузамі (більярдны тэрмін. - заўв. рэд.) і добра падагнанымі шарамі ня мусяць гуляцца ў кутнія лузы. Такія шары можна пакпасьці, калі гульня адбываецца на стале, у якога лузы моцна зношаныя ці вусьце лузы мае няправільную форму. Апрача таго, у асобных месцах яшчэ можна сустрэць так званыя польскія лузныя більярды, у бортаў (у раёне кутніх лузаў) якіх плашчына стала адмыслова зьніжаная. Праз гэта бартавы шар, накіраваны да лузы, нібыта прыцягваецца да яе і нават на ціхім, не зусім дакладным удары можа быць згуляны.

Прынята лічыць, што гульцы, якія могуць прыгожа пакпасьці бартавы й просты шары, аддаленыя ад "свайго" й лузы, а таксама шар, які стаіць каля борта, – у сярэднюю, апроч цудоўнай тэхнікі й вялікага майстэрства валодаюць унутранай вытрымкай.

У кожным канкрэтным выпадку трэба ведаць, як ударыць у бартавы шар. Вось некаторыя становішчы бартавых шароў на правільным більярдзе.

Бартавы шар з кароткага борта трэба ўдарыць бітком, быццам жадаючы зьняць яго са стала, паддаць угару (мал. 13). Але неабавязкова, каб бі-

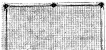

так дакранаўся да борта, удар – "накат" ці кляпштос памяркоўнае моцы.

Просты бартавы шар з доўгага борта гуляецца лёгкім кляпштосам (мал. 14).

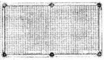

Бартавы шар з доўгага борта пакласьці вельмі цяжка. "Свой" трэба пусьціць доўгім "накатам", б'ючы адначасова ў шар і ў борт (мал. 15).

Больш бясьпечна (ня робячы спушную падстаўку) гуляць бартавыя шары, калі трэба біць праз адзін ці

некалькі шароў (мал. 16). У гэтым разе пасьля ўдару біток застаецца прыкрытым, а гуляльны шар, нават калі ён не патрапіць у лузу, спыніцца ў раёне вусьця лузы, і згуляць яго наступным ударам няцяжка.

Аднак трэба адзначыць, што пры гульні на сталах зь няправільнымі лузамі ці на незнаёмых сталах, а таксама ў заключнай стадыі адказнай гульні гуляць бартавыя шары не рэкамэндуецца. Звычайна такія шары – добрая прынада для недасьведчаных спартоўцаў.

Удары ў шары, якія адбіваюцца бартамі. Пры гуляньні шароў, якія адбіваюцца бартамі, трэба памятаць фізычны закон, зь якога (што да більярду) вынікае, што: а) кут падзеньня роўны куту адбіваньня пры простым удары ("накат", кляпштос і "адцяжка"); б) кут падзеньня можа быць ня роўны куту адбіваньня пры бакавых ударах.

Усе шары, якія адбіваюцца бартамі, маюць некалькі кшталтаў. Так, удар пры адбіваньні прыцэльнага шара адным бортам называецца дуплетам, двума – трыплетам, трыма – труабанам, чатырма – катрбанам.

Найбольш проста гуляецца роўны дуплет, калі гуляльны шар стаіць шчыльна да борта, а ўяўныя лініі, праведзеныя ад бітка да гэтага шара і ад яго да лузы, утвараюць раўнабаковы трохкутнік (мал. 17). У гэтым разе шар-мішэню б'юць проста

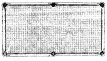

"ў поб" – у самы цэнтар шара.

Сіла ўдару пры гульні простага дуплету ў сярэднюю й кутнюю лузы розная. Дуплет у сярэднюю гуляюць нямоцным ударам, з разьлікам, што калі шар не згуляецца, а стукнецца аб губы лузы, то ён адыдзе на пэўную адлегласьць і выразнай падстаўкі не адбудзецца.

Дуплет у кут, наадварот, трэба гуляць толькі моцным ударам. Калі згуляць ціхім, то пры недакладным удары падстаўка амаль немінучая.

Гуляньне шароў, якія стаяць непасрэдна каля борта ці блізка ад яго, часта выконваецца рэзаным дуплетам (мал. 18). Гэта ўдар складаны.

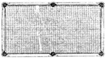

У пазыцыі, калі кут падзеньня ня роўны куту адбіваньня, шар-мішэню трэба "рэзаць", а ня біць "у поб". Пры гэтым кут адбіваньня можа быць павялічаны ў параўнаньні з кутам падзеньня.

Рэзаным дуплетам можна гуляць найбольш складаныя шары.

Відам дуплету ёсьць удар круазэ, ці, як яго звычайна называюць, "зваротны" (мал. 19). Ён ужываецца, калі

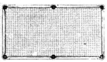

шар-мішэня стаіць устыч да борта ці на адлегласьці ад яго, ня большай за палову шырыні стала, пад вельмі тупым кутам. Ад "зваротнага" удару біток абавязкова перасякае лінію падзеньня гуляльнага шара.

Працяг у наступным нумары

ШАХМАТЫ

1п. Ход чорных. Ці могуць яны выратавацца?

4п. Ход белых. Адшукаць шлях да перамогі.

2п. Ход белых. Знайсьці шлях да перамогі.

5п. Ход белых. Ацаніце становішча.

3п. Ход чорных. Ці могуць яны дамагчыся нічыёй?

6п. Ацаніць пазыцыю пры ходзе белых і чорных.

Адказы ў наступным нумары

АДКАЗЫ НА ПАПЯРЭДНІЯ ЗАДАНЬНІ

Шахматы

Тлумачэньні:
Кароль — **Кр**,
Гетман (Фэрзь) — **Г**,
Вежа (Тура) — **Вж**,
Вышнік (Слон) — **В**,
Конь — **К**.

1п. 1. Крс6 Кре5 2. Крс7! (памылкова 2. Крb7? з-за 2 ... Крd6 3. Крa7 Крс7=) 2 ... Крd5 3. Крd7! Кре5 4. Кре6! =.

2п. Пазыцыя белых лепшая. Адзін з варыянтаў: 1. Кре2 Кре7 2. Кре3 Кре6 3. f4 c5 4. c4 d6 5. a4 h5 6. b3 f6 7. a5 h4 8. g4 g5 9. e5! gf+ 10. Кр:f4 fe+ 11. Кре4 h6 12. f4 Крf6 13. g5+! hg 14. fg+ Кр:g5 15. Кр:e5 +- (М.Эвэ)

3п. Пры сваім ходзе белыя прайграюць. 1. Крg4 d5! 2. Крf5 Кре3 3. Крf4 Кре2 4. Крf5 Кре3 –+ ці 1. Крf5 Кре4 2. Крf4 d6! 3. Крf3 Крd3 –+. Пры ходзе чорных – нічыя. 1 ... d6 2. Крg4! [illegible] ... Крe4 2. Крf5 d6 3. Крf4! =. Захоўваючы апазыцыю, белыя дамагаюцца нічыёй. (О.Дэрдле)

4п. Могуць 1. Кре3!, захопліваючы далёкую апазыцыю. 1 ... Кра4 2. Кре4, калі 1 ... Крb4, то 2. Крd4. На 1 ... Крb6 2. Крd3. Ва ўсіх трох выпадках нічыя.

5п. 1. c6! dc 2. cb Крc5 3. b4! Крc6 4. Крd3 d5 5. Крc3 Кре5 6. Крb3 c4 7. b6 Крd6 8. b5 Крd7 9. Кр:a3 +- (Б.Горвіц).

6п. Пасьля 1. Крс3? a3! 2. b4 Крe6 3. Крb3 Крd6 4. Кр:a3 Крc6 5. Кра4 Крb6 Нічыя. Пры слушным працягу 1. Крb1! a3 2. b3! Крe6 3. Кра2 Крd6 4. Кр:a3 Крc6 5. Кра4! белыя перамагаюць.

Забаўкі

1. 4 **2.** 35 **3.** 39

ЗАБАЎКІ

Задача 1

Устаўце фігуру, якой нестае

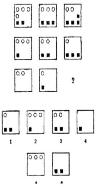

Задача 2

Падстаўце лік, якога бракуе

42 (44) 38
23 ( ) 28

Задача 3

Падстаўце лік, якога бракуе

8 10 16 34 ?

Адказы ў наступным нумары

Ахвяры традыцыі

У сюжэтах пра чараўніц сутыкаюцца два сьветы — зямны й інфэрнальны. Вось чаму ў людзей, якія выкрываюць таемныя сілы, такія экзальтаваныя пачуцьці. Але мы маем справу яшчэ з адным ня меншым цудам: пра сувязь з пазазямным сьведчаць матэрыяльныя носьбіты — пісьмовыя тэксты.

Адначасова паўстае праблема асабістай адказнасьці за зло — гэтая адказнасьць пэрсаніфікуецца й пераносіцца на канкрэтных людзей. Судовыя ж працэсы сьведчаць, што ня ўсе жанчыны, якія абвінавачваліся суседзямі, прызнаваліся судом вінаватымі ў кантактах з д'ябальскімі сіламі.

Нават у арыентаваных на традыцыяналізм групах ня кожны верыць у існаваньне вядзьмарак, ня кожны імкнецца знайсьці ворага. Але такі скептык ня можа выконваць функцыю лідара ў групе, ягоныя сумневы носяць пасіўны характар, ён ня можа давесьці іх шырокаму колу супляменьнікаў. Той, хто не падтрымлівае трыдыцыйнае думкі, ня можа дасягнуць статусу лідара. Больш за тое, чалавек, паводзіны якога не адпавядаюць маральна-этычным стэрэатыпам яго атачэньня, падаюцца незразумелымі й ён сам можа лёгка зрабіцца ахвяраю традыцыі. Чалавек ня ў стане растлумачыць усё, што адбываецца навокал яго, але традыцыя тлумачыць усё. І вось чалавек, які добра знаёмы з стэрэатыпамі калектыўнае сьвядомасьці, з сыстэмаю маральна-этычных нормаў, якія складаюць аснову жыцьця арыентаванай на традыцыяналізм групы, можа стаць лідарам гэтае групы. Падтрымка фальклёрных крыніцаў і наяўнасьць лідара групы неабходныя для фармаваньня міту ворага, на якога можна сьпісаць усе няўдачы асобы ці супольні. Такім уяўляецца мэханізм зьяўленьня ў даіндустрыйных і індустрыйных грамадзтвах фэномэну вялізнай колькасьці вядзьмарак.

І тут мы зноў вяртаемся да вызначальнай ролі тэксту ва ўсёй нашай гісторыі. Грамадзтва Вялікага Княства стварыла ўнікальную зьяву судовага разгляду, дзе праз юрыдычныя працэдуры можна было паспрабаваць вырашыць праблемы ўзаемаадносінаў паміж людзьмі й дэманічнымі сіламі, паміж людзьмі й людзьмі, а ўрэшце — паміж лідарамі традыцыяналісцкіх групаў ды ахвярамі традыцыі. Зафіксаваныя тэкстава, гэткія судовыя экспэрымэнты рабіліся судовымі прэцэдэнтамі, на якія ўжо можна было спасылацца надалей. Праца Вольгі Бабковай дае нам уяўленьне пра такія выпадкі.

У паданьнях пра вядзьмарак заўжды прысутнічае фальклёрны трохкутнік — Герой, Ахвяра, Антаганіст. Функцыю героя найчасьцей выконвае вядзьмарка. Ахвяраю зьяўляецца апавядальнік ці той, хто жыве побач. Антаганіст у фальклёрных казках заўжды традыцыйна акрэсьлены й не патрабуе дадатковай інфармацыі пры кожным новым агучваньні, але ў аповедах пра вядзьмарак для антаганіста неабходныя ўдакладненьні. Дык вось, праз тэксты судовых працэсаў гэты трохкутнік цалкам пераносіцца на структуру судовага працэсу — тут ёсьць той, хто падае скаргу, ёсьць адказьнік, а суд зьяўляецца трацейным інстытутам, сьвецкім антаганістам адносна іншых бакоў. Тэкст супастаўляе і ўтварае сувязі паміж фальклёрам ды афіцыйнай палітычнай культурай.

Судовыя тэксты сьведчаць пра ўзровень прававой сьвядомасьці грамадзянаў Вялікага Княства. У судзе гэтае дзяржавы можна было разглядаць самыя складаныя справы; з нагоды кожнага важнага выпадку грамадзяне ішлі ў суд. Не заўжды суд мог быць справядлівы і кампэтэнтны, але сам факт існаваньня такой незалежнай інстанцыі зьнітоўваў адасобленыя страты ў грамадзтва.

Калі ёсьць суд, то можна засьцерагчыся нават ад дэманічных сілаў.

Алег Дзярновіч

Чарадзейства

Матэрыялы старых беларускіх актавых кніг

Чур неба, чур зямля, чур
зьвёзды, чур луна!
А ты, акаянная, стой,
ні зь места!
жаркіх іскраў не раскідай,
пустога дыму не пускай.
Цур — амін, стаўбом дым

(з народнага)

Па начах запальваліся дзе-нідзе ў хатах лучыны, карчомнае вогнішча прываблівала начных матылёў і выпадковых падарожнікаў, агеньчыкі вандроўнікавых паходняў то зьяўляліся, то хаваліся за блізкімі і далёкімі пагоркамі і гушчарамі. Панавала ноч і з кожнага кутка хаты і поля, двара і лесу выпаўзала цёмная і драматычная невядомасьць... Пачынаючы з «самого свитаня, кгды до роботы люди вставали» і «аж до нешпорной годины» на іх абрыналіся тыя самыя жахі і ўяўленьні, схаваныя пры яркім дні ў самыя неверагодныя лябірынты сьвядомасьці. «Бабы-чаровницы», «бабы лихие», «чародейницы», «ведмы» адначасова лячылі і калечылі, насылалі паморак і «хваробу кадук прылал», варажылі і загаворвалі, трымалі астатніх у трымценьні і павазе да сябе. Часам нават суд аказваўся бездапаможным перад гэтай зьявай, бо сам складаўся з людцаў розных, што самі шукалі ратунку ад начной цемры ці то ў вечаровай малітве, ці то з «кремнем и огнивом» ля пракаветнага дуба.

... Нечаканая бяда прыйшла ў дом слонімскага мешчаніна Гаўрылы Навышэвіча ў той момант, калі ў дом ягонай суседкі Іванавай Таўстаногай «которая... в одном дому мешкает, одно в особливой избе» пасялілася баба-чараўніца Аўдоцьця Алешкавая з Студзяніцы, якую суседка «... ховала... потаемне в избе своей... о котороя бабе злое заволане и в подозрени чаровном была. То пак дей тыми часы, во второк прошлый, месяца февраля... кгды... жона моя Настася у вечор вышла на двор мой, где ся дей взяла свиня и почала на ней кидати и за нею гонити, которое дей свини не мела чем боронитися, огоняла ся руками и крик пустила, а кгды... на оный крик выбегли... на двор на ратунок жони мои, оная суседка моя окна позочиняла, а свини никоторое при жоне своей не нашли. ... От которого переполоху на смертельной постели лежит, опухла. И того ж часу доведалися о той бабе лихой. Ходили до тое суседы, пытаючы ее. Она... ее за печю ховали и ее таили. Которое хоробы не от кого жоне моей не стало, одно от тое суседки и тое бабы-черовницы».

На наступны дзень сусед Іван тлумачыў перад судом і Гаўрылам: «... захорал был скулою и казалом тую бабу отыскати, ведаючы, што оной хоробе помогает, иж бы мне скулу вмовила. А никоторых... чаров не чынили». Гаўрыла ж даводзіў, «иж она есть подозреная у злостях чаровных». Суд пастанавіў, «абы той невесте зась помагали, иж бы с тое хоробы выйти могла». «То пак потом третего дня, тот же Гаврило приходил, жалуючи, иж тот сусед и з жоною своею оную жонку чаровницу от себя отпустили и неведат где ее дели. А тая суседка приходила до жоны моей, помагаючы хоробе трикротне, обецалася помочи, а потом не пошла и поведила, иж вжо той хоробе помочи не могу».

Ад чарадзейных праяваў не ратавала нават шумная і шматлюдная кампанія. Гэтак, давніцкі войт Несьцер, вярнуўшыся з п'янай бяседы, знайшоў у сябе ў торбе нешта такое, што прымусіла яго стрымгалоў кінуцца са скаргай у судовую ізбу: «жаловал войт долгиницкий Нестер на жонку подданого Зофею о том, иж дей седел... на беседе у Ждановое, то пак она седечи озле мене и вложила зеле (щнит), (ни)ти суровые и чоснок... Ям в тот час толко пощупал, не ледечи в калиту, и ощупал есми у хустце...» Суд не прыняў заяву зьляканага войта да разгляду, бо з моманту, калі ён «ощупал» калиту на бяседзе і калі прыбег у суд, ужо прайшоў час. На пытаньне судовага ўраднікa, «чому на тот час не поймал ее, кали клала в калиту?», войт «поведил, иж былом в тот час пьян».

Заўседы былі ў вёсках і мястэчках кабеты, зь якімі за лепшае было б не сутыкацца на адной сьцяжынцы, каб потым «гумно на корань не згорела», «реч не замкнула», «усяму у порах не пайсци», каб «сам, жонка и дзеци хадзили и з усим домам сваим не згинул». Бо інакш застанецца адно — зафіксаваць праз пісара ў судовыя кнігі сваю скаргу і свой спалох і чакаць, што ж будзе з табой надалей.

Цар Гарадзей,
агнём не ўладзей,

«... земянка... Богдановая Михайловича Томила Якушовна, братовая моя... пофалку мне самому перед людми шляхтою вчинила, обецуючи то, иж... есми он погорел, тогды ни от кого иного, одно от мене самое, а так дей и тепер нехай ся стереже. бо... певне его з домом, з маетностю и зо всем на все выжгу, яко ж и дня сегоднешнего... повторе перед людми добрыми шляхтою похвалку такую ж вчинила, поведаючи, иж дей я згинула от тебе, а ты певне от мене зовсим згинеш, то дей от мене ведай. А так, если бы ми се якая ж колвек шкода за похвалкою ее стала, тогды ни на ком иншом шукат не буду, одно на ей самой...»

Сустрэўся на адным шляху з падобнай кабетай і зямянін Васіль Карэвіч: «... в том часе земянка с Высоцка... Дорота Ромейковна с тылу нас погонивши мовила до нас, абыхмо стали, а кгдых ме ся застановили, почала мовит: Василю, дей Коревичу, для чого ты мене будучи в дому чоловека пана Яна Ковальского Мацейца лаял? На то, дей, Василей поведил: мила пани, дай покой. Як я тебе не лаял, так с тобою нигде на беседах не сядал, а чого тобе потреба, прийди до мене до дому. Она, бьючи руку о руку мовила: мало дей тобе того, але еще и больш будет. Бо я тобе того не опущу... За оною пофалкою... в дому моем великие кривды и шкоды, тоест в побитю и выздыханю статку деются...»

А вось зямянін маёнтка Рэзанаўскі Матфей Васілевіч пацярпеў ад свайго суседа таксама зямяніна Федара Рэзана ды ад ягонай служэбніцы Хрысьціны. «... тот дей помененый пан Федор Резан а с тоею служебницою своею нит дей видома для которых прычын малжонку мою пани Марыну Мартиновну будучую перед вороты дому моего на улицы словы неучтивыми непочстивой славе ее дотскливыми соромотили, отповед и пофалку на здорове ее малжонки мое так же и первий сего на мене самого отповед чынил: рано дей запивест, але тоби (нос) зазябет, так як и першому мужу жоны твоее. Так же чынечы пофалку на дом а на маетность... на здоровю... нас самых, так же и челедь нашу... так же и на быдло мое розными похвалками... огнём хотечы спалит. И мовила тая служебница Хрыстина... иж дей ты, Матфеевая, чого теперь сподевается от Бога милостивого прочитого не зносиш, аж с тебе пороти будуть. Маю я на тебе добрую прымову...»

Узаемныя абвінавачваньні ў чарадзействе часам прыводзілі скаржнікаў у суд па чарзе, дзе кожны бок, «пропомневшы боязни Божое и встыду людского», вінаваціў адзін аднаго ў адным і тым жа. Так, менскі зямянін Валентый Панятоўскі, скарыстаўшы адсутнасьць мужа татаркі Жукгры Маскоўкі, абвінаваціў яе ў падкладаньні «якиесь знаки межы берветя» новабудовы. Вярнуўшыся зь Вільні, татарын Ісуп Ліпка, абурыўшыся такімі паводзінамі, рынуўся да суда, бароняючы годнасьць сваей сям'і: «жона дей моя, яко учстивая шляхтянка, дому добрага таковое отповеди и похфалки не чынила. А яко дей я маю... певную ведомость от суседов околичных, иж того дня над змерканем сам пан Понятовский межи того берветя... сам якиесь знаки починивши...» А да таго ж «пан Понятовский не маючы дей до мене некоторое прычины, мене... чоловека спокойного, перед людми добрыми, словы неучстивыми соромотил, а потом одповед и похвалку учынил на мене тыми словы: иж дей тобе, Липка, забью и згинеш, яко пес... иж дей тут на том грунте Шульжынским ты, Ісуп, и жона твоя не розжыветься и леда часа вас позабиваю и огнём двор ваш и всю маетность вашу спалю и в нивеч оберну».

Баяліся зачуру дый злога суроку і сьвятары. Ці дарэмная напрасьліца і празьмерная абачлівасьць, ці пераляканасьць і звычайная забабоннасьць вымусілі скардзіцца слонімскага «попа пречистенского отца Семена» на даўгінаўскага падданага Лаўрыша: «... в суботу прошлую месяца марца... тот Лавреш был в дому моем не маючи никоторое потребы, а бывшы, шол проч, а скоро он вышол. Того ж часу по нем нашли у вызбе моей ЖОЛУД РОССКЕПЕНЫЙ, што дей розумем ЗАЧАР и для того жона моя ест хора». Пасьля разбору справы, суд «вчинил Лавреша волным», бо той прыходзіў у дом сьвятара «хотечи взят проскри на поминане жоны», да тагож быў не адзін, а «самдруг» зь цесьцем Лук'янам.

Асаблівай увагі заслугоўвае факт спаленьня дзяўчыны-падданай, абвінавачанай у чарадзействе ўласным панам. Без усялякага суду і прысуду, адно на загад гаспадара ў ягоным маёнтку Ісаевічы, што на Слонімшчыне ў 1576 г. у наўмысна, ці не, выбраны дзень — 13 чэрвеня. Толькі праз чатыры дні (відаць, пакуль дайшла трагічная зьвестка) прыйшлі ў слонімскі гродзкі суд маці «наймя Найдюковая» з сынамі Баўтрамеем і Петруком «плачливе оповедаючи», што «... пан Миколай Жыкгимонтович Шостак, взявши... невинную вазнь, а дочку мою наймя Ягнешу... которая дей в малженстве за подданым его исаевским Богданом Дойлидовичом была. Первей мучить ее казал, а иж ничого домучится не мог, того ж часу перед особою своею ее на огонь вскинут и до смерти спалит казал...» Больш падрабязна сьведчыў у судзе ў гэтай справе возны: «... будучи дей мне на тот час при пану Миколаю Шостаку, иж так ся дей тая реч точила, иж за посваро(м) коло чародейства невест, жен некоторых подданых пана Шостаковых. Одна невеста... Ягнеша... за росказанем пана Шостаковым, звезавши, на воду ускинена была, которая, кричачи, на дно пошла, а яко з воды выволокли, тот же пан Шостак кату огнём палечи, мучит и пытат, естли бы она чародейницою была казал, а иж, се кат на ней ничого домучит не мог. Пан... Шостак оную невесту звязаную на огонь ускинути и на смерть ее спалити перед особою своею казал, которая дей на том же местцу згорела». ...

Чараўніцтва прыгадвалася ў Статуце ў адным шэрагу з такімі «тыповымі» злачынствамі, як гвалтоўны напад на шляхецкі дом альбо хрысьціянскі храм, гвалтаваньне кабетаў, разбой на дарозе, крадзеж маёмасьці, падпал дому ці гумна, атручваньне, забойства шляхціча... Калі ж хто трапляўся на «гарачым учынку», то, не зважаючы на ягонае саслоўе, мусіў быць тут жа асуджаны без падачы судовых позваў — «караны на горла». Жыцьцём чалавека выкупаўся ўласны страх перад невядомасьцю. Сьмерць была звыклай расплатай, якую плацілі за ўсё звышнатуральнае, незразумелае, «чужое».

Слоўнік старабеларускай актавай мовы:

вазнь — *варожасьць, гнеў, злосьць*
выздыхане — *паморак*
горлом карати — *караць сьмерцю*
горячий учинок — *нядаўні, толькі што зьдзейсьнены ўчынак*
дей — *маўляў, нібы, быццам бы*
зазябити — *занядбаць, запсаваць, прастудзіцца*
запиваный — *схільны да п'янства, запояў*
нешпорная гадзіна — *час вечаровай малітвы*
отповед — *пагроза, лаянка*
пофалка — *выказаная публічна пагроза, намер зрабіць замах на жыцьцё, здароўе, маёмасьць*

Вольга Бабкова

Славамір Адамовіч

Рэпартаж з 4-й камэры

Заканчэньне. Пачатак у №22.

Проста скво

З паказаньняў сьведкі па крымінальнай справе №182.

Прозьвішча: Галоўка. Імя: Глафіра. Дзень, месяц, год нараджэньня: 10 кастрычніка 1973 году. Месца нараджэньня: г. Калінкавічы, Беларусь. Нацыянальнасьць: Беларуска. Адукацыя: вышэйшая, журналіст. Месца працы: "Настаўніцкая газэта", перакладчыца.

"По существу (...) вопросов поясняю следующее:

... С января 1996 начала работать в "Настаўніцкай газеце", сначала я подменяла штатного работника редакции, а с 17 февраля 1996 г. меня взяли на постоянную работу на должность переводчика. В мои обязанности входит перевод авторских материалов, писем, документов, поступающих из Министерства образования и науки, которые приходят в редакцию на русском языке. (...) Хочу дополнить, что С.Адамович мне на данный момент кажется человеком с довольно неуравновешенной психикой. И причины его деятельности в последнее время заложены в неблагополучии его личной жизни. Я не утверждаю это, по крайней мере мне так кажется и казалось во время нашего с ним общения. Несмотря на его хорошее отношение ко мне, добрым человеком я назвать его не могу. Но, в то же время, замечу, что по существу он – домашний человек, и будь у него хоть какая-то определённость в жизни, изданием газет, подобных "Лукашенской правде", и созданием националистических организаций он бы не занимался.

Со слов сотрудников "Настаўніцкай газеты" могу лишь сказать, что из данного издания С.Адамович был уволен за свои "взгляды", неприемлемые в упомянутом издании".

З паказаньняў сьведкі па крымінальнай справе №182.

Прозьвішча: Старчэўская. Імя: Вольга. Дзень, месяц, год нараджэньня: 3 сакавіка 1951 году. Месца нараджэньня: в. Семежава, Беларусь. Нацыянальнасьць: Беларуска. Адукацыя: вышэйшая. Сямейная становішча: замужам.

"Вопрос: Дайте, пожалуйста, характеристику Адамовича. Ответ: Адамович является своеобразным человеком, характер сложный и неординарный. Отличительной чертой является обязательность и пунктуальность. В коллективе может быть неуживчив. Прямой, может высказать сваё отношение к человеку в лицо. (...) Может признать свои ошибки, старается всегда оставаться честным. Прямолинеен".

З пратаколаў допыту сьведкі па крымінальнай справе №182.

Прозьвішча: Бязьвершанка. Імя: Натальля. Імя па бацьку: Усеваладаўна. Дзень, месяц, год нараджэньня: 21 студзеня 1951 году. Месца нараджэньня: г. Ленінград, СССР (цяпер Расейская Фэдэрацыя). Нацыянальнасьць: расейка, грамадзянка РБ. Адукацыя: вышэйшая, філёзаф. Месца працы: газэта "Знамя юности", рэдактар аддзелу палітыкі і права. Сямейнае становішча: разьведзеная.

"Адамович С.Г., по моему мнению, – человек, страдающий манией величия, безосновательно мечтающий о лаврах диктатора. Никаких задатков лидера у него нет. Экстремист, начисто отвергающий понятие народовластия, ярый националист".

З паказаньняў сьведкі, дадзеных на допыце 16 красавіка 1996 году.

Прозьвішча: Вансовіч. Імя: Галіна. Дзень, месяц, год нараджэньня: 28 сакавіка 1971 году. Месца нараджэньня: м. Друя, Беларусь. Адукацыя: вышэйшая, філёлаг.

"По существу заданных вопросов свидетель показал следующее: (...) В силу своего характера и поведения этот человек вызывает противоречивые чувства; с одной стороны он вызывает чувство жалости, являясь одиноким и не имея настоящих друзей, обладает долей литературного таланта, который мог бы проявиться, направь он его в нужное русло, любит детей. С другой стороны, на мой взгляд, у Славомира присутствует мания величия и мания преследования при комплексе саморазрушения. Такие выводы я сделала, исходя из его поведения, манеры одеваться, разговоров с ним. В частности: примерно через каждые сорок-шестьдесят минут Славомир тщательно моет руки "хирургическим" способом по 15 минут очень горячей водой со щёткой."

Хваробачкі

У 4-й камэры я сяджу з 10 ліпеня. І ўвесь гэты час назіраю павольнае паміраньне чалавека, які назваўся Артурам Караткевічам. Ён, як і я, чакае суда. Інкрымінуюць яму, здаецца, хабар. Былы сьледчы з Барысава, мой аднагодак. Паводле прызнаньняў суседа, бацька ягоны прытрымліваецца левых поглядаў, увесь горад закідаў камуністычнымі ўлёткамі. Вось адкуль антыфронтаўскія рэплікі гэтага Артура.

Зрэшты, яму цяпер да лямпы і левыя, і правыя, і ўсе іншыя. За паўгода знаходжаньня пад сьледзтвам ён нажыў у сырых камэрах запаленьне бронхаў. Сёньня няшчасны ледзь не зайшоўся ад кашлю. Ціск упаў. Выклікалі доктара, які сказаў, што акрамя бранхіту ў хворага назіраюцца астматычныя сымптомы. І нягледзячы на відавочна крызысны стан падсуднага, намесьнік начальніка СИЗО КГБ абвінаваціў Артура ў сымуляцыі. Сёньня ж яго перавялі ў адзіночную і нібыта сушэйшую камэру. І засталося нас двох.

Пасьля сухой галадоўкі са здароўем пачынаюцца праблемы і ў мяне. Адчуваю першыя праявы гастрыту: кісьліня ў роце, адрыжка, цяпло ў жываце, якое, вельмі

магчыма, можа разьліцца пякельным полымем-агнём. П'ю таблеткі "Вікаіру". Прапаў апэтыт.

Вечар, 31 ліпеня. Блізка што чатыры месяцы за кратамі. Прачытаў апавяданьне Джэка Лёндана "Забіць чалавека". З канцоўкі твора застаецца незразумелым, ці стрэліла жанчына ў абяззброенага злодзея. Відаць, няпроста забіць чалавека. А ворага?..

З мовы сядзельцаў "амэрыканкі"

ГАДОК – аднагодак, у войску "гадкі" – салдаты аднаго прызыву.

ІЗЬМЕНА – трывожлівы, неспакойны стан арыштаванага. Сядзець на ізьмене – перажываць, хваляваецца. Нэрвовая ліхаманка.

КЕШАР – перадача з волі.

КІПЕЖ – хваляваньне зьняволеных у камэрах, на "зоне".

КІЧА – штрафны ізалятар (шызо).

МАЛЯВА – цыдулка, інфармацыя, якой абменьваюцца зьняволеныя, знаходзячыся ў розных камэрах ці атрадах, альбо перадаюць на волю.

ПРАБІВАЦЬ – правяраць, выклікаць на шчырую размову. На зоне цябе будзе прабіваць "хазяін", вертухай, блатны, падсадны стукач. Мэта – здабыць інфармацыю.

СІДАР – вялікая сумка, сума, зь якой арыштант вандруе па этапах.

СКВО – жанчына.

ХЛЯБАЛАВА – бясконцы СИЗОшны суп, які даюць тут раніцай, днём і вечарам.

ШЛЁМКА – жалезная альбо алюміневая міска.

+++

Жыць хочацца, бадай што, як ніколі,
тым больш любіць, тым больш, калі вясна,
тым больш, калі ў цябе дачка на волі,
тым больш, калі яе ў цябе няма...

+++

Няма куды бегчы, таварыш,
закрыты і захад, і ўсход,
падпісаны ордэр на арышт,
пастаўлены штамп: "У расход".

Настроены вораг рашуча,
ды толькі і ты не слабак,
і ўголас ты сьмела і гучна
гаворыш пра ўсё, што ня так.

Але ўжо і словаў замала,
і, значыць, настала пара
выходзіць насустрач вандалам
пад сьпеў партызанскіх гармат.

29 ліпеня 1996 году

+++

Не гані пургу*, начальнік,
Я табе не крымінал,
я прыгожага шукальнік,
я — пачатак, ты — фінал.

Я ірву душу на часткі,
ты вязаць канцы мастак,
я ўнікаю хітрай пасткі на ральлі,
як чорны грак.

Эх, з кайданнага я племя,
кантралёр табе імя,
мае ногі прагнуць стрэмя,
твае рукі — рамяня.

І таму, як ні ўсьміхайся,
як мне ў вочы ні хлусі,
скажа некалі: "Зьбірайся!"
І табе ДэПэЭНСІ.**

06.07.96г.

**Гнаць пургу – хлусіць.*
***ДПНСІ – дзяжурны памочнік начальніка сьледчага ізалятара.*

Тэстамант

Я, Славамір Генрыхавіч Адамовіч, беларус, 8 сакавіка 1962 году нараджэньня, да арышту пражываў па адрасе: г. Менск, вул. Сурганава, дом 45, корп. 3, паверх 8, блёк 4, абвінавачаны паводле ч. 1, арт. 67, ч. 1 арт. 80 і ч. 3 арт. 213 КК Рэспублікі Беларусі (крымінальная справа №182) і зьмешчаны ў сьледчы ізалятар КГБ РБ,

у выпадку маёй гвалтоўнай сьмерці адпісваю (завяшчаю)

Беларускай газэце "Наша Ніва" ў асобе яе законнага прадстаўніка рэдактара Дубаўца Сяргея Іванавіча мой асабісты архіў, які знаходзіцца на вышэйназваным адрасе. Пакой у блёку №4 апячатаны і здадзены на адказнае захаваньне камэнданту інтэрнату ПТВ-24 Шумейцы Ніне Ўладзіміраўне (пр. тэл. 32-46-11). Архіў уяўляе сабой рукапісныя і друкаваныя матэрыялы, лісты, фотаздымкі, альбомы, рабочыя дзёньнікі (чарнавікі літаратурныя), папкі з часопісамі і газэтамі, а таксама некаторыя іншыя рэчы, цікавыя для будучага музэю "Нашай Нівы".

Бібліятэку, якая знаходзіцца на тым жа адрасе, а найперш двухтомнік Ніцшэ і "Хрэстаматыю" М.Гарэцкага 20-х гадоў выданьня, адпісваю Страшэўскай Натальлі, студэнтцы філфаку БДУ.

Бытавыя рэчы (лядоўня, посуд, мэбля, вопратка, інш.) перадаць бацькам.

Гэты тэстамант складзены мною ў нармальным фізычным і псыхічным стане 15 ліпеня 1996 году.

15.07.96 г.

Адамовіч С.Г. (подпіс).

Мяркую, гэты "Тэстамант" можна выкарыстаць у друку. У любым выпадку ён сапраўдны. Усялякае можа здарыцца яшчэ тут, у СИЗО, а тым больш на "зоне", калі мяне туды адправяць. Так што прашу распарадзіцца маёй маленечкай спадчынай належным чынам. Гэта калі наш міт атрымае разьвіцьцё ў непажаданым кірунку. Аднак, як падказвае нам інтуіцыя, мы яшчэ пажывем. Ніякіх банальных самагубстваў (падзеньняў у пралёт лесьвіцы, павешваньняў, самастрэлаў, харакіры)! Жыць! Каб таварышу пракурору жыцьцё мёдам не здавалася, і проста так, каб дзяўчыначку кахаць...

17.06.1996

Дакумэнт №1

Следователю по особо важным делам СО КГБ РБ капитану юстиции Сокольчику А.П.

Справка
о судебных издержках по уголовному делу №182

Судебные издержки по уголовному делу №182 по состоянию на 17 июня 1996 года составили:

1. На оплату труда адвоката (Цьветава – С.А.) – 106.814 рублей;
2. Стоимость проведённых экспертиз:
– №880 от 13 марта 1996 года – 850.000 рублей;
– №1050 от 29 марта 1996 года – 425.000;
– №1470 от 29 апреля 1996 года – 425.000 рублей;
– №1465 от 3 мая 1996 года – 567.000;
– №254 от 17 мая 1996 года – 1.500.000 рублей.

Всего: 3.873.814 (три миллиона восемьсот семьдесят три тысячи восемьсот четырнадцать рублей).

Начальник ФЭО КГБ РБ (пячатка, подпіс)
полковник Т.М.Кукушкин

Дакумэнт №2, копія

Направляется на рассмотрение жалоба Драбкина Э.Б. по делу Адамовича С.Г. для проверки изложенных в ней фактов. О принятом решении просьба сообщить заявителю.

Решение: на 1 л.
Нач. отдела (управления)
(подпіс неразборлівы)

Дакумэнт №3, копія

С огромным удовольствием узнал из печати, что прокуратура занимается делом Славомира Адамовича (Правый реванш).

Пишу Вам специально, чтобы подчеркнуть для Вас некоторые моральные качества этого профашиста. Я – учитель. Более тридцати лет выписывал "Настаўніцкую газету", но прекратил это делать после того, как она опубликовала ряд статей члена редколлегии – Адамовича. Если захотите увидеть облик этого ублюдка, пусть редакция предоставит его три статьи, опубликованные в разное время: "Рэмінісцэнцыі з нагоды" – на день освобождения – какое кощунство – Белоруссии от фашистов (какие партизаны – бандиты, какие золотые люди – немцы!), "Текст №5 "Лола з Будслава" (сплошные "жиды, жидовки и жидовочки"), "Пяць дзён на ўсходняй граніцы" (дикая, нечеловеческая, звериная русофобия).

В своё время я выразил своё негодование этими материалами. Меня поддержала редколлегия "Советской Белоруссии", которая, высказав своё возмущение, обратилась (с моим письмом) к министру просвещения. Но – увы, редакционная коллегия "Настаўніцкай газеты", собравшись по указанию министерства, подтвердила правомочность этих публикаций. И это в "Настаўніцкай газеце", занимающейся вопросами воспитания молодёжи.

В письме, направленном в министерство "Советской Белоруссией", были слова: "Публикации, которые по меньшей мере не делают чести ни вашему министерству, ни вашей газете". Это ещё мягко сказано.

Рад, что времена изменились, что в наше время можно "раздать каждой невестке по серьгам".

Так что известный Вам Славомир Адамович – это не только "Убей президента!"

Буду счаслив, если то, что я Вам сообщил, хоть в которой-то степени пригодится (хотя мой сын убеждает меня, что раз так долго ему позволяли публиковать эту всю мразь – за спиной у него кто-то есть).

С уважением Драбкин Эдуард Борисович (Гомель)

20/IV - 96 г.

Драбкін-малодшы мае рацыю: у мяне сапраўды "кто-то есть", толькі хутчэй не за сьпіной, а пад нагамі — гэта мая беларуская зямля. Вось яна і дае сілы, і гэта ёй я сплочваю доўг словам, як магу, за радасьць папіраць сваім 41-м памерам чаравіка золата лістоты ейных лясоў, жвір дарог, асфальт вуліцаў, бэтон турэмнай камэры...

Нехта Драбкін Э.Б. у свой час настаўнічаў у Будслаўскай сярэдняй школе, што на Мядзельшчыне. У гэтай жа школе працавала Паўліна Мядзёлка. У Будслаўскую дзесяцігодку пяць гадоў прашлэпаў і я; тут жа, у даўнім-прадаўнім Будславе, я сустрэў сваё першае плятанічнае каханьне — дзяўчыначку Лолу, жыдовачку. Праз 20 гадоў у "Настаўніцкай газэце" я апублікаваў няпэўны паводле жанру тэкст пра сваё першае дзіцячае захапленьне. Вось тут і ўзьнік Драбкін з усім тым на душы сваёй старэчай, пра што можна здагадацца, прачытаўшы ягоны ліст.

Уся сям'я сядала каля радыёлы і слухала "Вольную Эўропу"

Гутарка зь Віктарам Шалкевічам

Працяг са старонкі 1.

ня"). Пачалося заглыбленьне ў гісторыю, гульня ў маскі. У студыі беластоцкага радыё В.Шалкевіч сёлета запісаў альбом са сваімі песьнямі "Смутны беларускі блюз". На вокладцы зноў жа матэйкаўскі на каралеўскім троне блазан зь Віцевым тварам. Дарэчы, "Салодкі яд каханьня" здымалі ў Міры і Нясьвіжы. Пра некалі славуты горад у яго ёсьць песьня: "Дзе тваё Магдэбурскае права, дзе твае Радзівілы, Нясьвіж? Закаціліся гонар і слава, на мінулым пастаўлены крыж".

Нямыя набылі голас

— Калі ўсё так кепска, ці ня думаў ты ўсё кінуць і зьехаць у якую-небудзь нармальную краіну?

— Наша краіна нагадвае мне біблейскія часы, калі пачынаюць уваскрасаць нябожчыкі, калі ў міліцэйскіх пастарунках нямыя пачынаюць гаварыць і даваць паказаньні. Толькі Хрыста пакуль няма і хіба яшчэ доўга ня будзе. Але ў людзей ужо пачалі расплюшчвацца вочы на тое, што робіцца ў Беларусі. Людзі сталі, як мне здаецца, вельмі хутка мудрэць. Мне няёмка, брыдка за тое, што ў нас робіцца на фоне таго, як усе суседзі ідуць наперад. І тым жа часам я жыцьцё ў нашай краіне ні на што б не прамяняў. Я тут маю сваё месца і выдатна сябе ў ім адчуваю.

Быць беларусам няёмка

Шалкевіч — чалавек тутэйшы, заходнебеларускі, ды яшчэ тэатральны актор, таму ён можа пабыць ня толькі ў шкуры немца. Самавызначэньне яго сапраўды было стракатае, выразна не хацелася называцца савецкім чалавекам бяз адрасу і вуліцы. Было гэта прыблізна так...

— У 39-ым Чырвоная Армія вызваліла маё роднае мястэчка Поразава. Прыйшлі Саветы і давай агітаваць у беларусы. А ў нас заўжды існавала розьніца паміж каталікамі і праваслаўнымі, якія мелі толькі адныя нагавіцы, лазалі на бярозкі, выглядаючы Чырвоную Армію і размахвалі чырвонымі сьцягамі. Вось жыхары Поразава і адмовіліся: мы, маўляў, — палякі.

Калі цяпер касьцельныя пачалі перапісвацца ў палякі, я ў іх пытаюся: а хто вас прымушаў запісвацца беларусамі? Яны тады мне локшыны на вушы вешаюць, што беларусам лягчэй было ў інстытуты паступаць. А чаму ж вы ў касьцёл толькі цяпер пачалі хадзіць? Бо няможна раней было, адказваюць. А я хадзіў. Прыніжацца робіцца звычкай.

Польскасьць як форма апазыцыі

Мы выхоўваліся ў сваім Поразаве за 20 км ад польскай мяжы на традыцыях каталіцкасьці і нейкай прыблізнай польскасьці. Мае бацькі не прымалі афіцыйнай беларускай культуры. Мой бацька гаварыў: во — лыгачы. І зьвяртаўся да нас, братоў: "Віцю, Юра ці Стась, пашукайце "Вольнай Эўропы". Я ніколі не забуду, як браты аднойчы прыцёглі на санках радыё "Урал-57" зь зялёным вочкам настройкі. Мы ўсёй сям'ёю сядалі вакол яго і слухалі польскую радыёпраграму з Мюнхена. Беларус у нашым уяўленьні быў чалавекам, які любіць камуністычную партыю, правіцяльства, потым радзіму і імкнецца забыць сваю мову, каб трапіць у камунізм.

Ліцьвіны яшчэ існуюць?

Калі я прыехаў у Менск вучыцца, я адчуў сябе страшэнным палякам. Хадзіў на кальварыйскія могілкі, гэта было адзінае месца ў гэтым савецкім горадзе, дзе мая душа супакойвалася. А потым сустрэўся зь людзьмі, якія на ўсё жыцьцё памянялі мае погляды. Апошнюю кроплю ў гэтую бочку аднойчы дадаў мой бацька. У нас дома быў Міхась Раманюк. Ён даказваў што мы —беларусы, а я — што палякі. А бацька стукнуў кулаком і сказаў, што мы — ліцьвіны.

Сапраўды, нас так называлі палешукі з суседняй вёскі: во, ліцьвіны прыйшлі балота касіць.

— А яны не лічылі сябе, скажам, украінцамі?

— Не, ні ў якім разе, я такога ніколі ня чуў. Для мяне вельмі дорага, што ўсе мы — нашчадкі жыхароў Вялікага Княства Літоўскага, я сябе такім адчуваю і сёньня.

— Як Чэслаў Мілаш?

— І як Вітольд Іваноўскі (наш агульны сябра, які ажно 25 гадоў — ад Хрушчова да Гарбачова быў гарадзенскім карэспандэнтам "Звязды". Ягоны прадзед удзельнічаў на баку паўстанцаў у бoі пад Мілавідамі. — С.А.).

Паўстанцкі Хрыстос

— Дарэчы, я ад старых людзей чуў, што далучыцца да паўстанцаў Кастуся Каліноўскага (Віктар — ягоны зямляк. — С.А.) называлася "пайсьці ў палякі". Іхні пункт збору быў непадалёк — каля вёскі Студзенікі. У Поразаве на могілках ёсьць дзьве магілы паўстанцаў — Яна Дмухоўскага і Казіміра Шалкевіча. Простыя помнікі з каменьня і вялікі гранітны крыж.

За маёй вуліцай Якуба Коласа (былой — Я.Пілсудзкага) на ўзгорку стаіць капліца, пабудаваная ў гонар кагосьці з паўстанцаў. Саветы яе разбурылі, а нядаўна людзі зноў аднавілі капліцу. Здарылася гэта ў 60-ыя гады. Расказвалі, што разьбітага гіпсавага Хрыста зь яе знайшлі потым пастухі. Гісторыя паўтараецца. А ў мяне напісалася рамантычнае апавяданьне, якое ты ведаеш і якое мала хто чытаў. "Дзьве сьмерці Сыльвэстра Лаўрыновіча". Яно пра тое, як вясковага пробашча выклікалі да хворага паўстанцкага камандзіра, і як ён застаўся з паўстанцамі і ўзначаліў іх. Але атрад быў разьбіты, а ён загінуў.

Задума апавяданьня была навеяна тым, што я хадзіў на старыя могілкі, стаяў каля магіл і капліцы, уяўляў. Самае цікавае ў гэтым жыцьці якраз тое, што мы выдумваем. Я выдумаў, але гэта набыло рэальныя рысы. Я кінуў пісаць прозу. Атрымаў прэмію за лепшы дэбют у часопісе і зразумеў, што гэта рабіць я таксама ўмею. Працягваю пісаць вершы, песьні. Я вадалей і шукаю новага, каб зрабіць усё што хачу.

— Проста скончыў з прозай і ўсё? Выпадак нестандартны: празаік стаў паэтам...

— Жыцьцё складанае пачалося. А каб нешта закончанае напісаць, трэба, каб ніхто табе не перашкаджаў. Вось чаму ёсьць дамы творчасьці, чаму людзі ўцякаюць на вёску. Але я нічога не выкідаю. Шмат чарнавікоў — і ўсе захаваныя. Мая жонка крычыць. Аднак я ведаю, што заўжды змагу вярнуцца да задумы і ўвасобіць яе. Я не выпускаю кніжак, але затое маю ўжо два магнітальбомы з уласнымі песьнямі. Мне здаецца, што гэта нічым ня горш за кніжкі.

У нашых умовах пакуль тваё апавяданьне дойдзе да чытача, міне шмат часу. З песьнямі гэта адбываецца хутчэй. А тым больш я заўсёды азіраўся назад: ці ня едзе за мной вершнік на срэбным кані з касою ў руках. Гэта падганяе. Пакуль яго няма, але ўсё адно хочацца пасьпець у жыцьці зрабіць болей.

Басовішча

Дагэтуль некаторыя айчынныя сьпевакі едуць па ўдачу да Масквы. Шалкевіч, наадварот, накіраваўся ў Эўропу, але далёка не заехаў — перабраўся на другі бок мяжы і зрабіўся песьняром Беласточчыны. Вось што ён сам пра гэта думае.

— Посьпех прыходзіць тады, калі ты нейкім чынам выказваеш свае думкі, якія, на вялікае шчасьце, зьяўляюцца думкамі вялікай колькасьці людзей. І гэта атрымалася са мной не ў Беларусі, дзе на мяне шыкалі ня раз і гаварылі: зра ты эта пішаш такое, нехарашо. На Басовішча я прыехаў аднойчы мала знаным бардам, а выйшаў зоркай. Мяне ўсе добра там зразумелі, у мяне адразу вырасла за сьпінай шэсьць параў крылаў. Я стаў многа пісаць і дабіўся на Басовішчы Gran-prix — права бясплатнага запісу сваёй касэты ў беластоцкай студыі Польскага радыё з удзелам майго ансамблю, што я і зрабіў.

Я люблю Беласточчыну, яна — частка маёй душы. Бываю ў тых мястэчках і мне здаецца, што завярну за дом, а там мая хата, маці сядзіць. Я ніколі не праводзіў мяжы паміж Беласточчынай і Гарадзеншчынай, гэта адзіны непарушны рэгіён. Нам усё крычаць, што мы з рускім народам брацьця, а што з палякамі мы хіба не браты?

Сны пра Беларусь больш ня сьняцца

— Я ўжо гаварыў пра "Урал-57". Дзякуючы яму я слухаў Варшаву, палюбіў песьні Сэвэрына Краеўскага, Чэслава Немана, Тадэвуша Возьняка, Марэка Грэхуты. Яны больш сьпявалі аб чалавечых пачуцьцях, тым часам як зь Менску даносіліся аднолькава бадзёрыя сьпевы пра "нашу долю шчасную — родную калгасную".

Сёньня для мяне ёсьць блізкія і сярод беларускіх бардаў. Андрэй Мельнікаў, якога я называю апошнім шляхціцам Вялікага Княства на ўсходніх рубяжах Рэчы Паспалітай. Нейкі храніст калісьці з жахам апавядаў пра дробную беларускую шляхту, якая сама басанож возіць гной, але мае шаблю пры сабе — на ўсякую прыгоду. Ён мне чымсьці нагадвае такога шляхціца.

Потым мне падабаецца яшчэ адзін, досыць малады гомельскі бард Дзіма Бартосік. Ёсьць таксама цікавы сьпявак у Жодзішках (Смаргонскі раён) Алег Мізула. Пачало нешта сур'ёзнае нараджацца і на вельмі нармальным узроўні. Скончыліся песьні пра тое, што нам сьняцца сны аб Беларусі.

Габрайскія сьпевы

Шалкевіч да ўсяго яшчэ і сьпявак гарадзенскага габрайскага ансамблю. Большасьць ягоных сымпатыкаў успрымае гэта зь цікавасьцю, некаторым жа песьні пра шахер-махер і шлягер пра самавар на ідыш вельмі не падабаюцца, выклікаюць скрыўленыя ўсьмешкі і зьедлівыя жарты. Але Віця — шматколерная асоба, яго цікавіць усё.

— Мода на габрайства існуе, яна ідзе з Масквы. Мне гэта таксама цікава. Наш ансамбаль граў толькі габрайскую музыку, а калі прыйшоў я, дык сталі выконваць і польскія, беларускія песьні, расейскія рамансы. Я не прафэсійны музыкант, таму заўсёды любіў прафэсійных музыкантаў, яны для мяне самыя цікавыя людзі. Мне зь імі вельмі камфортна. Я люблю зьмяняць абставіны і бываць сярод розных людзей. На першым габрайскім фэстывалі ў сталіцы мы выглядалі вельмі калярытна. Усе астатнія дасталі нейкія кніжкі, сьпеўнікі і не адрывалі ад іх вачэй, мы ж выступалі вясёла, сьпявалі жартаўлівыя песьні.

Драўляны малаток

У Горадні Шалкевіч добра вядомы таксама як чалавек, які прадаў на аўкцыёнах дзясяткі крамаў, дамоў, кватэр, спрабаваў прадаць лазьню. Аляксандар Маліноўскі — супрацоўнік гарадзкога аддзелу прыватызацыі гаворыць: можна знайсьці лепшага за Шалкевіча аўкцыяніста, можна — горшага, але такога як Шалкевіч ня знойдзеш.

— Ён мае ў нечым рацыю. Гэта толькі здаецца, што праца вельмі лёгкая. Я ўжо спрактыкаваны, правёў каля 40 аўкцыёнаў па ўсёй Беларусі. Але колькі нэрваў гэта каштавала! Цяжэй за ўсё было, аднак, напачатку, я быў адным зь першых. Калі будзе вялікі суд, дык мне скажуць, колькі я ўсяго прадаў, сам я не лічыў, але думаю, што гэтага ня здарыцца...

Шалкевіч, натуральна, выйграе тым, што ён і паводле адукацыі, і паводле схільнасьцяў — актор, прычым хутчэй камэдыйны. Таму ён можа выйсьці на трыбуну з драўляным малатком, з чырвоным бантам на штрыфэлі і ў славутай кепцы, павіншаваць бізнэсмэнаў, картавячы, з рэвалюцыйным сьвятам, заклікаць купляць маёмасьць і ўключыць для публікі да болю знаёмы Інтэрнацыянал. Ён можа, зьмяняючы маскі, выступіць у некалькіх ролях у "Тутэйшых", напісаць для спэктакля песьню, якую беластоцкае радыё спачатку перадасьць, а потым забароніць па просьбах слухачоў, абражаных радкамі "залаялі сабакі, прыехалі палякі і скора стала тых палякаў як сабак".

Побач з амбонам

Мабыць мая задача была зацяжкая — расказаць пра чалавека, пра якога досыць шмат ведаеш. Напрыклад, Шалкевіч — працаўнік першай у БССР польскай радыёпраграмы, дэкляматар Міцкевіча на першых польскіх вечарынах. Шалкевіч дапамагае ксяндзу праводзіць у Фарным касьцёле першыя беларускія набажэнствы, чытае з эвангэльля сваім добрым акторскім голасам. Ва ўжо згаданай песьні пра Нясьвіж ёсьць наступныя радкі: "Зайсьці ў касьцёл, на лаву ціха сесьці, Ружанец за памерлых згаварыць. За вокнамі касьцельнымі дрыжыць старое радзівілаўскае неба, як дзьвесьце-сто гадоў таму. Чаму ты так далёка?"

— Што датычыць маіх адносінаў да касьцёла, царквы, мне падабаюцца храмы, падабаецца ступаць па каменных плітах і адчуваць, што па іх калісьці хадзілі мае дзяды і прадзеды. Але мне не падабаецца тое, што ксяндзы часам пачалі ператварацца ў Крыловых і Ляфантэнаў, якія адыходзяць ад рэальнага жыцьця і пачынаюць апавядаць байкі.

У мяне ёсьць пэўная складаная маральная праблема, я прыходжу ў касьцёл і хачу дазнацца, як мне яе вырашыць. Мае бацькі заўсёды хадзілі раіцца да ксяндза. Касьцёл, па-мойму, гэта перадусім дзеяньне, дапамога. Выходзіць па сьвятах з харугвамі і крапіць сьвятой вадою — гэта яшчэ ня ўсё. Пакуль касьцёл стаў займаць у маім жыцьці менш месца. Паглядзіш: каталікі-каталікі, а як галасаваць, дык галасуюць як звычайныя савецкія людзі.

Сяргей Астраўцоў

Занатоўкі эгаіста

Адам Глёбус

Індыйская сучаснасьць

Індыя — краіна чырвонага пылу. Індыя — царства гліны і белых кароў. Індыя — край зялёнай вады, глухіх сьценаў і шэрых людзей.

Як толькі мой самалёт прызямліўся ў Дэлі і адчыніў дзьверы, у горле запяршэла і запякло. Вапняковы пыл і раскаленыя газы ўварваліся й разьліліся ў лёгкіх.

Над Дэлі вісела воблака фіялетавага смогу. У вачах зьявілася рэзь і сталі сьлёзы.

Індыя не вітае падарожнікаў. Індыя не заўважае калянізатараў і чужынцаў. Індыя, як Кітай і Расея, не дзяржава, а ўшчэнт састарэлая цывілізацыя.

Я ступіў на гарачы бэтон аэрадрому і пабачыў безьліч трапаў з надпісам KAZAHSTAN.

На беразе цэмэнтавага пляцу ўзвышаліся гурбы пяску і каменьня. На іх сядзелі канчаткова худыя шэраскурыя людзі. Яны ветліва дэманстравалі зубы, па якіх можна было здагадацца пра ўзрост і пол. Лётчык сказаў, што гэта тамтэйшыя будаўнікі. Я паверыў яму толькі тады, калі да будаўнікоў прыехаў на ровары яшчэ адзін індус ў чалме і раздаў прывезеныя на прычэпе шуфлі. На пабітым іржою рулі зіхацеў чырвоны сьцяг.

Індыя парушыла каставую сыстэму, а сацыялізм не прывіўся на яе тэрыторыях.

Змучаны пылам і сьпёкаю я вярнуўся ў самалёт, дзе мяне сустрэлі два нізенькія мужчынкі ў памечаных пінжачках. Адзін сказаў, што тут Індыя, што ён boss і я вінен пяць даляраў. Паказаўшы на падлогу салёна, я прамовіў груваскае BELARUS. Паліцыянты папрасілі адзін даляр. Толькі просьбы іх былі марныя.

Лётчык запэўніў, што ўсе індусы такія.

Калі самалёт узьляцеў над Дэлі, я не глядзеў у ілюмінатар.

Індыя — цывілізацыя мінуўшчыны і будучыні. Індыя — абшар жудаснай сучаснасьці.

Чарговы конкурс безь пераможцаў

Сярод той пошты, якую мы атрымалі, ізноў ніводзін з карэспандэнтаў ня здолеў адказаць слушна на ўсе пытаньні запар. Праўда, усе ўдзельнікі конкурсу зрабілі толькі па адной памылцы! Пры гэтым усе разам здолелі разабрацца ў загадках. Па-просту не было першых на фінішы. Бліжэй за ўсіх да перамогі былі Сяргей Грынцэвіч зь Вялейкі, Андрэй Коржыч з Гомеля, Віктар Мухін зь Менску — усе сталыя карэспандэнты "НН".

С.Грынцэвіч памыліўся ў чацьвертай загадцы, прыняўшы Гомель за Магілёў. Для большасьці самым складаным стаў другі здымак, гэтак і А.Коржыч пераблытаў Вільню зь Віцебскам, а В.Мухін прыняў Вільню за... Валожын. Усім зычым посьпехаў у наступны раз.

1. Полацак. На здымку: панарама з боку Дзьвіны зь відам на Міка-

лаеўскі сабор (раней — касьцёл Сьв. Сыцяпана) з колішнім кляштарам езуітаў і Барысаглебскай брацкай царквой з манастыром. Гэтая загадка ні ў кога ня выклікала сумневу, не зьбянтэжыла нават адсутнасьць у полі здымку сабора Сьв. Сафіі. Полацак ёсьць Полацак. Дзе б хто з нас ня жыў, ці ў Жыткавічах ці ў Маларыце, Полацак паўсюль зь ім.

2. Вільня. На здымку: Ратушовы пляц. Паўтаруся, гэтая загад-

ка стала самай складанай. Між тым, Ратушовы пляц неадрыўны ад гісторыі нашай краіны. Дастаткова сказаць, што на ім і сёньня стаіць палацык віленскага бурмістра Якуба Бабіча, у якім Францішак Скарына выдаў сваю першую кнігу. На здымку зьлева —кляштар і калегіюм езуітаў з саборам Сьв. Казімера, які спраектаваў слынны беларускі дойлід, зь Менску родам, Ян Франкевіч. Пра тое, хто тут жыў, мінаў гэты пляц, пра тое, што адбывалася тут, можна было б напісаць ладны том. Шчыра ўдзячны тым, хто даслаў нам слушныя адказы. Вільня і надалей будзе непазьбежна прысутнічаць на старонках "НН" і, вядома, у нашых конкурсах.

Яшчэ адзін віленскі сюжэт падказвае нам С.Грынцэвіч (ён дарэчы, пазнаў места, выяўленае на здымку): "... У раёне, які я абслугоўваю (я працую лекарам), дажывае свой век Ніна Аляксандраўна Ляшкевіч. Амаль усё жыцьцё яна пражыла ў Вільні, дзе працавала ў аддзеле рэдкай кнігі Акадэмічнай бібліятэкі. Зь яе словаў, яна ахвяравала сваю багатую бібліятэку музэю М.Багдановіча і Нацыянальнай бібліятэцы ў Менску. Засталося аднак у яе яшчэ нямала кніг з аўтографамі дзясятка беларускіх літаратараў. А сёньня пра яе забыліся. Да апошняга часу яна ўсё перабірала свае архівы, хацела давяршыць нечыю бібліяграфію. Ёй ўжо 84 гады і яна амаль нічога ня бачыць. Можа хто яе памятае? Бо ў Вільні ў яе бывалі і Конан, і Мальдзіс, і Ліс, і Саламевіч, і Мархель..." С.Грынцэвіч даў нашай рэдакцыі адрас гэтай жанчыны.

3. Менск. На здымку: Саборная плошча з боку колішняга кляштару базыльянаў. "... Тыя, хто хоць раз бываў на гэтым месцы, адразу яго пазнаюць: і гэты будынак, і кавалак краявіду, нягледзячы ні на што, не зьмяніліся за апошнія сто

гадоў. Сам жа будынак пабачыў нямала за гады свайго йснаваньня. На пачатку гэта была двухпавярховая камяніца базыльянскага кляштару, які пасьля перарабілі на праваслаўны манастыр Пятра і Паўла. Пасьля пажары і перабудовы, па якіх будынак быў рэканструяваны пад мужчынскую гімназію менскім губэрнскім архітэктарам Хрышчановічам. Затым тут былі прысутныя месцы. У такім выглядзе з канца XIX ст. гэты дом і пляц перад ім дайшлі да нас бязь зьменаў... Толькі цяпер гэта зусім ціхае і малалюднае месца", — піша ліцэіст зь Менску Віктар Мухін. Сёньня гэты дом належыць прафсаюзам, залежным і незалежным. На жаль, мала хто бачыць мэмарыяльную табліцу на ягоным муры, дзе згадваецца, што тут вучыліся Тамаш Зан, Аляксандар Ельскі, Антон Трусаў ды яшчэ ладны тузін тых, хто са сьценаў гэтае гімназіі выйшаў у шырокі сьвет, уславіўшы нашу краіну. Чамусьці большасьць удзельнікаў конкурсу на гэта не зьвярнула ўвагі. Згадвалі Калініна...

4. Гомель. На здымку: Трэк Гомельскага Пажарнага Таварыства. Гэты здымак таксама многіх

зьбіў з тропу, але толькі ня гомельцаў, якія даслалі слушныя адказы. А.Коржыч дадае: "... Многія дзівяцца, што такія прыгожыя штукі маглі быць на месцы цяперашняга цэнтральнага стадыёну "Гомсельмаш", на якім сёньня буяе пустазельле". Шмат прыгажосьці было калісьці ў Гомелі. Дастаткова зірнуць на здымкі павільёнаў і скульптураў старасьвецкага парку Паскевічаў, і сьцісьнецца сэрца ня толькі ў тых, хто жыве сёньня ў гэтым горадзе. А стадыёны, трэкі і іпадромы Менску, Магілёва, Горадні, нашых малых і вялікіх мястэчак сапраўды выглядалі дзевяноста гадоў таму ідылічна, бо тады ні ў кога не было яшчэ задачы ляпіць "новага" чалавека, які пасьля мусіў удзельнічаць у максымальна масавых спартовых і палітычных урачыстасьцях. На спартовыя пляцоўкі прыходзілі адчуць здаровых эмоцыяў, якіх не адчуеш без прыгажосьці ўсяго, што атачае тут чалавека, — архітэктуры, прыроды, музыкі.

5. Горадня. На здымку: Мужчынская гімназія на Саборнай

вуліцы. Слова гарадзенцу А.Крою: "... Гэты будынак узьведзены ў 1735 годзе як школа пры кляштары дамініканаў. З 1885 да 1915 тут працаваў выдатны беларускі гісторык, краязнаўца і пэдагог Яўстафі Арлоўскі. У гэты ж час тут вучыўся будучы атлет Якуб Чахоўскі, ня ўсе рэкорды якога пераўзыдзеныя і сёньня (пераносіў у адной руцэ рэйку з шасьцю людзьмі). Гарадзенскую традыцыю Чахоўскага працягвае зямляк Алесь Курловіч". Ну што яшчэ тут дадаць? Хіба вось гэта: "... мы з жонкаю адразу ж пазналі на апошняй старонцы Горадню — улюбёны горад і горад нашага каханьня. На старым здымку — былая вуліца Саборная, вядомая з XIV ст. як Віленская, пасьля Дамініканская, а з 1940 году — Савецкая, якою, на жаль, і засталася...", — піша А.Коржыч, карэнны "пыньковэць", як ён сябе адрэкамэндаваў.

Шліце нам лісты, распавядайце пра ўсё, што лічыце патрэбным, і будзьце больш уважлівыя. Перамогі будуць за Вамі. За намі — прызы.

Сяргей Харэўскі

НАВІНКА

Споведзь стомленага чалавека

Уліс. Блуканьне. — "Ковчег", 1996

"Уліс" працягвае блукаць... Новы альбом гурта пакінуў адчуваньне надрыву. Лідар Слава Корань выступіў аўтарам усіх тэкстаў. Яны простыя й густоўныя, і вельмі шчырыя. "Надзея", "Бег на месцы", "Споведзь стомленага чалавека", "Усё адносна", "Цемра" — вось некаторыя назвы песьняў, якія могуць патлумачыць панаваньне напругі ў гэтым альбоме.

Музыка "Уліса" пацяжэла — "Блуканьне" адбываецца ў хардавым драйве. Пры гэтым традыцыйная улісаўская мэлёдыка захоўваецца. Альбом вельмі эмацыйны, вакал часам зацяняе музычную плынь. Бывае, голас нібы "навальваецца" ў імкненьні павялічыць напругу, але гэта ўжо немагчыма, і ён застаецца крыху "збоку".

Вакальныя посьпехі Славы Кораня відавочныя, але таксама заўважна, што ён пакуль скаваны перад мікрафонам. Гэта выклікае пачуцьцё дыскамфорту на тле натуральнае й ладнае музыкі. Зь іншага боку, можна меркаваць пра вялікую патрабавальнасьць Славы да слухача, пра тое, што сэнсу словаў

надаецца першаснае значэньне, і што аўтар сьведама накладае нібы рваныя кавалкі тэксту на бесьперапынны струмень гукавога шэрагу: "Я стаміўся біцца за кожны крок, я стаміўся біцца за кожны ўздых, я стаміўся біцца за лепшы лёс для краіны, што помніць ня здольная як імчалася наша Пагоня"...

Калі памятаеце, рок-канцэрт на фэстывалі "Магутны Божа" быў забаронены пасьля праслухоўваньня "Уліса". Тады песьня "Вышэй і далей", якая завяршае гэты альбом, была абвінавачаная ў "бездухоўнасьці". У ёй ёсьць такія словы: "Ты абудзіў нас, нашу тугу прагнаў і надзею даў".

Сёньняшняе стомленае блуканьне "Уліса" — сьветлае й пранікнёнае. Надрыў, крык у ім — вызваленьне. Вызваленьне ад стомы й блуканьня: "Уліс" — падарожнік, а гэта значыць, ён ведае, куды рушыць далей.

Севярын Квяткоўскі

Паштовая скрынка

Адасю К. з Кобрыну і **В.Г.-Я.** зь Менску. Менш "публіцыстыкі", больш канкрэтыкі ў аналізе. І пажадана — у першым асобніку.

Ведзьмаку Няміжскаму. Ёсьць пераборы ў сварцы і недакладныя радкі. Каб такое друкаваць, трэба, каб яно было бездакорнае.

Ц.Г. з Маплёва. Верш С.Адамовіча "Убей президента" друкаваўся ў віцебскай газэце "Выбар". Мы яго ні надрукаваць, ні даслаць Вам ня можам, бо ня маем.

Валерыю Г. зь Менску. Копіі тэкстаў, арыгіналы якіх адасланыя ў іншыя выданьні, мы не друкуем, нягледзячы нават на сваю "элітарнасьць".

ЯКОЙ ВЕРЫ?

Праваслаўная царква за часамі імпэрыі панавала ў Беларусі. У пачатку XX ст. нарэшце быў выкрышталізаваны і ўласна праваслаўны стыль, які замяніў сабою і нягеглыя перабудовы рэнэсансавых і баракавых бажніцаў, і халодны правінцыйны клясыцызм, і няпэўныя апэляцыі да расейскіх узораў.

Большасьць праваслаўных бажніцаў будавалася ўжо ў новабізантыйскім духу, але з актыўным выкарыстаньнем новых тэхналёгіяў, якія зьмянілі царкоўны вобраз: да мажнай пэўнасьці, статычнасьці тоўстых сьценаў і цяжкіх купалоў дадаліся пругкасьць і ажурнасьць. Колеры беларускай цагельнай гліны і каменьня надалі гэтым бажніцам духу самое Беларусі. На пачатку стагодзьдзя будавалі, ашчаджаючы стары краявід, ці не таму праваслаўныя цэрквы тае пары глядзяцца як імпазантны ўсходні дадатак да нашае спадчыны, слаба зь ёю зьвязаны, але ўжо й не чужы.

Не чужым стала і самое праваслаўе, якое сто гадоў накідалася брутальным чынам на наш народ і нарэшце стала неадрыўнаю часткай беларускага мэнталітэту праз новыя генэрацыі сьвятароў-беларусаў, дойлідаў і ўрэшце, тых цесляроў і муляраў , дзякуючы якім паўставалі новыя цэрквы, што ня мелі тутэйшых прататыпаў, але адраджалі бясконца далёкія паўлегендарыя формы. Гэтак праваслаўная царква атрымала ў нашым краі творчы патэнцыял людзей, якія, слаба ведаючы традыцыю, адчувалі яе духам.

Тое, што на здымку праваслаўная бажніца, зразумець няцяжка, але трэба адказаць, дзе яна знаходзіцца і калі была пабудаваная. Дадам: гэта адна з найбуйнейшых цэркваў таго часу і самая вялікая, з пабудаваных у пачатку XX ст. у нашым краі. Спадзеючыся на Вашую дасьведчанасьць, чакаем слушных адказаў.

Сяргей Харэўскі

© НАША НІВА Спасылка на "Нашу Ніву" абавязковая Наклад 5100 Нумар падпісаны ў друк 19^{55}, 1/9/1996. Друкарня выдавецтва "Беларускі Дом друку". Менск, праспэкт Францішка Скарыны, 79. Замова № 4948 Кошт свабодны.